

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in Priimek: Izabela Juriševič

Naslov diplomske naloge: Življenjski scenarij gluhih in naglušnih skozi šolska obdobja

Kraj: Ljubljana

Leto: 2011

Št. strani: 148

Št. prilog: 5

Št. grafikonov: 0

Št. slik: 14

Št. tabel: 52

Št. bibl. opomb: 2

Mentor: As. dr. Nino Rode

Deskriptorji: gluhi in naglušni anketiranci, gluhi in slišišči starši, integracija, zavod, komunikacija, izobraževanje, tehnični pripomočki

Povzetek:

V Sloveniji le 1 % gluhih in naglušnih, ki imajo univerzitetno izobrazbo. Namen naloge je ugotoviti, zakaj je populacija tako majhna in kateri vzrok je v ozadju. Kakšen vpliv ima na življenje gluhih in naglušnih ter kakšna je razlika med njimi. Njihovo odraščanje od otroštva do vpisa na fakulteto, v katerem okolju so se šolali v času osnovne in srednje šole – v domačem okolju (integracija) ali v zavodu za gluhe in naglušne. Glede na predstavljen problem je cilj naloge preučiti težave ter podrobneje raziskati, kakšne pomanjkljivosti ima integracija in kakšne težave se pojavljajo v času šolanja ter kako vpliva na njih ter kakšne so odločitve staršev in drugih.

Title: Life scenario of the deaf and partially deaf through schooling period

Descriptors: deaf and partially deaf pollees, deaf and hearing parents, integration, institute, communication, education, technical assistance

Abstract:

Only 1% of deaf and partially deaf people in Slovenia has university education. The purpose of this dissertation is to find out why is the percentage so small and what are the reasons beneath. What influence does it have on their lives and what are the differences between them. Their growing-up, from childhood to university entrance, what environment they grew-up in: home sphere (integration) or institutes for deaf and partially deaf (elementary and high school period). As for the presented issue, to investigate what are the problems at integration for them and what issues come up during their schooling time and how it affects them or their parents' decisions.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**ŽIVLJENJSKI SCENARIJ
GLUHIH IN NAGLUŠNIH SKOZI
ŠOLSKA OBDOBJA**

Mentor: As. Dr. Nino Rode

Izabela Juriševič

Ljubljana, 2011

*Ne moreš vedeti,
kaj vse lahko dosežeš,
dokler ne poskusiš.
In ko ti spodleti,
ne nehaj poskušati.
Uči se iz preteklosti in
poskušaj uživati v življenju.
Nick Vujičić*

PREDGOVOR

Ali si lahko predstavljate, da ne slišite zvokov radia? Ali si lahko tudi predstavljate, da gledate televizijo, a brez zvoka? Kako se počutite ob tem? Ravno jaz živim v tem svetu, v popolni tišini brez slušnih aparatov. Kaj za vas pomeni popolna tišina? Sami si tega ne morete predstavljati, saj v popolni tišini slišite oziroma zaznavate tiste tihe zvoke kot so brenčanje komarjev, kapljanje vode iz pipe, ptičje petje in še bi naštevala. Vam so ti zvoki samoumevni. Po eni strani mi je prijetno biti v popolni tišini, da se lahko popolnoma sprostim v miru in si preprosto odklopim možgane. Sem namreč popolnoma gluha, torej s poudarkom, 100% gluha. Včasih si pa rečem, da sem srečnica, da imam, ker sem gluha, nekaj prednosti. A ne samo jaz, tudi drugi so mi to že rekli.

Preden sem dopolnila dve leti, sem zbolela za uroinfektom (vnetje sečil). Takrat so me starši peljali v bolnico. Tam so ugotovili, da sem gluha. Za moje starše je bil to velik šok, kajti v družini niso imeli gluhega sorodnika. Do drugega leta starši niso opazili, da bi bilo kaj narobe z menoj, kajti kot otrok sem bila živahna, razigrana, se normalno odzivala in se ozirala na zvoke. Pa tudi zelo rada sem navijala radio na glas in ob tem celo zaplesala. Zdravniki so rekli, da je vzrok moje gluhotе neznan. A eden od vzrokov bi mogoče bil lahko tudi ta, da sem oglušela po tej bolezni, ko sem prejemale antibiotike. Ravno pri ugotavljanju vzroka moje gluhotе je defektologinja v bolnici rekla mojim staršem, da *nikoli* ne bom govorila, kajti imam 100% izguba sluha. Povedala jim je tudi, da če me peljejo v Rusijo, Ameriko ipd., ne bodo ničesar dosegli za moj govor.

A moji starši se kljub temu niso vdali in so se borili za mojo prihodnost. Opravili smo različne preglede v Nemčiji in v Trstu, pomoč smo iskali tudi pri bioenergetiku. Potrebovali so neko upanje, da bi se moj sluh izboljšal. Ker s temi strokovnimi svetovanji niso dosegli nič, so stvari pri mojih treh letih vzeli v svoje roke ter se odločili za individualno delo. Pri treh letih sem se začela učiti govoriti. Dandanes govorim lepo in razločno in človek, ki me ne pozna, pomisli, da imam le manjšo govorno napako, pa še to le takrat, ko se pri svojem govoru ne potrudim dovolj (predvsem pri šumnikih, sičnikih in črki /glasu r). Nekateri pa tudi pomislijo, da sem študentka na izmenjavi oziroma tujka.

Zahvaljujem se staršem, da sem se uspešno integrirala v redno osnovno šolo in v srednjo šolo. Imela sem tudi kdaj težave, a sem jih prebrodila s pomočjo staršev, defektologinje in

prijateljev. V mojem življenju so res veliko prispevali moji starši, pokojni brat, sestra in bližnji, za katero so mi dajali občutek enakovrednosti in se nisem počutila prikrajšano. To je prišlo najbolj do izraza ravno pri glasbi, za katero bi ljudje rekli, da ni mogoče, da bi gluhi otrok igral na glasbilo. A dokazala sem, da nemogoče je mogoče. Kajti z močno voljo in zaupanjem vase dosežemo tudi nemogoče. Meni je uspelo, zakaj ne bi uspelo tudi vam. Pomembno je, da sledite svojim sanjam in sledite svojim željam.

V času, ko sem tehtala možnosti za vpis na fakulteto, sem izbirala med Pedagoško fakulteto in Fakulteto za socialno delo, čeprav so mi strokovnjaki svetovali, da bom v šolstvu težko našla zaposlitev zaradi moje gluhotе. Odločila sem se za Fakulteto za socialno delo in za to mi ni žal. V tem vidim prednost, kajti kot gluha socialna delavka bom lahko pomagala gluhim in naglušnim, saj iz lastnih izkušenj vem, kako je biti gluhi in kakšne težave imamo na vseh področjih.

Zato je pri tem moj namen raziskati področje gluhih in naglušnih študentov, raziskati naše otroštvo, kako nam je bilo v osnovni šoli in kakšne težave smo imeli in če smo imeli slabo izkušnje v osnovni šoli in v srednji šoli. Pri tem me je zelo zanimalo, koliko nas je gluhih in naglušnih študentov v Sloveniji, kajti podatek pravi, da v Sloveniji študira le 1 % gluhe populacije. Zaradi tega sem želela raziskovati v ozadju, kaj vpliva na naše življenje, kakšne pravice smo imeli v osnovni in srednji šoli ter ob vpisu na fakulteto.

V poglavju »Poslušanje« sem želela predstaviti, kaj je poslušanje v pravem pomenu in kaj gluhi slišijo. V nadaljevanju sem napisala definiciji gluhotе in naglušnosti. Poglavje »Vplivi gluhotе in naglušnosti na posameznika« prikaže, kako gluhotа in naglušnost vplivata na intelektualne, spominske sposobnosti in identiteto. Naslednje poglavje govori o komunikaciji in kakšne vrste komunikacije poznamo, tj. verbalno in neverbalno. Pri vzgoji, rehabilitaciji in izobraževanju gluhih in naglušnih sodeluje tudi tim strokovnjakov. Poglavje »tehnični pripomočki« prikaže, kakšne vrste pripomočkov za gluhe in naglušne, ki so namenjeni izboljšanju kvalitete njihovega življenja, poznamo. »Vplivi dejavnikov na posameznika« opisuje, kako vplivajo različni dejavniki na gluhe in naglušne ljudi, vpliv družin, vpliv šolskega okolja na njih ter vpliv družbe in okolice. Na kratko sem predstavila zakonodajo, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov in pravico do FM-sistema. Nazadnje v poglavju »Problemi pri izobraževanju gluhih in naglušnih« govorim o izobraževanju v domačem

okolju, integraciji in o njeni zgodovini. Komu je namenjena integracija in katere pasti se skrivajo v integraciji. Pišem tudi o nadaljevanju izobraževanja gluhih in naglušnih po zaključeni srednji šoli. Predstavila sem tudi izobraževanje v treh slovenskih zavodih za gluhe in naglušne. V poglavju »problem« želim izraziti in pojasniti problem pri gluhih in naglušnih, zakaj nekateri med njimi obupajo med študijem in kaj je vzrok za to. Zdi se mi pomembno, da se seznanimo z različnimi zgodbami gluhih in naglušnih študentov, kajti od njih in njihovih izkušenj se bomo naučili, kako bi pravilno reagirali, če bi imeli otroke s posebnimi potrebami v osnovni, srednji šoli ali na fakulteti. V naslednjem poglavju sem opisala potek svoje raziskave, zbiranje in obdelavo podatkov. V poglavju »Rezultati« sem predstavila odgovore anketirancev in jasno pokazala, kakšne težave so imeli v času osnovne in srednje šole. Na koncu sem naredila povzetek odgovorov anketirancev in predstavila ugotovitve. Poglavje »Razprava« govori o raziskavi in ugotovitvah. V »sklepu« sem povzemala ugotovitve. Zadnje poglavje je »Predlog«, kjer sem navedla predloge iz izkušenj, literature in člankov, ob uresničitvi katerih bi pripomogli k boljšemu, dostopnejšemu izobraževanju za gluhe in naglušne.

ZAHVALA

Najprej bi se rada zahvalila vsem sodelujočim – gluhim, naglušnim, da so bili pripravljeni sodelovati in prispevati svoje odgovore za raziskavo.

Velika zahvala gre tudi mentorju, as. dr. Ninu Rodetu, ki je odprto sprejel mojo temo, vse moje delo in ideje ter mi je pri tem dajal strokovne nasvete.

Posebna zahvala gre tudi mojima staršema, Cirili in Željku, da sta verjela vame, me podpirala, stala ob strani in me spodbujala k cilju. Brez njiju ne bi bila takšna kot sem.

Nenazadnje se zahvaljujem Eriki Perišin in Ameliji Mozetič Hussu, ki sta zaupale v moje sposobnosti in verjeli vame, da bom govorila. Obenem sta tudi spodbujali moje starše in mene, da zmorem še več, ne glede na mojo gluhoto. Posebna zahvala gre tudi ostalim pedagogom, ki so me spremljali skozi čas otroštva ter mladostništva.

Hvala tudi Bojanu Mordu za vso dragoceno strokovno pomoč pri pridobivanju podatkov.

Prijatelji, sošolci, učitelji, profesorji, znanci, ki so bili prisotni v mojem življenju od otroštva do fakultete, zelo sem vam hvaležna, da ste bili vedno pripravljeni pomagati, še posebej takrat, ko obravnavane snovi nisem razumela. Vedite, da zelo cenim vaš trud in vas bom ohranila v lepem spominu.

Hvala tudi tebi Mitja in tvojim, da ste me sprejeli takšno kot sem.

KAZALO

ZAHVALA	7
1. UVOD	13
2. UPORABLJENI POJMI IN KATEGORIJE	13
2.1. KAJ JE POSLUŠANJE	13
2.2. KAJ JE GLUHOTA IN NAGLUŠNOST?	15
2.3. VPLIVI GLUHOTE IN NAGLUŠNOSTI NA POSAMEZNIKA.....	20
2.3.1. INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI	20
2.3.2. SPOMINSKE SPOSOBNOSTI	22
2.3.3. IDENTITETA GLUHIH IN NAGLUŠNIH.....	22
2.4. KOMUNIKACIJA	25
2.4.1. ODGLEDVANJE OZ. BRANJE Z UST.....	26
2.4.2. PRSTNA ABECEDA.....	28
2.4.3. ZNAKOVNI JEZIK	29
2.4.4. NEVERBALNA KOMUNIKACIJA	31
2.4.5. STROKOVNJAKI	33
2.5. TEHNIČNI PRIPOMOČKI	34
2.5.1. SLUŠNI APARAT	34
2.5.2. POLŽEV VSADEK/ KOHLEARNI IMPLANT.....	37
2.5.3. BREZ (ne nosi nobenih slušnih pripomočkov)	40
2.5.4. FM SISTEM/ FONIKER.....	40
2.5.5. INDUKCIJSKA ZANKA	40
2.5.6. TOLMAČ.....	42
2.5.7. ZAPISNIKAR.....	43
2.6. VPLIVI DEJAVNIKI NA POSAMEZNIKA	46
2.6.1. DRUŽINA	46
2.6.2. ŠOLA	50
2.6.2.1. Zavod in vpliv od zunaj.....	50
2.6.2.2. Redna osnovna šola	51
2.6.3. DOM in REJNIŠTVO	53
2.6.4. DRUŽBA IN OKOLICA	55
2.6.5. ZAKONODAJA	56
2.6.5.1. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov.....	56
2.6.5.2. Pravica do FM-sistema	56
2.7. PROBLEMI PRI IZOBRAŽEVANJU GLUHIH IN NAGLUŠNIH	56
2.7.1. IZOBRAŽEVANJE V DOMAČEM OKOLJU	57
2.7.2. INTEGRACIJA	58
2.7.2.1. Kaj je integracija?.....	58
2.7.2.2. Zgodovina integracije gluhih in naglušnih	59

2.7.2.3.	Komu je namenjena integracija?	59
2.7.2.4.	RAZNE SKRITE PASTI v integraciji	61
2.7.3.	<i>ŠTUDIJ</i>	67
2.7.4.	<i>IZOBRAŽEVANJE V ZAVODU</i>	70
3.	PROBLEM	73
3.1.	VRSTA RAZISKAVE, MODEL RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE	74
3.2.	POPULACIJA	74
3.3.	MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	75
3.4.	ZBIRANJE PODATKOV	75
3.5.	OBDELAVA PODATKOV IN ANALIZA	76
4.	REZULTATI	77
5.	RAZPRAVA	122
6.	SKLEPI	125
7.	PREDLOGI	127
8.	LITERATURA IN VIRI	129
9.	PRILOGE	134
10.	POVZETEK	146

SEZNAM SLIK

Slika 1: Avdiogram 01	14
Slika 2: Avdiogram 02	17
Slika 3: Dvoročna abeceda	28
Slika 4: Dvoročna abeceda	28
Slika 5: Znakovni jezik v eni kretnji I love you	29
Slika 6: Vseh vrst slušnih aparatov	34
Slika 7: Vušesni slušni aparati	35
Slika 8: Slušni aparati.....	36
Slika 9: Notranji del – implant	38
Slika 10: Zunanji in notranji del implanta.....	38
Slika 11: Zunanji del implanta	39
Slika 12: Mikrofon - oddajnik in sprejemnik	40
Slika 13: Induktivna zanka v prostoru.....	41
Slika 14: Logotip	42

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Socialne težave pri posamezni izgubi sluha	18
Tabela 2: Spol gluhih in naglušnih študentov	77
Tabela 3: Sliščeči starši ali gluhi starši	77
Tabela 4: Bratje oz. sester gluhih intervjuvancev	77
Tabela 5: Sporazumevanje z ljudmi	78
Tabela 6: Uporaba slovenskega znakovnega jezika	78
Tabela 7: Uporaba slušnih pripomočkov	79
Tabela 8: Osnovna šola	80
Tabela 9: Prikaz odločitve.....	81
Tabela 10: Starost ob vstopu osnovne šole	83
Tabela 11: Odnos med sošolci	84
Tabela 12: Sposoja zvezkov	84
Tabela 13: Dodatna strokovna pomoč v OŠ.....	84
Tabela 14: Slušne in govorne vaje	85

Tabela 15: Sledenje med poukom v OŠ	86
Tabela 16: Uporaba FM sistema	87
Tabela 17: Razumevanje vsebine v OŠ	88
Tabela 18: Način ocenjevanja	90
Tabela 19: Prikaz slabih izkušenj OŠ	90
Tabela 20: Prikaz slabih izkušenj SŠ	93
Tabela 21: Krožki in športne dejavnosti	96
Tabela 22: Pomoč pri učenju	97
Tabela 23: Povprečno na dan, ki ji potrebujejo za učenje	98
Tabela 24: Težave pri učenju zaradi določenih predmetov	98
Tabela 25: Instrukcije v OŠ	99
Tabela 26: Podpora staršev	99
Tabela 27: Podpora od drugih oseb	100
Tabela 28: Osebe, ki so podpirali svoje gluhe, naglušne oz. C učence	100
Tabela 29: Samostojna odločitev za SŠ	101
Tabela 30: Posvetovanje glede izbiranja SŠ	102
Tabela 31: Posvetovanje z določeno osebo glede izbiranja SŠ	102
Tabela 32: Srednja šola, ki jih obiskujejo	103
Tabela 33: Strokovna pomoč v srednji šoli	104
Tabela 34: Status	105
Tabela 35: Način ocenjevanja v srednji šoli	105
Tabela 36: Pomoč s strani učiteljev	106
Tabela 37: Poklicna/splošna matura, izkoriščanje statusa s posebnimi potrebami	106
Tabela 38: Težave pri vpisu	108
Tabela 39: Vpis na fakulteto glede na želje	108
Tabela 40: Fakulteta, ki jih obiskujejo anketiranci	109
Tabela 41: Razvrstitev študentov po letnikih	110
Tabela 42: Ponavljanje letnika	111
Tabela 43: Prvo leto študija	112
Tabela 44: Sledenje pri predavanju	112
Tabela 45: Anketiranci imajo vavčerje za tolmača oz. nimajo	114
Tabela 46: Zapiske, ki so jih dobili od	114
Tabela 47: Povprečno učenje za izpite	115

Tabela 48: Priznavanje statusa s posebnimi potrebami na fakulteti.....	116
Tabela 49: Tutor	117
Tabela 50: Predlogi za lažji študij	117
Tabela 51: Pustili študij.....	119
Tabela 52: Starost gluhih in naglušnih anketirancev	121

1. UVOD

»Ko izgubite vid, izgubite stik s stvarmi. Ko izgubite sluh, izgubite stik z ljudmi.«

Hellen Keller (Krančan, 2009: 10)

Izguba sluha velja za težjo prizadetost kot izguba vida. Kajti slušni kanal je glavni vir pridobivanja informacij. Izguba sluha človeka bolj osami. To potrjuje tudi misel Hellen Keller, ki je kot otrok izgubila vid in sluh. Naučila se je govoriti, brati in pisati, dokončala je študij na univerzi, postala je borka za socialne pravice, predavateljica in pisateljica. Ravno tu je dokaz, da je pred 100 leti obstajala takšna oseba, ki je dokazala, da je kot gluhoslepa zmožna dokončati študij ter premagovati ovire, ki jih je imela pred seboj. Hellen je bila tudi pri nas v Ljubljani pred 80-ti leti v gluhonemnici. Tudi mi, gluhi in naglušni, smo intelektualno sposobni, ne glede na ovire.

2. UPORABLJENI POJMI IN KATEGORIJE

2.1. KAJ JE POSLUŠANJE

Vsako telo, ki niha, reproducira zvok. Od števila nihajev v sekundi je odvisna višina tona (več nihajev – višji ton). Število nihajev v sekundi izrazimo v Hz- to je frekvenca gibanja. Te nihaje naš slušni organ pretvori v električni impulz, ki potuje po živčnih poteh do centrov v možganih, kjer se pretvori v slušni vtis ali slušno sliko, ki jo možgani prepoznajo in povežejo glede na shranjene podatke z izvorom zvoka.

Normalno poslušanje je sestavljeno iz: oddajanja zvoka, prenosa zvoka, zaznave zvoka in posnetka emitiranega zvoka ali kontrole zvoka. Da bi lahko zaznali zvok, je potrebna določena energija. Energijo, ki je potrebna, da pride do nihanja, merimo z dB. Čim večje so amplitude nihanja, tem močnejši je zvok in čim večje je število nihajev v sekundi, tem višji je ton. Človekovo uho lahko zazna nihanja od 16Hz do 20000Hz. Pri odraslih je občutljivost manjša. Optimalna frekvenca nekega glasu je frekvenčno območje, na katerem so opazne vse karakteristike nekega glasu, po katerem lahko glas prepoznamo kot npr. s, z, c... Osebe z motnjo sluha niso gluhe za vse frekvence, ampak večina zazna zvoke na nizkofrekvenčnem območju (ropot, pok, udarec...), preko vibrotaktilne zaznave, preko telesa in kosti (povzeto po E. Perišin: 1994).

- *zaznavanje* - slišimo besede, a jih ne razumemo ali celo ignoriramo;
- *razumevanje besed*, ki pa so žal velikokrat večpomenske ali pa celo prikrivajo pravi pomen sporočila, ki ga oseba izraža;
- *razumevanje sporočila* - poslušamo pomen besed in razpoznavamo nebesedne znake osebe, ki nam sporočilo prenaša.

¹ Poslušanje ni toliko odvisno od ušes, temveč pri tem glavno vlogo opravljajo možgani. Ti se obnašajo približno tako, da se osredotočajo na zanimivejše zvoke, vse ostalo pa ignorirajo.
(<http://www.dnevnik.si/novice/znanost/1042345025>)

Iz razpredelnice lahko razberemo, kaj lahko slišijo slišišči ljudje. Jakost od 0 do 40 dB imajo ptičje petje, šepetanje, kapljanje iz pip, tiktakanje ure, itd. V naslednjem poglavju vam bom prikazala, kakšna je razlika med slišišim, kar slišijo ter gluhi in naglušni, ki ne slišijo oziroma slabo slišijo.

Za lažjo predstavljalivost pa naslednja primerjava:

- tiho govorjenje je jakosti približno 40dB
- glasno govorjenje je jakosti približno 60dB
- kričanje je jakosti približno 80dB
- zvok avtomobilske trombe je jakosti približno 110 dB
- zvok težkega motorja je približno 120 dB
- zvok reaktivca je jakosti približno 150 dB

(A.Levic, N.R. Kastelic, 1990: 13)

Učenje katerikoli jezika je spontano. To pomeni, da slišišči otroci sprejemajo jezik skozi ušesa in besede nalagajo v male možgane. Vemo tudi, da za eno besedo majhen otrok potrebuje 10.000 ali več ponavljanj, da se beseda obdrži v možganih. Pri gluhih otrocih pa te poti na žalost ni (povzeto po: L. Podboršek, Dva svetova 2004).

2.2. KAJ STA GLUHOTA IN NAGLUŠNOST?

Gluhota je nevidna motnja, ki je ljudje ne opazijo dokler ne pridejo v kontakt z gluhim človekom. Najpreprosteje povedano je človek gluhi, če ne sliši zvokov in glasov iz svojega okolja, naglušen pa jih sprejema le delno. To pomeni, da gluhi lahko zazna zelo močne zvoke in to le nekatere, ne pa vseh. Ti močni zvoki pa v življenju redkeje nastopajo, posebno pa ne v govoru. Naglušen pa zazna zvoke okolja, tudi govora, vendar ne vseh in jih zaznava kvalitativno drugače kot slišišči človek(Košir, 1999: 9).

Naglušen otrok ima povprečno izgubo sluha na frekvencah 500, 1000 in 2000 hertzov (Hz) manj kot 91 decibelov (dB) in ima resne težave pri poslušanju govora in pri govorni komunikaciji. Naglušnost pomeni zoženje slušnega polja in delno moti sporazumevanje s pomočjo govora.

Glede na **naglušnost** se razlikuje:

- a) *Otroke z lažjo izgubo sluha (26-40 dB):* Otrok ima težjo ali težko izgubo sluha na enem ušesu ter lažjo ali je brez izgube na drugem ušesu. Lahko ima tudi lažjo obojestransko izgubo sluha. Pri njem je lahko prizadeto sporazumevanje in poslušanje govora. Prisotne so lahko tudi druge vrste prizadetosti poslušanja. Otrok je oviran v orientaciji.
- b) *Otroke z zmerno izgubo sluha (41-55 dB):* Otrok ima lahko obojestransko zmerno izgubo sluha, popolno izgubo sluha na enem ušesu, lažjo izgubo ali je brez izgube na drugem oziroma ima težko izgubo sluha na enem ušesu in zmerno, lažjo ali nima izgube na drugem ušesu. Pri otroku je lahko prizadeto sporazumevanje, poslušanje govora, lahko so prisotne tudi druge vrste prizadetosti poslušanja. Možna je prizadetost vedenja in prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji in telesni neodvisnosti.
- c) *Otroke s težjo izgubo sluha (56-70 dB):* Otrok ima težjo obojestransko izgubo sluha ali težko izgubo sluha na enem ušesu in težjo izgubo sluha na drugem ušesu. Pri otroku je prizadeto sporazumevanje, razumevanje govora in poslušanje govora. Možna je istočasna prizadetost vedenja, pridobivanja znanja in prilagajanja vedenja okoliščinam. Otrok s težjo izgubo sluha je oviran v orientaciji, pri vključevanju v družbo in pri telesnih neodvisnosti.
- d) *Otroke s težko izgubo sluha (71 -90 dB):* Otrok ima popolno izgubo sluha na enem ušesu in težko izgubo sluha, na drugem ušesu oziroma težko obojestransko izgubo sluha. Pri njemu je prisotna prizadetost sporazumevanja, predvsem razumevanja in poslušanja govora. Pogosta je istočasna prizadetost vedenja, prilagajanja vedenja okoliščinam, prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji, telesni neodvisnosti in pri vključevanju v družbo.

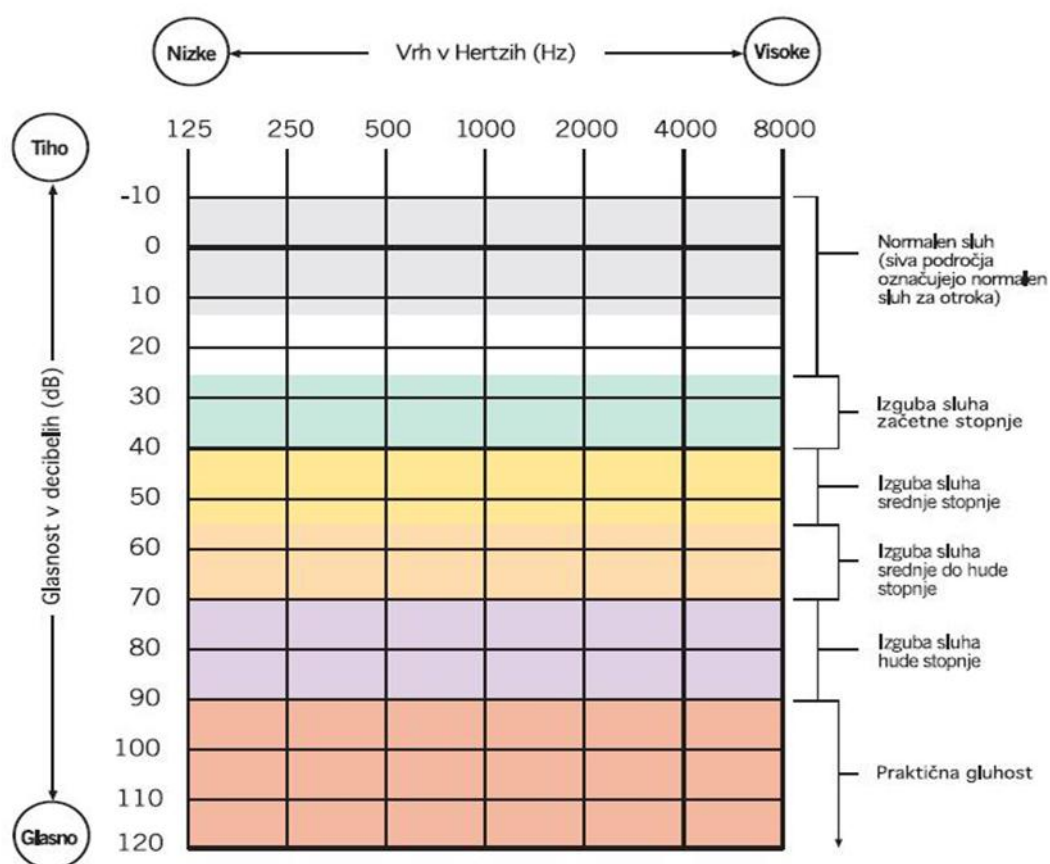
Gluh otrok ima najtežjo izgubo sluha, pri kateri ojačanje zvoka ne koristi. Povprečna izguba sluha na frekvencah 500, 1000 in 2000 hercev (Hz) je 91 decibelov (dB) in več.

Glede na **gluhoto** se razlikuje:

- a) *Otroke z najtežjo izgubo sluha (91 decibelov in več):* Otrok z najtežjo izgubo sluha ni sposoben slišati in razumeti govora, tudi če je ojačan. Otrok ne more v celoti

sprejemati govora niti s slušnim aparatom. Pri njemu je prisotna prizadetost sporazumevanja, razumevanja in poslušanja govora ter druge vrste prizadetosti poslušanja. Pogosta je istočasna prizadetost vedenja, orientacije v času in prostoru, prilagajanja vedenja okoliščinam in prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji, telesni neodvisnosti in pri vključevanju v družbo.

- b) *Otroke s popolno izgubo sluha:* Otrok s popolno izgubo sluha ne loči niti dveh jakosti zvoka niti ne dveh frekvenc, ni sposoben slišati ali razumeti govora, tudi če je ojačan. Otrok ne more sprejemati govora niti s slušnim aparatom. Pri njemu je prisotna prizadetost sporazumevanja, razumevanja in poslušanja govora ter druge vrste prizadetosti poslušanja. Pogosta je istočasna prizadetost vedenja, orientacije v času in prostoru, prilagajanja vedenja okoliščinam in prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji, telesni neodvisnosti in pri vključevanju v družbo (Sožitje zveza društev, [http](http://www.widex.si/CI/Razumeti_CI.pdf)).

Slika 2: Avdiogram 02

(http://www.widex.si/CI/Razumeti_CI.pdf)

Poimenovanje	Socialne težave	Govorna percepcija	Tonalna percepcija
Normalen sluh	Ni	Nad 8 m oddaljenosti	Pod 10 dB
Lahka naglušnost	Pri večji oddaljenosti govorca	Do 5 metrov oddaljenosti	10 - 30 dB
Zmerna naglušnost	Pri majhni oddaljenosti govorca	Do 1 m oddaljenosti	Do 60 dB
Težka naglušnost	Resne težave pri normalnem govoru od blizu	Na uho	Nad 60 dB
Gluhota	Govora ne sliši	Ne sprejema	Nad 90 dB

Tabela 1: Socialne težave pri posamezni izgubi sluha

(Košir, 1999: 11)

Vse te okvare so biološke, fiziološke in nepovratne. Klasifikacija govori tudi o prizadetosti, ki je posledica doživljanja te okvare na nivoju posameznika. Te prizadetosti zadevajo lahko eno ali več področji na različnih nivojih. Ta področja so sporazumevanje, vedenje, telesna zmogljivost, spretnost in prilagajanje okolju. Poleg teh omejitev na nivoju posameznika klasifikacija opredeljuje tudi oviranost kot posameznikovo nezmožnost ali zmanjšano zmožnost, da bi odigral za svojo starost in spol pričakovane družbene vloge. To so družbene posledice izgube sluha. Imenujemo jih oviranost in se nanašajo na orientacijo, zaposlitev, socialno integracijo v družbo in ekonomsko samozadostnost. Tako vsaka izguba sluha povzroča poleg svoje biološke okvare, ki je nepopravljivo stanje, tudi prizadetost in oviranost na različnih vsebinskih področjih in v različnih stopnjah. Z rehabilitacijo in osveščanjem ter informiranjem okolja se lahko prizadetost in oviranost posameznika omili in zmanjša ob sicer nespremenljivi biološki okvari (Košir, 1999: 9).

"Gluhi ljudje so si med seboj zelo različni: po vrsti izgube sluha, stopnji, času nastanka izgube in kraju okvare" (Fuma, 2006: 402).

"Vrsta okvare sluha je odvisna od mesta v slušnem sistemu, kjer je nastala motnja: periferna slušna motnja (zmanjšana občutljivost slušnega mehanizma) in centralna ali osrednja slušna motnja (nezmožnost pravilno slišati nadpražne zvoke)" (Košir, 1999: 23).

Glede na obdobje izgube sluha razvrščamo predporodne (okoli 50% prirojenih okvar sluha je genetsko pogojenih), obporodne (eklampsija, prehiter porod, imunološka nerazvitost, pri nedonošenčkih,...) in poporodne (vnetje srednjega ušesa, bakterijski meningitis, virusne okužbe, poškodbe glave, ototoksična zdravila, ...), pri katerih je zelo pomembno ali je izguba sluha nastopila pred razvojem govora ali po njem (Košir, 1999: 26).

Statistika iz držav, v katerih so zakonske zveze med gluhih že stoletna tradicija, kaže, da se razmeroma majhen odstotek otrok iz gluhih zakonov rodi gluhih: na Švedskem 5 odstotkov, v ZDA pa nekaj več. Če sta oba partnerja izgubila sluh zaradi bolezni, se jima verjetno ne bo rodil gluhi otrok, če pa oba prihajata iz družin, v katerih vlada dedna gluhost, je verjetnost, da bosta dobila gluhega otroka, kar precejšnja - po nekaterih avtorjih skoraj 90-odstotna. Če je dedno gluhi samo en zakonec, so možnosti, da se bo partnerjema rodil gluhi otrok, precej manjše (Odstiramo podrobnosti iz sveta gluhih, [http](http://www.gluhi.si/)).

Zanimivo mi je pri ugotovitvah pri nas v Sloveniji, da glede dedne gluhoste ni nujno, da imajo gluhi starši gluhe otroke. 10 % gluhih otrok se rodi gluhim staršem, 90 % pa slišočim. Če se slišočim staršem rodi gluhi otrok zaradi dednosti, gre v tem primeru za to, da imata starša skupnega prednika iz daljnih generacij. Če ni bilo prisotne te dedne okvare, potem je gluhosta posledica bolezni.

2.3. VPLIVI GLUHOTE IN NAGLUŠNOSTI NA POSAMEZNIKA

2.3.1. INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI

Gluhi se v kognitivnih in intelektualnih sposobnostih ne razlikujejo od slišočih vrstnikov. Njihovo mišljenje je podobno, le da se pri gluhih nekateri procesi pojavijo nekoliko pozneje (Kuhar, 1993), tako se tudi jezik razvija počasneje. Mišljenje slišočih otrok se razvija pod vplivom celotne sensorike, pri gluhih pa povsem pod vplivom vida ali tipa.

S testi in normami, ki so prirejeni za gluhe, so dokazali, da so gluhi v svojih intelektualnih sposobnostih zelo različni. Tako najdemo zelo inteligentne, pa tudi gluhe z motnjo v duševnem razvoju. Ravno tako so potrdili, da ni neposredne povezave med gluhoto in inteligentnostjo, torej *gluhota ne vpliva na nižje intelektualno delovanje ljudi* (Fuma, 2006: 403).

Znanje o nevrolingvističnem programiranju (NLP), ki se uveljavlja kot nova znanost, ima pomembno ugotovitev za nas – gluhe. Dejstvo je, da imajo gluhi bolj okrepljeno desno polovico možganov, slišoč pa levo, kar povzroča razlike v vzpostavljanju komunikacije med gluhi in slišočimi. Gluhi so zaradi izgube sluha okrepili nekatere sposobnosti bolj kot slišoč. VAKOG je sistem zaznave naših čutil, to so vid, sluh, tip, vonj in okus. Gluhi so okrepili intuitivno zaznavo in podzavest. Njihove zemljevid (način) reševanja problemov je drugačen od tistega, ki so ga pridobili slišoč z izkušnjami, zato slišoč težko razumejo gluhe otroke, da imajo svoje, edinstvene, drugačne izkušnje in drugačno sliko. Gluhi otroci se pogosto znajdejo v svetu frustracij, ki se kažejo na različne načine: v zdravju, odporu do okolja, v kompleksih, ki so jih pridobili skozi vzgojo, leta in družbo, v kateri živijo. Njihov zemljevid je poln ovir in tudi napačnih predstav in stereotipov, s katerimi omejujejo tudi sami sebe (Rezar, 2009: 116).

Naslednje ugotovitve so potrdile tudi domneve ge. Rezar. Za dva načina razmišljanja razvil koncept razmišljanja z levimi oz. desnimi možgani *ameriški psihobiolog Roger W. Sperry*. Odkril je, da v človeških možganih obstajata dva zelo različna načina razmišljanja. En način (z desnimi možgani) je *vizualni in procesira informacije intuitivno in simultano*. Najprej objame celo sliko in se nato osredotoči na detajle. Drugi način (z levimi možgani) pa je bolj *verbalen in procesira informacije analitično* in po sekvencah. Najprej opazi detajle, iz katerih nato sestavi celotno sliko (<http://www.arhivo.com/test-za-mozgane-kateri-tip-ste>).

Kuhar trdi, da so sposobni abstraktnega mišljenja, saj so nekateri gluhi in naglušni učenci dobri ali celo vrhunski matematiki. Problem je v svetu slišočih, kajti svet slišočih je prilagojen ljudem, ki se dobro govorno izražajo in po njih se merijo šolski in poklicni kriteriji. Takih zahtev ne zmorejo že ljudje, ki imajo slabše govorne sposobnosti ali pa so iz tujega jezikovnega okolja. Toliko težje so tem kriterijem kos gluhi otroci (Kuhar, 1993: 30-31).

Dejstvo, da jezika ne slišijo, otežuje njihov jezikovni napredek. Prav zaradi tega so gluhi in naglušni otroci pogosto slabše opismenjeni in imajo manj znanja kot njihovi slišoči vrstniki. Raziskave kažejo, da gluhi učenci pri branju in bralnih dosežkih za kar nekaj let zaostajajo za slišočimi. Holt (1993) je ugotovil, da je povprečna bralna starost sedemnajstletnega gluhega otroka na ravni devetipolletnega slišočega otroka. V Veliki Britaniji so podobno raziskavo naredili pred več kot 20-imi leti, ko je Conrad (1979) raziskal, da je povprečno bralno znanje vseh gluhih, ki so že dokončali osnovno šolo, na stopnji devetletnega slišočega otroka (<http://www.deafnessatbirth.org.uk/>). Naslednja raziskava je potrdila domneve, da gluhi so dijaki, stari med sedemnajst in osemnajst let, enaki slišočim četrtošolcem. Rezultati skupin so bili približno enaki! To pomeni, da so gluhi dijaki, stari med sedemnajst in osemnajst let, opismenjeni na ravni četrtega razreda, ki ga obiskujejo slišoči otroci. Ti rezultati izražajo le jezikovne sposobnosti in znanje, ne pa ravni inteligentnosti (<http://pbs.org/wnet/soundandfury/>) (Fuma, 2006: 402-403).

Žal so tudi v Sloveniji so takšni (podobni) primeri. Svet, v katerem živimo, je narejen in oblikovan za tiste, ki se dobro govorno izražajo. Gluhi veliko takih zahtev ne zmorejo, saj to ne uspe niti tistim, ki se slabše govorno izražajo ali pa so iz tujega jezikovnega okolja (Fuma, 2006: 404).

Gluhost ali naglušnost je stanje, ki je nepopravljivo, neozdravljivo in se mu lahko le prilagodimo. Navadimo se živeti z gluhoto oz. naglušnostjo in čimbolj zmanjšamo slabe posledice, ki jih prinaša. Za to obstaja le ena pot: praksa in vaje. Govoriti se naučimo s tem, da govorimo (Košir, 1999: 12).

2.3.2. SPOMINSKE SPOSOBNOSTI

Spominske sposobnosti so pri gluhih po raziskavah enake kot pri slišočih osebah. Razlike so pri tistih gluhih, ki komunicirajo s pomočjo znakovnega jezika, in sicer si gluhi v primerjavi s slišočimi lažje zapomnijo geometrijske like kot števila, pri besedah pa si lažje zapomnijo tiste, ki imajo ekvivalente v znakovnem jeziku, saj je to zanje bližje in naravnejše glede na to, da po vidni poti lahko nemoteno sprejemajo dražljaje in informacije iz okolja (Filipčič, 1994: 34).

Težko si zapomnijo *težje besede* in *težje zaporedje* besed, slabše razumejo nadrejene, *abstraktne pojme*. Nekateri gluhi ostajajo na konkretnem nivoju (Fuma, 2006: 403).

2.3.3. IDENTITETA GLUHIH IN NAGLUŠNIH

Kaj je moja identiteta? Kam spadam? Kdo sem jaz? Kakšne so moje možnosti in pravice? Vsa ta našeta vprašanja, ki se porajajo v vsakem človeku, ko se sprašuje, kam spada in kaj je njegova identiteta.

Posamezniku oziroma človeku je prirojeno, da bi nekoga razvrščal v določene kategorije, a hkrati je sam tudi vpet v proces kategoriziranja. Glede na določene lastnosti posameznike sortiramo v predalčke, za katero menimo, da ima lastnosti, skupne ljudem, ki so v istem predalčku. Taka normativna družba je določila kategorije kot so spol, družbeni status, starost, vera, etničnost, poklic, hendikep, itd.

Gluhi mladostniki se približujejo adolescenci z različno stopnjo nerazrešenih kriz identitete iz otroštva. Tudi starši doživljajo krizo, ko njihov gluhi mladostnik vstopa v adolescenco. Še vedno upajo, da bo njihov otrok postal slišeč. Identitetna pot gluhih mladostnikov ima mnogo smeri. Nekateri mladostniki borbeno vstopajo v »svet gluhih« in prekinejo kakršenkoli kontakt s »svetom slišočih«. Drugi prekinejo stike s »svetom gluhih«.

Mladostnik lahko zavrača slišoči svet svojih staršev in starši lahko zavračajo gluhi svet svojega otroka (Schlesinger 2000). Barbara Schirmer (2001) je v svoji raziskavi ugotovila, da so tisti gluhi mladostniki, ki so se bolj identificirali s slišočimi posamezniki, dosegli nižje akademske dosežke in bolj šibke socialne interakcije; slabše so se prilagodili in zaznali so nižjo sprejetost v družini. Gluhi mladostniki, ki so se identificirali bolj z gluhi, so dosegli

višje akademske dosežke. Tisti, ki so razvili dvojno identiteto, pa so dosegli najboljše rezultate (Schirmer 2001) (Krančan, 2009: 74-75).

Sama imam dvojno identiteto, v kateri ločim dva svetova – to sta slišči in gluhi svet. Z obema se poistovetim, to pomeni, da ne prikrajšam ne enega, ne drugega. Dejansko sem brez slušnih pripomočkov popolnoma gluha oseba, takrat govor ljudi razberem z ust in ne zaznavam zvoke okoli sebe. S sliščim svetom sem od rojstva, ker so moji starši in sorodniki slišči. Z njimi komuniciram verbalno. Tudi s slušnim pripomočkom (slušni aparat in polžev vsadek) sem še vedno gluha. Kakor piše v podpoglavju »kaj sta gluhoti in naglušnost«, *gluha oseba ni sposobna slišati ali razumeti govora, tudi če je ojačan. Otrok ne more sprejemati govora niti s slušnim aparatom*. Povsem se strinjam s tem. Govora ljudi, ki se pogovarjajo med seboj za mojim hrbtom, ne razumem, a slišim njihove glasove, toda celotne vsebine ne razumem. Morda ujamem kakšno znano besedo v pogovoru, če imam srečo. To bom predstavila v naslednjem podpoglavju. Zame ni pravega pomena besede »slišati«. Kajti slišati stavke, dolge pogovore brez odgledovanja zame NI mogoče. V pogovoru s sogovornikom si pomagam z odgledovanjem z ustnic, ob čemer zaznavam zvoke (bolj samoglasnike), ritem govorjenja, nizek ali visok glas. Odvisno je tudi od tega, kakšen glas ima človek in koliko časa ga poznam, četudi me ljudje dobro ocenijo zaradi dobre komunikacije in dobro sledim pri pogovoru. A večina ljudi mi reče, da sem naglušna. Sama se ne počutim naglušna, saj ne morem razumeti voditelja preko radia, kjer ni obraza, ne ustnic, s katerih bi lahko kaj razbrala... le tu in tam ujamem znano besedo, npr. telefonska številka, napoved vremena (par besed), ostalega žal ne. Naglušni ljudje pa lahko poslušajo preko radia, če se potrudijo. To me loči od sveta naglušnih. Toda brez obeh svetov (sveta sliščih in sveta gluhih) si ne morem predstavljati življenja, kajti oba svetova mi dasta občutek pripadnosti.

Vsaka oseba sama oceni, ali je gluha ali naglušna. Na to ne vpliva niti avdiogram. Kajti osebno poznam ljudi, ki bi jim po avdiogramu rekli, da so gluhi ljudje, a se ne definirajo kot gluhi. Oni se definirajo kot naglušni (s pomočjo slušnega aparata ali polževega vsadka). Obstajata dve vrsti definicije naglušnosti:

- Oseba je brez slušnih aparatov gluha in šele s pomočjo slušnih pripomočkov razume govor, telefonira in se definira kot naglušna oseba. Sem spadajo tudi nekateri naglušni, ki imajo izguba sluha cca. 95 dB – to je meja med naglušnostjo in gluhoto. Sam se opredeli in občuti, kaj lahko razume ter sliši.

- Gluha oseba s polževim vsadkom (PV) se definira kot naglušna oseba. Tu obstajata dve skupini:
 - 1. skupina: Gluha oseba s PV se definira kot naglušna oseba. To je posledica tega, da so v otroštvu bili naglušni, a so s časom oglušeli (postali so gluhi). Šele po operaciji so dobili PV in se ob tem ponovno počutili kot naglušni, ker poznajo zvoke že od prej – kako so zveneale besede, pogovori, to jim je ostalo v spominu.
 - 2. skupina: Gluha oseba s PV – nekateri ljudje bi jim rekli, da so naglušni. Ker zelo dobro sledijo pogovoru, poslušajo, bolje razumejo kot prej (pred operacijo so imeli slušne aparate ali pa niso nosili nobenih slušnih pripomočkov) in celo telefonirajo. Moramo se zavedati, da so nekateri posamezniki zelo sposobni in da lahko komunicirajo preko telefona brez odgledovanja z ust. Na to vpliva tudi to, kdaj so bili operirani (v obdobju otroštvu ali odraslosti), ker to vpliva na daljše obdobje poslušanja – se navajajo na poslušanje in sčasoma se odvajajo od odgledovanja z ustnic.

Tretja skupina: gluhi s PV lahko počnejo isto kot 2. skupina, le telefoniranje ni toliko prisotno v njihovem življenju (tudi tukaj je odvisno, kdaj je bila oseba operirana). Oni še vedno uporabljajo pri pogovoru odgledovanje z ustnic in ob tem zaznavajo zvoke, a ne morejo razločiti oz. izluščiti bistva govora skozi poslušanje. Le tu in tam prepoznajo kakšno besedo skozi poslušanje. Ena beseda mora biti prisotna vsaj 10.000 krat, da se obdrži v možganih.

Npr. Če so bili na operaciji že kot majhni otroci (v starosti 1-3 let), bodo kasneje uporabljali telefon. Ker se v času otroštva razvijejo možgani, se hitreje razvijajo in hitreje dojamejo zvoke preko slušnih zaznav.

Če bi se osebe, ki so bile operirane pozneje, odvadile odgledovanja z ustnic v času uporabe polževega vsadka, je vprašanje, kako bi se sporazumevale na morju. Slušni pripomočki ne smejo biti v stiku z vodo in to otežuje situacijo. Npr. nekdo za menoj me kliče, a nimam polževega vsadka za ušesom, me kar poškropi oz. vrže balon. To je ena izmed slabih lastnosti. Tudi brez PV komajda razumem pogovore s sogovornikom, takrat pa se bolj osredotočam na sogovornikove ustnice. Če tega ne bi imela, ne bi mogla komunicirati z ljudmi okoli sebe.

Zavirškova je omenila v svojem članku, da je subjekt vedno subjekt nekomu drugemu, zato subjektova izkušnja ni nikoli povsem privatna in jo je potrebno historizirati. V tem procesu ljudje torej dobijo identiteto (osebno, družbeno). Kot smo že poudarili, se identitete konstruirajo z in skozi razliko, zato so odvisne od 'zunanjega', ki jih lahko zanika ali omogoča pogoje za njihov obstoj (Zaviršek, 2000: 103-104).

2.4. KOMUNIKACIJA

V bistvu gluhi človek sam sebe ne sliši. Sam sebe ne more kontrolirati, ne svojega glasu, višine glasnosti. V bistvu se gluhi otrok uči govora po umetni poti. On se ne uči govora prek sluha, ampak prek vida. Pred prvim letom starosti, mogoče tudi malo kasneje, sploh ne ve, da je odpiranje ust nečemu namenjeno. Ko se majhen otrok zave, da se (sliši) sporazumevajo govorno, je običajno, da ga damo na vibracijsko desko. Učiteljica surdopedagoginja govori v mikrofoni in ob govoru se vibracije prenesejo na vibracijsko mizo, ki se zatrese, ali se prižge lučka. Počasi se otrok začne zavedati svojega govora in se prične oglašati. Težka in naporna pot je do prvega stavka. Besede se otrok že nauči, povezati to v stavek pa je že večji problem. Ko se nauči besedo mama, jo težko razume ali pove v različnih sklonih. Npr. mame ni je zanj nekaj drugega kot beseda mama (po povzetku: A. Levec, Dva svetova 2004).

Kot je že omenila Irena Breclj, surdopedagoginja: »Učenje glasovnega govora je za otroke, ki ne slišijo, zelo dolgotrajen proces in naporno delo. In le redki gluhi otroci, ki ne slišijo od rojstva, se ga lahko naučijo tako dobro, da jih dobro razume širša okolica.« (povzeto po I. Breclj, Dva svetova 2004).

Gluhi otrok govora ne sliši, zato ga ne more posnemati. Če želimo govorjenega jezika naučiti nekoga, ki ne sliši, ga mora naprej razumeti. Otroci, ki se rodi gluhi, ali pa to postane zelo kmalu po rojstvu, se govorjenega jezika nauči drugače kot njegov sliši vrstnik. Slednji govor veliko prej razume, kot ga lahko uporablja, zato moramo dati gluhemu otroku za to dovolj časa. Slikovito povedano, njegove oči morajo prevzeti nalogo oči in ušes sliščega otroka. Prav zaradi tega potrebuje tak otrok več časa; koliko časa, pa je odvisno od osebne strukture otroka, podpore staršev in začetka rehabilitacije (Fuma, 2006: 402).

"Glasovni govor gluhega je po formalni strani največkrat slabo razumljiv, jezikovni pa reven, slovarsko in slovnično pomanjkljiv, skratka nizko-komunikativen" (Podboršek, 1990: 9).

Naglušna oseba dovolj dobro sliši, da lahko komunicira in se izobražuje po glasovni-govorni poti. Njegovo glavno sredstvo sporazumevanja je govor. Pri sporazumevanju si pomaga s slušnim aparatom, z ogledovanjem z ust, z drugimi akustičnimi in psihosocialnimi prilagoditvami (Fuma: 2006: 401).

Komunikacija ali sporazumevanje je izmenjava informacij. Če priključimo v spomin komunikacijo v vsakdanjem življenju, hitro ugotovimo, da se ljudje sporazumevamo na različne načine in na različnih ravneh. Največ uporabljamo govorni jezik, toda prenašanje informacij je veliko več kot samo izgovarjanje besed – sestavljajo ga še mimika in drugi gibi telesa, tudi znaki in simboli.

Mahanje z roko v znak pozdrava, preteče žuganje s kazalcem, palec, obrnjen navzgor, so samo nekateri primeri. Človek uporablja kretnje, znake, simbole, pomožne gibe rok in vsega telesa, da se izrazi bolje, natančneje. Ali bi lahko komu razložili, kako se zavežejo vezalke in pri tem sedeli na rokah? Si predstavljate, da komu razložite, kaj so spiralne stopnice, pri tem pa imate roke v žepih? Ste že videli borzne posrednike, kako se sporazumevajo v prepolni dvorani?

Te znane primere iz vsakdanjika sprejemamo kot nekaj normalnega. Toda ste kdaj videli osebe, ki se pogovarjata v znakovnem jeziku? Morda ste na televiziji videli tolmača za gluhe in naglušne osebe? So se vam nekateri znaki in gibi rok zdeli razumljivi, ste celo pomislili, da gre za nekakšno pantomimo? Znakovni jezik sicer ni pantomima, čeprav ji je v nekaterih pogledih podoben (Govoriti z rokami in slišati z očmi, <http>).

2.4.1. ODGLEDOVANJE OZ. BRANJE Z UST

Odgledovanje je proces, pri kateri gluha oseba prepozna govor prek ustnic. To, kar govorimo z usti. Čeprav se nam ob tem zdi, da je to najlažja komunikacijska oblika, v resnici ni tako. Odgledovanje je zelo težka naloga za odgledovalca, ker ima odgledovanje z ust slabo stran – netočnost, hitrost govorjenja in ugibanje, ker so nekateri artikulacijski gibi nevidni ali preveč podobni. Veliko glasu, ki človeku, ki sliši, zvenijo povsem različno, je izgovorjenih z enakim

premikom ustnic. Taki glasovi so: T, D, N ali P, B, M ali F, V ali K, H, G ali Č, Š, Ž ali C, S, Z (Podboršek, 1990: 10).

Sama sem bila v takšni situaciji, da sem razbirala z ust od moje tete. Ko sem bila majhna, smo bili na družinskem kosilu v neki gostilni zraven gozda. Spraševala sem teto, čemu služi prostor, ki se je nahajal zraven gostilne. Teta mi je razložila, da bo mogoče namenjen za plesanje. A jaz sem se ob tem začudila in gledala okoli tega prostora ter gledala gola drevesa, ni mi bilo čisto jasno in bila sem zmedena glede tega, čemu bo služilo. Kajti od tete sem razumela, da bo namenjeno za plezanje. Po tem pogovoru sem še enkrat vprašala teto, pa mi je rekla, da ni tega mislila in mi je pokazala z rokami črko S oziroma s pantomimo plesanje. Razlika je v zamenjavi nezvenečega in zvenečega glasu, česar pa gluhi ne slišimo. V naslednjih primerih boste videli, kaj se zgodi z besedo, če ji zamenjamo le eno črko (poskusite izgovarjati te besede brez glasu pred ogledalom in boste to ugotovili sami).

plešati – plezati

braṭi – braḍi

pḷamen – pramen

ḅiti – mḇiti

ḥura - kura

faza –vaza

Ravno zaradi teh besed tudi najboljši odgledovalci lahko več kot polovico besed ugame le iz besednih zvez (*Včeraj sem plesala v disku./ Včeraj sem plezala na umetni steni.*).

Odgledovanje ima še eno slabo lastnost, in sicer nekateri ljudje govorijo prehitro za normalno odgledovanje. Normalna hitrost odgledovanja je polovica do tri četrtine hitrosti normalnega govora. Če hočemo doseči, da bo odgledovanje uspešno, moramo izgovarjati besede počasneje in razločnejše. Ne samo to, pač pa odgledovanje ovira tudi tudi slaba izreka, narečne posebnosti, popačenke in pa tudi zelo različno odpiranje ust (Podboršek, 1990: 10).

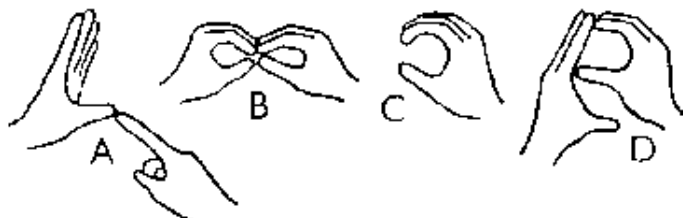
Pri tem je zelo pomembno, da ima oseba, ki govori, vidne ustnice, da jih ne zakriva preveč brada oziroma brki. Ne samo brada, pač pa tudi pokrivanje ust z rokami med pogovorom (četudi nezavedno), žvečenje, nerazločno govorjenje motijo odgledovanje. To je zelo moteče za nas, kajti ne moremo uspeti vsega razbrati z ust. Pomembno je, da vedno govori samo eden. To je zelo naporna komunikacijska oblika in hitro povzroči utrujenost ter upad koncentracije.

"To je za gluhe osebe zelo zahtevno, kajti nekateri glasovi, ki se slišijo različno, imajo vizualno zelo enako sliko. Recimo P, B, M ali T, D, N" (po povzetku: I. Breclj, Dva svetova 2004).

Gluhi lahko po statistični podatkih odgleda od 30 do 60 odstotkov povedanega. Vsi gluhi se govornega jezika učijo zelo dolgo časa. Zelo dober odgledovalec pa lahko razbere z ustnic tudi do 70 odstotkov.

2.4.2. PRSTNA ABECEDA

S premikanjem prstov lahko pokažemo vsaj več kot 25 različnih položajev prstov, pri čemer vsak položaj pomeni eno črko abecede. Poznamo dve vrsti prstnih abeced, enoročno (uporablja se ena roka) in dvoročno (uporabljata se obe roki). Večina od nas jo zna, saj smo od majhnega črkovali komu na drugi strani prostora. Enoročno abecedo uporabljamo tudi uporabljamo za poimenovanje stvari. Na naslednjih slikah vidite razliko med njima.

Slika 3: Dvoročna abeceda

(<http://www.deafblind.com/deafsign.html>)

Slika 4: Enoročna abeceda

(<http://www.compuworks.com/r/asl-training>)

2.4.3. ZNAKOVNI JEZIK

Kretnja je jezik. Znakovni jezik je natančen. Vsako slovensko besedo je mogoče izraziti s kretnjo, ampak v eni kretnji je več besed. Ravno to je problem pri znakovnem jeziku. Na primer; beseda *nož*, *bodalo*, *rezilo* → vse te besede, ki spominjajo na obliko noža oziroma rezilo, bi v znakovnem jeziku odkretali z le eno kretnjo »nož«, kajti ta beseda zajema vse njene sopomenke. Zato se ne čudim, da nekateri iz zavoda za gluhe in naglušne nimajo širšega besednega zaklada.

Ne samo to, pač tudi ne berejo radi knjig, ker se v knjigah nahajajo nove besede, novi pomeni, ki jih težko razumejo. Kajti znakovni jezik ima približno 2500 kretenj, medtem ko ima verbalna komunikacija od 10.000 do 70.000 besed ali pa še več. Predvsem je to odvisno od statusa človeka in okoliščin. Navaden študent (dijak) v pogovoru uporablja preko 1000 besed, običajni slišče človek uporablja 5000 do 6000 besed v pogovoru, univerzitetni profesor pa uporablja 15.000 besed itd.

(http://wiki.answers.com/Q/How_many_words_in_an_average_vocabulary).

Zaradi velike razlike med govorjenim knjižnim in znakovnim jezikom nastaja »luknja«, da imajo uporabniki znakovnega jezika veliko težav pri spoznavanju slovenskega knjižnega jezika in njegovih slovničnih pravil. "Mnogi gluhi imajo težave z razumevanjem novih besed in s pisnim izražanjem. Branje je psihična aktivnost, ki zahteva zapisano besedilo, pisanje pa sposobnost tvorjenja besedila" (Ponikvar, 2006: 32). Pri tem hitro obupajo, če naletijo na nove besede v knjigi, ki jim ostajajo neznanka ter jim povzroča težave, tako, da opustijo branje knjig. Pri kretanju se pogosto uporabljajo tudi okrajšave, kjer ena kretnja pove ves stavek. Iz treh črk skupaj nastane ena beseda »*Rada te imam*«./ *I love you*.

Slika 5: Znakovni jezik v eni kretnji *I love you*

(Sign language, [http](http://))

Psiholog Kuhar je omenil, da se mu ne zdi pa v redu, da so polževi vsadki postali izgovor za oralizem. To se ne dogaja povsod po svetu. V Angliji in na Nizozemskem so denimo videli, da je znakovni jezik sestavni del ne samo programov za gluhe in naglušne, ampak tudi programov za otroke z govorno-jezikovno motnjo in avtiste. Z njimi uporabljajo vsaj neke vrste znakovni jezik. Pri nas pa je prisoten neki prastrah pred znakovnim jezikom (Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana poka po šivih, <http>).

Za odgledovanje je zelo pomembno, da ima gluhi otrok v sebi že osvojen jezik, to je znakovni jezik. Kot sem že prej povedala, je to vidni jezik. Zato se lahko hitro nauči vse, kar vidi okoli sebe. Ko opazuje predmet, osebe, živali, rastline in dogodke okoli sebe, gleda tudi roke in mimiko obraza. Znakovni jezik zajema mimiko obraza, kretnje in gibanje telesa. Gluha oseba opazuje in s časom tudi dojema. Ko se naučimo kretnje, počasi tudi povežemo vse okoli sebe. Tako se počasi razvijemo in lahko tudi komuniciramo (povzeto po: M.Kulovec: Dva svetova 2004). Spomnimo se, da enoletnemu otroku že kažemo kretnje in mimiko, kdaj smo veseli, kdaj smo žalostni in mu seveda tudi pokažemo poimenovanje stvari (pes, mačka, miza,...). Tudi tukaj je prisotna neverbalna komunikacija, ne samo pri gluhih.

Ga. Pfifer je v svoji raziskavi ugotovila, da imajo gluhi otroci gluhi staršev manj zaostankov (ali zaostankov sploh nimajo) v razvoju mišljenja kot gluhi otroci slišočih staršev. Glede na vso prebrano literaturo in raziskave, ki so jih naredili znanstveniki po svetu, ugotavljamo, da je vzrok za zaostanke pri gluhih otrocih slišočih staršev v nedostopnosti jezika; slišoči starši namreč ne znajo kretati in s svojimi otroki težko komunicirajo. Razlika med gluhi in slišočimi otroki pa je v tem, da govorjenega jezika gluhi otroci ne slišijo, zato je znakovni jezik zanje veliko bolj primeren. Raziskave kažejo, da zgodnje učenje znakovnega jezika pozitivno učinkuje tudi na razvoj govorjenega jezika, tako pri gluhih kot pri slišočih otrocih (Pfifer, 2011: 11).

V svojem diplomskem delu se je ukvarjala z gluhi otroki, pri katerih je ocenjevala teorijo uma. Rezultati so pokazali, da imajo gluhi otroci gluhih staršev v povprečju bolj razvit um oz. so bolj reševali preizkuse napačnih prepričanj (Pfifer, 2007: 9). Sama je tudi potrdila v svoji raziskavi, da znakovni jezik *ne ovira* govora.

Tudi Altschuler (1974) je ugotovil, da imajo gluhi otroci gluhih staršev manj vedenjskih težav kot pa gluhi otroci slišočih staršev. Prav tako je ugotovil, da ima ta skupina otrok več uspehov na akademskem in socialnem področju ter simbolnem delovanju ter da ima pomembno prednost pred gluhimi otroki slišočih staršev na področju družbenega in čustvenega prilagajanja in glede sposobnosti na področju govorjenega jezika (Krančan, 2009: 62).

Da bi znali en zanimiv jezik več, da bi spoznali drugačen jezik, da se boste lahko pogovarjali z gluhimi, doma in v tujini, se naučite znakovnega jezika. Če se nauči jezika še kdo od vaših znancev, se lahko sporazumevate med seboj v hrupnem okolju, na daljavo, iz avta v avto in tudi skozi okno vlaka, skozi katero vas ne morejo slišati, a vas lahko razumejo zaradi uporabe znakovnega jezika...

2.4.4. NEVERBALNA KOMUNIKACIJA

Verbalno komuniciranje ni možno brez nebesednega, vedno je prisotna kretnja, gesta in mimika. Človek sporoča drugim ljudem tudi s svojim videzom, obnašanjem, načinom hoje, držo in uporabo rok. Torej iz znakov nebesednega komuniciranja razberemo, da sogovornik misli drugo kot govori. Če se tisto, kar govorimo in neverbalna sporočila ujemajo, delujejo usklajeno, iskreno, govorimo o kongruentnem komuniciranju (Ponikvar, 2006: 16).

"Neverbalna in verbalna komunikacija sta tesno povezani in prepleteni med seboj. Na splošno uporabimo neverbalno komunikacijo tedaj, ko odpove verbalna komunikacija, ker je sporočilo težko izraziti v jeziku" (Ule, 1996: 44).

Pantomima

Kretnje so način sporočanja dodatnih informacij. Večino časa kretnje uporabljamo namerno, da z njimi podpremo ali poudarimo, kar pripovedujemo. Včasih so kretnje nezavedne (nervozno cepetanje z nogami, poigravanje s predmeti v rokah ipd.) – sogovorniku sporočamo o našem počutju. Poslušalec, ki se vživlja v govorca, je pozoren, pogosto posnema tudi njegovo držo (odmev drže) in kretnje. S posnemanjem kretenj poslušalec pokaže, da sogovornika razume. Nekatere kretnje so kulturno značilne – kretnje so simboli, ki pomenijo določeno idejo, skoraj vedno so naučene in v različnih človeških družbah različne (Komunikacija, [http](http://)).

Kretnje se izvajajo s premikanjem prstov in rok, a ne samo to, tudi kretnjo dopolnimo z mimiko obraza in držo. Te kretnje so prisotne v našem vsakdanjem življenju. To so:

- *kazalni znaki*: kažemo s prstom na neko stvar
- *posnemovalni znaki*: s posnemovalnim znakom opišemo stvar (njene značilnosti ali delovanja predmeta); npr. voziti avto, plavanje, mačka, itd.

Obrazna mimika

Mimika označuje različne pojave, ki jih opazimo na obrazu, stik s pogledom, gibanje glave, dvig obrvi, tudi psihosomatske procese (prebledevanje, rdečica). Izraz obraza je najpomembnejši vidik nebesednega komuniciranja. Obraz in oči sta dela telesa, ki ju najbolj opazimo, vendar pa ju težko razumemo. Za premikanje obraza ima človek več mišic kot katerakoli živalska vrsta – za ljudi je sposobnost zapletenega in natančnega gibanja obraza zelo pomembna. Izraz obraza se lahko zelo hitro spreminja (nekateri izrazi trajajo samo 0.2 sek). V grobem imamo sedem glavnih vrst izrazov obraza, vsaka pa ima mnogo variacij. To so *sreča, presenečenje, strah, žalost, jeza, zanimanje in gnus*.

Te vrste izrazov obraza so signali, ki jih prepoznajo v vseh človeških družbah, zato domnevamo, da so dedne. Variacije izrazov obraza pa se verjetno razvijejo pod vplivom kulture. Pri pogovoru dajejo izrazi obraza povratno informacijo sogovorniku – povedo mu, da ga poslušamo. Čustvene vidike osebnosti uravnava in nadzoruje desna polovica možganov. Desna hemisfera oživčuje levo polovico obraza, zato ima leva stran obraza pomembnejšo vlogo pri izražanju čustev (Komunikacija, <http>).

"Vodoravne gube nam povedo, da človek pozorno posluša, navpične pa da se močno koncentrira, da ima težave ali je jezen" (Ponikvar, 2006: 19).

Pisanje

S pisanjem si pomagamo pri določenih besedah, ki jih nismo dobro razumeli. Npr. beseda *pramen*, a v pogovoru sem razumela *plamen*. Razredničarka je napisala na tablo in tako sem dojela, da je to ta beseda, na katero je mislila. Če ne bi razumela v pravem pomenu besede, bi si pomagala z risanjem oziroma bi pokazala sliko.

Risanje

Risanje nam omogoča otroku pokazati z risbo, da mu na jasen način razložimo pomen besed. Četudi ne pozna pravega pomena besed, si pomagamo z risbami oziroma slikanicami. *Npr. drevo vrba, datlji, mango.* Besedila, ki so opremljena s slikami, spodbujajo branje in s tem spoznavanje jezika.

2.4.5. STROKOVNJAKI

Pri vzgoji, izobraževanju in rehabilitaciji gluhih in naglušnih sodeluje tim strokovnjakov. To so *pedagogi, logopedi, defektologi, surdopedagogi, psihologi in socialni delavci*. Strokovnjaki zavoda nudijo tudi pomoč otrokom, staršem in učiteljem rednih šol, kjer se šolajo naglušni in gluhi. Ne samo to, tudi zavodi organizirajo srečanja gluhih in naglušnih in njihovi staršev, kjer si izmenjavajo izkušnje, nasvete in medsebojno podporo. Za učitelje, razrednike, ravnatelje, vzgojitelje in druge strokovne delavce rednih šol in vrtcev, v katere so vključeni gluhi ali naglušni učenci, v zavodu organizirajo večdnevne seminarje, kjer bolje spoznavajo pomen gluhot in naglušnosti ter kako delati z gluhi in naglušnimi otroki.

Od odkritja gluhot, pa do konca osnovne oziroma srednje šole imajo enkrat tedensko, prej še pogosteje, individualno slušno in govorno obravnavo pri surdopedagoginji oz. surdopedagogu. Kljub temu velikemu trudu nekateri ne govorijo razumljivo (povzeto po: A.Levac, Dva svetova 2004).

Vse, kar dela kot surdopedagoginja in logopedinja, je namenjeno temu, da je otrok zadovoljen, da komunicira. Poleg tega pa svetuje staršem, vzgojiteljem, učiteljem, kako ravnati z otrokom pri vzgoji in učenju. Vzgojo postavlja v ospredje. Otrokom pomaga tudi pri tem, da se lažje soočajo s svojo gluhoto oz. naglušnostjo. *»To je treba ozaveštevati in sprejeti, in bolje je, da se otroci s tem soočijo in se tako tudi sprejmejo čim bolj zgodaj,«* pove Fifoltova (Fifolt, 2011: 21).

2.5. TEHNIČNI PRIPOMOČKI

Sluh je eden od naših najvažnejših čutov. Omogoča komunikacijo in prepoznavanje glasov, ki sestavljajo bistven del našega vsakdana. V večini primerov je izguba sluha okvara, ki se razvija počasi - včasih več let. Žal se tega, kako pomembno je slišati, zavemo šele takrat, ko težave s sluhom začnejo ovirati naš vsakdanjik (Stigma slušnih pomagala, <http>).

Slika 6: Vse vrste slušnih aparatov

(<http>)

2.5.1. SLUŠNI APARAT

Slušni aparat je prefinjen tehnični pripomoček, pravzaprav miniaturni ojačevalni sistem z mikrofonom in ojačevalcem. Aparat pomaga ušesu sprejeti zvok, ojači ga in pošlje v uho. Na voljo so aparati, ki se nosijo za ušesom, in notranji modeli (Stigma slušnih pomagala, <http>). Dandanes je na voljo širok izbor različnih slušnih aparatov, ki so popolnoma prilagojeni posameznemu uporabniku oziroma njegovi izgubi sluha in potrebam. Seveda se moramo zavedati, da slušni aparat ne povrne normalnega sluha, ampak v veliki meri pripomore k izboljšanju sporazumevanja in s tem k boljši kakovosti življenja.

⇒ NOTRANJI MODEL slušni aparati:

Slika 7: Vušesni slušni aparati

([http](http://www.widex.si/zvok_in_sluh.htm))

Vušesni slušni aparati so nameščeni v ušesu in so za okolico manj opazni. Sestavljeni so iz enega samega dela (ohišja), v katerega so vgrajeni elektronski elementi. Ohišje je izdelano po odtisu ušesa posameznega uporabnika. Ta vrsta slušnega aparata deluje najpogosteje popolnoma samodejno, le pri nekaterih modelih je možno ročno prilagajanje glasnosti s pomočjo majhnega vzvoda ali kolesca. Baterijski del ima pri nekaterih vušesnih modelih vgrajeno stikalo za vklop/izklop, pri ostalih pa je to stikalo združeno z regulatorjem glasnosti. Običajno se naročajo - če to dopušča prostor - vušesni modeli s stikalom T (telefonska tuljavica) za sprejemanje zvokov, prenesenih po indukcijski zanki (http://www.widex.si/zvok_in_sluh.htm). Vušesni slušni aparat ima vgrajen miniaturni mikrofoni, ki sprejete zvoke pošlje v ojačevalnik, tam se ojačajo in prilagodijo glede na tehnične lastnosti slušnega aparata in predvajajo v sluhovodu uporabnika.

Sluhovodni slušni aparati. Že ime nam pove, da so sluhovodni slušni aparati nameščeni globoko v sluhovodu. Kljub svoji majhnosti se lahko vušesni slušni aparat ponaša z vsemi prednostmi najnovejše tehnologije in enako kakovostjo kot večje vrste. Ker so v sluhovodu skoraj nevidni, nihče ne opazi, da nosite slušni aparat. Lega sluhovodnega slušnega aparata globoko v sluhovodu zagotavlja naravno udobje poslušanja. To predvsem zmanjša težave, ki jih povzroča šumenje vetra, olajša pogovor po telefonu z normalno slušalko in pomaga določiti, od kod prihajajo zvoki. Sluhovodni slušni aparati običajno delujejo popolnoma samodejno in nimajo prostora za dodatno ročno upravljanje. Baterija je nameščena pod

pokrovčkom slušnega aparata, ki ima tudi funkcijo stikala za vklop/izklop. V sluhovodni slušni aparat ni možno vgraditi telefonske tuljavnice (stikalo T) (http://www.widex.si/zvok_in_sluh.htm).

⇒ ZUNANJI MODEL slušni aparati:

Slika 8: Slušni aparati

(<http>)

Slušni aparati pomagajo številnim ljudem, ki imajo poškodovan sluh, vendar niso popolnoma gluhi. Aparati ne morejo zdraviti gluhot in ne vračajo normalnega sluha, ampak samo okrepijo zvoke in glasove, ki prihajajo v uho, toda tudi tako so zelo koristni. Po nekaterih ocenah ima približno 2,5 odstotka ljudi poškodovan sluh v tej meri, da bi jim slušni aparat lahko koristil (Odstiramo podrobnosti iz sveta gluhih, <http>).

Zauheljni slušni aparat je sestavljen iz plastičnega ohišja, v katerega so nameščeni elektronski elementi. Od tod se ojačan zvok prenaša skozi prozorno plastično cevko do ušesnega vložka. Plastična cevka je pritrjena na kljukico zauheljnega slušnega aparata in predstavlja povezavo z ušesnim vložkom, ki je nameščen v sluhovodu uporabnika. Zelo pomembno je, da se ušesni vložek dobro prilega sluhovodu in je pravilno vstavljen. To uporabniku omogoča, da v polni meri izkoristi možnosti, ki mu jih daje slušni aparat. Poleg tega dobro prilegajoč se in pravilno vstavljen ušesni vložek preprečuje akustični povratni vpliv ali tako imenovano piskanje. Cevka mora biti pravilne dolžine, biti mora mehka in upogljiva. Glasnost se prilagaja samodejno ali ročno z regulatorjem glasnosti, ki je v obliki majhnega vzvoda ali kolesca. Večina modelov zauheljnih slušnih aparatov ima tudi stikalo T (telefonska tuljavnica), ki omogoča sprejemanje zvokov, prenesenih preko indukcijske zanke. Najmočnejši zauheljni slušni aparati pomagajo ljudem s težkimi okvarami sluha. Tisti z usmerjenim mikrofonom olajšajo uporabniku poslušanje v hrupnem okolju, ker zvok, ki prihaja od spredaj, ojačujejo bolj kakor tistega, ki prihaja od zadaj. Nekateri modeli so

opremljeni z daljinskimi upravljalniki, s katerimi izbiramo različne programe poslušanja v različnih zvočnih okoljih, nekateri pa to opravijo samodejno (http://www.widex.si/zvok_in_sluh.htm).

Tudi nekaterim otrokom s težko izgubo sluha do neke mere pomaga ojačevanje glasov govora. Drugim slušni pripomočki ne pomagajo in se lažje učijo znakovnega jezika. Težko pa je vnaprej napovedati, kateremu otroku in v kakšni meri bodo slušni pripomočki pomagali. Torej, večja kot je stopnja izgube sluha težje je učenje besednega jezika (Božič, 2010: 18).

2.5.2. POLŽEV VSADEK/ KOHLEARNI IMPLANT

Mnoge ljudi je ta operacija dejansko vrnila v svet zvokov. Gre za vsaditev tenkih žic, elektrod v notranje uho, prek katerih se prenašajo okrepljeni zvočni dražljaji neposredno do živčnih končičev.

Kandidat, ki želi to operacijo, mora izpolniti dva pogoja, in sicer, da ima delujoči slušni živec in povezave med možgani in slušnim živcem. Če ena od teh dveh stvari »ne dela«, potem ni primeren za operacijo. Ravno navedeno so tudi omenili v *Medel*; praktična gluhost, ki je trajala zelo dolgo časa. Kadar slušni živec še nikoli ni bil stimuliran ali ni bil stimuliran zelo dolgo časa, jemožno, da ne bo sposoben dobro prevajati slušnih podatkov v možgane; kohlea (polžek) ni glavni razlog izgube sluha. Uporaba kohlearnega implanta ne more biti v pomoč, kadar glavni vzrok izgubesluha ni v kohlei ampak je drugje. Kadar spoznamo, da je kohlea v slabem stanju in ni sposobna sprejeti elektrode, kadar ni slušnega živca ali pa je poškodovan, je zelo malo verjetno, da bo kohlearniimplant lahko koristil.

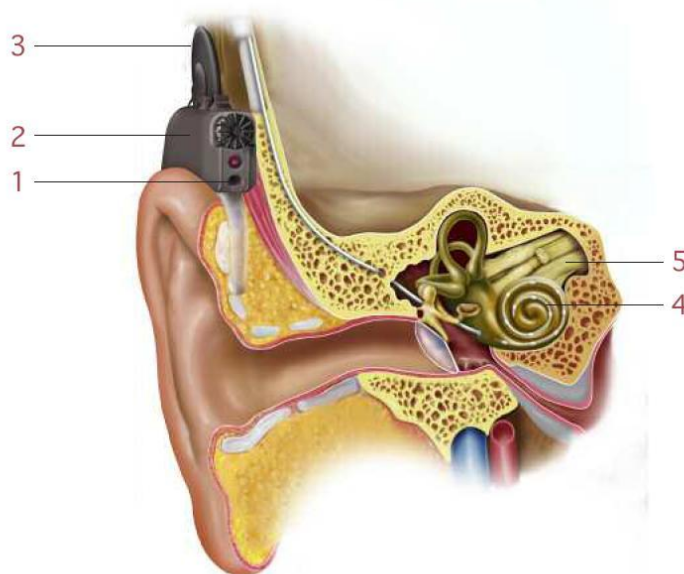
Slušni pripomoček je sestavljen iz zunanjega in notranjega dela, ki ga z operativnim posegom vgradijo v srednje uho. Zunanji del, ki ga imenujejo procesor, sestavljata mikrofoni in baterija, in ga učvrstijo v lasišče za ušesom nad temporalno kostjo (http://www.widex.si/CI/Razumeti_CI.pdf).

Slika 9: Notranji del – implant

(http://www.widex.si/CI/Razumeti_CI.pdf)

Notranji del pripomočka je sestavljen iz prevodne zanke, demodulatorja, vodila in magneta, ki ga pritrdijo na slušne koščice. Zato mora slušna veriga normalno delovati. Naprava deluje tako, da procesor sprejme zvok kot zvočno valovanje, ga spremeni v električne impulze, ki se prenesejo prek kože na vgrajeni notranji del in potem preko žičke do magneta, kjer se tvori magnetno polje, ki se spreminja v frekvenci zvočnih valov. S pomočjo tega slušne koščice vibrirajo, te vibracije pa se prenesejo na notranje uho. Gre torej za ojačitev zvočnih valov. Vsaditev slušnega pripomočka pomeni trajno rešitev za naglušnost. Je pa te slušne pripomočke treba ločiti od kohlearnih implantov, ki so namenjeni gluhim in jih vstavijo v notranje uho, je pojasnil Anton Gros (<http://moj.dnevnik.si/novice/zdravje/300389>).

Slika 10: Zunanji in notranji del implanta

(http://www.widex.si/CI/Razumeti_CI.pdf)

- 1 Mikrofon, ki je nameščen na govornem procesorju, zazna zvok.
- 2 Govorni procesor analizira in kodira zaznani zvok v posebno zaporedje električnih pulzov.
- 3 Ti pulzi potujejo po kablu do oddajnika, od tam pa so preneseni skozi kožo v implant.
- 4 Implant pošlje pulze preko elektrod v kohleo.

5 Slušni živec zbere te signale in jih pošlje v slušni center možganske skorje. Možgani prepoznajo te signale kot zvočno zaznavo (http://www.widex.si/CI/Razumeti_CI.pdf).

Mesec dni in pol do dva meseca kasneje bolniku priklopijo zunanji del aparata. Tega je treba nastaviti, in sicer računalniško, sprva nižje od potreb, ko pa se bolnik privaja poslušanja zvokov, nastavitve spreminjajo in povečujejo jakost. Aparat je mogoče uravnavati tudi glede na morebitno povečevanje naglušnosti, je povedala defektologinja Anita Kastelic iz avdiološke ambulate klinike. Aparat ojača tudi visoke frekvence, kar bolniku omogoči poslušanje glasbe (<http://www.dnevnik.si/novice/zdravje/300389>). Ampak iz lastnih izkušenj ugotavljam, da ni nujno tako. Osebno res slišim visoke frekvence s polževim vsadkom, a moja prijateljica s polževim vsadkom bolje zaznava nizke frekvence. To pomeni, da je odvisno od posameznika, kako zaznava zvoke in kaj mu je bolj prijetno od teh zvokov in seveda tudi od nastavitve zvoka.

Slika 11: Zunanji del implanta

(http://www.widex.si/CI/Razumeti_CI.pdf)

Govorni procesor vsebuje računalniški program, v katerem so podatki o vrhovih frekvenc zvoka, glasnosti, časovnem zaporedju, ki jih avdiolog, defektolog ali logoped nastavi tako, da je prilagojen vsakemu posamezniku. Čeprav je običajno potrebnega nekaj časa, da se uporabniki polževega vsadka naučijo razumeti zvoke, raziskave kažejo, da jih 95 odstotkov po posegu zaznava in prepoznava zvoke okolja, tri četrtine jih razumejo sogovornika, pri

čemer si pomagajo z branjem z ustnic, 40 odstotkov jih razume pogovor brez ogledovanja, 15 odstotkov pa jih celo lahko uporablja telefon (Znova v svetu zvoka, <http>).

2.5.3. BREZ (ne nosi nobenih slušnih pripomočkov)

Obstajajo tudi gluhi in naglušni ljudje, ki ne marajo nositi slušne pripomočke oziroma jim *ne pomagajo* (ker z njimi ne zaznavajo zvokov), zaradi česar jih ne uporabljajo. Uporabniki slušnih aparatov pogosto omenjajo odmevanje in notranji šum, glavobole, utrujenost...

2.5.4. FM SISTEM/PHONIC EAR

FM sistem je naprava, ki omogoča naglušnim in gluhim učencem, dijakom in študentom bolje slišati in razumeti sogovornika. FM sistem ima dva dela, eden je namenjen uporabniku slušnega aparata – imenuje se sprejemnik, drugi del pa je mikrofonski – oddajnik. Uporabnik slušnega aparata si namesti majhne naprave - čeveljček k slušnemu aparatu ali nosi obešenega okoli vratu (odvisno od modela), na slušnem aparatu mora nastaviti stikalo na T ali MT. Uporabniku omogoča, da bolje zaznava zvoke in ob tem priduši moteče zvoke (klepetanje med sošolci, ropotanje v ozadju, itd.), kajti oddajnik ima samo edina oseba, ki ga lahko sliši. Temu bi rekli, da ima dodatno ojačan zvok. Oddajnik pa ima učitelj ali profesor pri sebi (okrog vratu ali v zgornjem žepu oziroma na mizi).

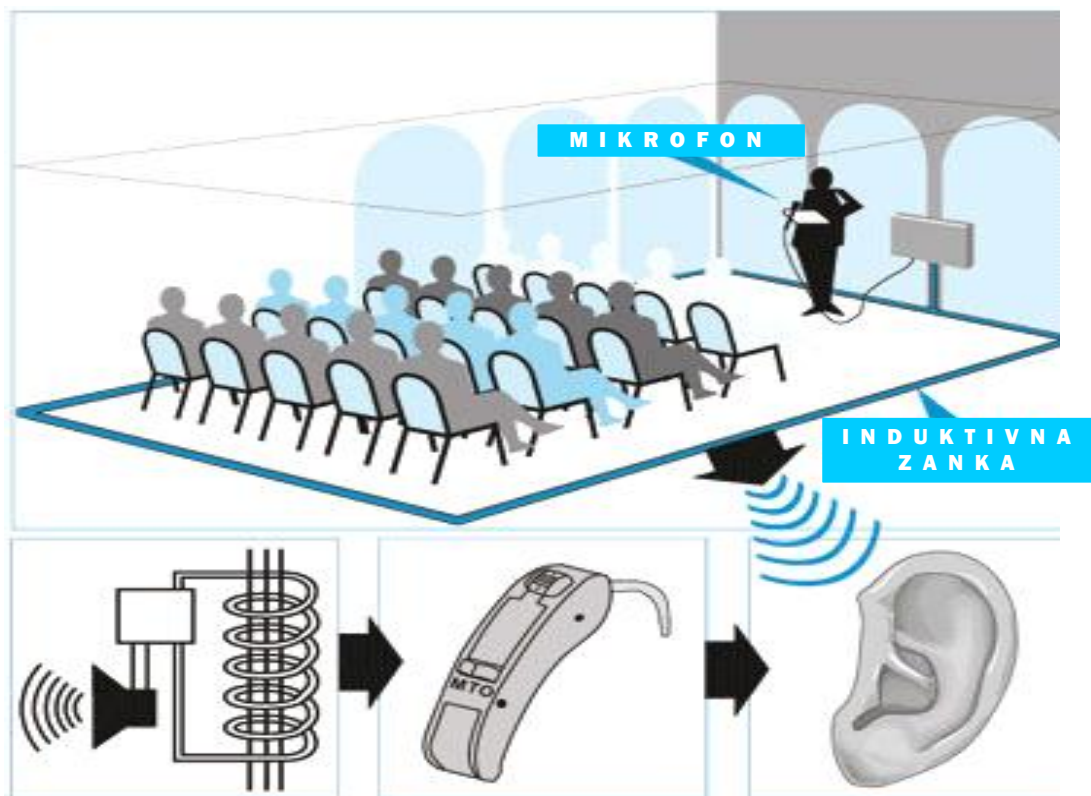

Slika 12: Mikrofonski - oddajnik in sprejemnik(<http>)

2.5.5. INDUKCIJSKA ZANKA

Indukcijska zanka je žica, ki obkroža prostor, v katerem se nahaja poslušalec. Nanjo je priključen vir zvoka, ki ga nato naglušni poslušalci jasno slišijo s pomočjo slušnega aparata

(T-stikalo). Žica navadno poteka po tleh, napaja pa jo ojačevalnik zvoka, ki dobiva signal iz mikrofona ali katerega drugega vira. Z indukcijskimi zankami so lahko opremljene javne zgradbe, namenjene pa so tudi domači uporabi – TV, hišni kino, itd.(Inducijske zanke, [http](#))

Slika 13: Induktivna zanka v prostoru
(Widex, [http](#))

Pri ljudeh, ki slabo slišijo, namreč ni problem jakost zvoka, ki je zaradi slušnih aparatov največkrat dovolj velika, ampak njegova čistost. V manjših prostorih je velikokrat veliko šumov in glasov, ki pri razločevanju delujejo moteče, v večjih dvoranah pa so problem še odboji zvokov od sten. S preklopom ušesnega aparata na "funkcijo T" (tuljava) se tako izklopi mikrofoni, ki snema zvoke v okolici, aparat pa nato sprejema le zvoke, ki so preneseni prek slušne zanke. S tem se izključijo moteči elementi in dobimo bolj čist zvok, uporabniki pa govorjeno besedo bolje razumejo. Možnost te funkcije imajo skoraj vsi zaušesni slušni aparati (nekateri tudi hkrati mikrofoni in funkcijo T), medtem ko aparati, nameščeni v uho, tega včasih ne omogočajo (Ne le glasno, ampak tudi jasno, [http](#)).

Slika 14: Logotip
(Logo,<http>)

Logotip za indukcijsko zanko je označena na vratih od predavanj, kulturnih domov in raznih ustanov. Ozavešča uporabnike slušnih aparatov, da lahko slušni aparat preklopijo na funkcijo T.

2.5.6. TOLMAČ

Tolmač je oseba, ki pozna znakovni jezik. Gluhim osebam tolmači slovenski govorni jezik v znakovni jezik, poleg tega pa tudi slišnim osebam tolmači iz znakovnega jezika v slovenski govorni jezik. Tolmač nam pomaga, da lahko sledimo predavanjem. Kajti brez tolmača ne bi bili enakovredni slišnim glede pridobivanja informacij in to ne samo na predavanjih. Tudi na področju kulture smo prikrajšani, kajti tam se dogaja toliko dogodkov kot so gledališke predstave, razni seminarji, predavanja, delavnice in še bi lahko naštevala. Da ne pozabim še na televizijo. Tam se vse informacije prenašajo preko zvočnika in seveda imajo govorniki mikrofone, a branje z ustnic ni mogoče. Tukaj smo izgubljeni, saj sploh ne razumemo, o čem govorijo, četudi je za nas obvezno (npr. v sklopu obveznosti na fakulteti, ki se štejejo kot obvezne ure na terenu, osnovne in v sklopu srednje šole – strokovni izleti). Tolmač nam nudi možnost, da smo neodvisni (da ne sprašujemo ljudi okoli sebe, o čem govori predavatelj in da jih ne motimo) in samostojni. Toda nekateri gluhi nimajo pravice do tolmača, ker nimajo vavčerjev. Zakaj ne? Ker ne poznajo znakovnega jezika, so se učili govora in odgledovanja z ustnic. Mednje sem spadala tudi jaz. Vendar sem se sčasoma naučila uporabljati znakovni jezik (na tečaju znakovnega jezika in v društvu gluhih) in res mi je to znanje pomagalo v različnih situacijah.

Osebnostno menim, da se vsaka oseba lahko nauči znakovnega jezika, kajti nikoli se ne ve, kdaj ti pride prav. Meni je prišel prav v trenutku, ko sem želela iti na eno predavanje, a je bila velika športna dvorana in bi mi onemogočilo razumeti predavatelja preko odgledovanja z ust. Kajti, ko kot gledalka sedim med publiko, je precej daleč od odra in tu se pojavi problem. Od predavatelja ne morem razbrati z ust oziroma na daljši razdalji komajda razberem. Seveda tu nisem sledila popolnoma vsemu, po pravici povedano skoraj ničemur. Tukaj sem imela

rešitev – tolmač mi je tolmačil – ne le z rokami, tudi z odpiranjem ust brez glasu, tako da sem mnogo lažje sledila toku predavanja in seveda pridobila veliko koristnih informacij, enakovredno slišočim gledalcem.

2.5.7. ZAPISNIKAR

Poleg tolmača obstaja tudi zapisnikar. Gluh študent ne more delati svojih zapiskov, ker mora istočasno gledati v tolmača ter profesorja (če piše na tablo formule oz. strokovne izraze). To nam otežuje študij in seveda izgubljammo zbranost, energijo in seveda rdečo nit predavanja. Na koncu predavanj smo popolnoma izčrpani, tako da sploh ne moremo ves čas slediti profesorju z očesnim stikom (odgledovanjem z ustnic) ali tolmačem. To velja tudi za gluhe in naglušne študente, ki nimajo vavčerjev za tolmača. Za to ima rešitev podjetje TIPK d.o.o. Gluhemu ali naglušnemu študentu bo omogočilo, da bo s pomočjo tehnologije dobil zapiske neposredno s predavanj. Študent bo v ta namen dobil v času študija (odvisno od pravilnika, ki bo sprejet na podlagi Zakona o izenačevanju možnosti invalidov - ZIMI) v najem prenosni računalnik, ki ima vgrajeno programsko opremo, ki je neposredno povezana s klicnim centrom TIPK. Tehnologija, ki to omogoča, deluje tako, da ima predavatelj pri sebi mikrofona, ki je neposredno povezan s prenosnikom študenta, le-ta pa je neposredno povezan s klicnim centrom; tam operater prek posebnega programa govor pretipka v besedilo – zapiše neposredno na študentov prenosni računalnik. Tako študent med predavanjem lahko sledi predavatelju (neke vrste podnapisi), vse to bo omogočeno v realnem času. Po koncu predavanja bo študent ta zapis shranil in ga lahko doma natisnil (<http://www.tipk.si/izobrazevanjevec1.html>). S posebno zaščito bo omogočil dostop do zapiskov na način kot delujejo spletne banke, s tem se bo zaščitilo avtorstvo predavatelja.

S pomočjo tehnološke aplikacije podjetje TIPK d.o.o. omogoča tri vrste zapiskov: video zapis, tekstovni zapis in slušno - govorni zapis.

- ↳ **Video zapis** je namenjen za gluhe in naglušne študente, ki imajo težave z razumevanjem predavanja. Študent lahko zaprosi podjetje TIPK d.o.o., da zapiske pretolmači v slovenski znakovni jezik. Na videu bo tolmač pretolmačil vsebino predavanja in pod njim bodo podnapisi. Ta gradiva bo dobil v roku treh delovnih dni (dostavljeno naročniku in bo dostopno tudi preko interneta (spletni arhiv).

- ✎ **Tekstovni zapis** vsebuje natipkane zapiske v elektronski obliki in po želji se jih lahko tudi natisne. Ima pa še eno možnost, da se lahko natisne v Braillovi pisavi, ki je namenjeno za slepe in slabovidnim.
- ✎ **Slušni zapis** je namenjeno naglušnim in tudi slepim ter slabovidnim. Zvočni zapis lahko poslušajo nešteto krat in se ob tem lahko tudi dobro pripravijo za izpite, bolj je namenjeno za slepe in slabovidne, kjer jim bo prihranilo ogromno časa pri iskanju primernih zapiskov.

Zapisnikar bi nam ZELO olajšal študij in nam seveda pri tem prihranili ogromno časa, ki ga porabimo za iskanje primernih zapiskov in nas rešil ogromnih stroškov fotokopiranja. Pa tudi zapiskov od sošolcev ne razumemo dobro, kajti vsak človek ima svoj sistem pisanja in razvršča snovi po pomembnosti. Npr. v zapisku je narisana en znak oz. napisana kratica, a sama ne vem, kaj to sploh pomeni. Ne samo to, pač je tudi odvisno od sošolcev, če radi posojajo zapiske ali ne. Žal obstajajo resnični primeri, kjer je gluha oz. naglušna oseba prosjčila sošolce, da bi ji posodili zapiske, a niso hoteli. Zapiski od zapisnikarja bi nam omogočili, da bi bili čim bolj samostojni, imeli več zaupanja vase in ne bi imeli občutka, da smo izgubljeni v neznanem svetu, osamljeni, kjer se mrgoli neznanih besed, težkih strokovnih besed, ki se komajda izgovorijo in nerazumljive vsebine. Ob tem ima občutek, da je nerazumljen. Priznam, tudi sama sem bila v takih okoliščinah, ko res nisem razumela strokovnih besed (izjema je bil prvi letnik fakultete). Dejstvo je, da jezika ne slišimo, kar sem omenila v podpoglavju intelektualne sposobnosti – bralne sposobnosti. Kot je dokazala raziskava, gluhi učenci pri branju kar za nekaj let zaostajajo za slišječimi. A s pomočjo zapisnikarja to ne bo več tak problem! S pomočjo zapisnikarja bi si namreč pridobili ogromno besednega zaklada, več bi prebrali pravopisno pravilnih zapisov, več bi dobili znanja, zmožnosti, bili bi enakovredni s pomočjo tolmača (velja za tiste, ki imajo vavčerje) in podnapisov. Ne samo to, bilo bi nam tudi lažje v bližnji prihodnosti pri opravilih, kot so pisanje prošenj, pisem, v času zaposlitve in takrat bi bili enakovredni s polnočutnimi ljudmi. Takrat ne bi bili več socialni problem. Sama imam izkušnjo, da sem s pisanjem esejev pridobila ogromno besedišča in seveda znanja oblikovanja vsebine (uvod, jedro in zaključek). V prvem letniku srednje šole je bil zame pri slovenščini šok, kajti še nikoli nisem pisala esej pri slovenščini »cvek«. Pozneje sem dobila strokovno pomoč pri profesorju slovenščine, kjer mi je nalagal različne naloge s področja pisanja esejev. Ob tem sem morala nešteto krat pisati eseje na isto temo in tako sem se učila iz svojih napak (pogosto sem ponavljala besede, itd.).

Na koncu letnika se mi je izboljšala ocena (prav dobro), tako da lahko rečem, da *vaja dela mojstra*. Verjamem, da bi se s pomočjo zapisnikarja zelo izboljšal izobrazbeni nivo pri gluhih na področju branja.

V tujini zapisnikar obstaja že 10 let in več, pri nas pa to žal še ni izvedeno oz. je edino tovrstno podjetje TIPK d.o.o., ki je to zmožno zagotoviti, vendar bi morali ministrstva in univerze iti korak s časom, ne pa iskati potuhe in dajati žogico drug drugemu, itd. V ZDA, na Univerzi Gallaudet, imajo gluhi študentje slišče profesorje, vendar pa ti uporabljajo znakovni jezik. Poleg tega vsa predavanja v besednem zapisu izpisujejo na ekranu. Znakovni jezik imajo dobro razvit, z nadaljnjim razvojem se ukvarja kar Univerza Gallaudet (<http://www.zveza-gns.si/zanimivosti/pogovorna-oddaja-z-prvim-gluhim-slovincem-na-univerzi-gallaudet>).

Naglušni Danci imajo pravico do uporabe zapisnikarja, tako da se lahko oseba osredotoči na spremljanje predavanj, sestankov, tečajev. Zapisnikarja lahko uporabi tudi pri uradnih zadevah, kot je na primer obisk občine, zdravnika, sodišča. Zapisnikar je še posebej dobrodošel pri študiju, saj naglušnim študentom omogoča, da imajo svoje zapiske, in tako pri študiju niso odvisni od dobre volje sošolcev, da bi od njih kopirali zapiske (<http://www.zveza-gns.si/evropska-unija/naglusni-na-danskem>).

Opremo za zapisnikarja sem imela čast tudi sama testirati in tudi 5 študentk so imele to priložnost. Najprej smo imeli predavanje na samem sedežu podjetja TIPK d.o.o. o delovanju in realnih pričakovanjih, saj je bilo to testno obdobje. Podjetje TIPK d.o.o se je povezalo in vzpostavilo stik z fakultetami, tam kjer so te študentke tudi študirale, imeli so predstavitev pri strokovnih aktivih in pri dekanih, kjer so dovolili da se je izvajalo testiranje. Opremo sem tudi sama testirala in prvič v življenju sem doživela ta realni svet, kako potekajo pogovori med profesorjem in študenti v času predavanj. Do sedaj si vedno imel neke skope informacije, vedno je nekaj manjkalo.

Npr. imeli smo težko psihološko debato pri enem predmetu, kjer je moral vsak študent predstaviti predstavitev in življenjsko izkušnjo, če je želel. Ena sošolka, ki je predstavila svojo izkušnjo se je med predstavitvami - vrsticami »zlomila«, čustva so privrela na dan, začela je razlagati, vsi so obnemeli, jaz pa nisem imela očesnega kontakta s sogovornico, zadaj pa je bil profesor, ki je sproti nekaj spraševal, govor ni bil točno razumljiv, saj je bil vriskajoč.

Zapisnikar, mi je v tem hipu res izredno pomagal, dejansko je bilo napisano to, kar je rekla. Občutek je bil tak kot da bi gledala film-srhljivko, ki je bil napet do konca vendar s priloženimi podnapisi in si točno vedel, kaj je bilo dobesedno izrečeno in tak občutek je bil res navdušujoč. Če tega ne bi doživela, bi se verjetno po predavanjih obrnila na kakšno sošolko, ki bi mi povedala kaj je bilo, vendar to ni to, saj je vse to povzemanje in pogled vsakega posameznika. Zapisnikar je po mojem mnenju pomemben tudi za gluhe, ki so odvisni od znakovnega jezika.

Sam lastnik podjetja TIPK d.o.o. g. Bojan Mord je gluha oseba s slušnim aparatom (je težko naglušen), ima izkušnje, sam je hodil na fakulteto in problematiko do obisti obvlada. S svojim znanjem in povezovanjem z drugimi poslovnimi partnerji je uspel na trg poslati možnost tako imenovanega zapisnikarja na daljavo. Upam samo, da se bodo ministrstva in univerze zganili in uvideli, da s pomočjo sodelovanja s podjetjem TIPK d.o.o. omogočijo oz. ponudijo neko dodano vrednost sami fakulteti, s tem pa pokažejo, da imajo posluh do invalidnih študentov, ki jih rešijo mnogo mukotrpne borbe za uspešen študij, ki žal pri večini ne uspe. Tako se cikel obrača v takšno smer, da ostaja oseba neizobražena in postane za državo socialni problem, ki se vleče do trenutka njegove smrti. Kruto, takšna je realnost.

2.6. VPLIVNI DEJAVNIKI NA POSAMEZNIKA

V vsakdanjem življenju odigrajo pomembne vloge v ozadju. To so ključni dejavniki. To so vidne in nevidne identitete staršev, učiteljev, identiteta okolja, klima šole, tehnični pripomočki, tradicija in zgodovina gluhih, kultura ter jezik, ki je eden najmočnejših dejavnikov v pristopu do marginalne skupine, ne glede na drugačnost, saj se s podobnim položajem srečujejo tudi jezikovne manjšine v večinskih okoljih (Rezar, 2009: 114).

2.6.1. DRUŽINA

Obstajajo klinični dokazi, da se slišči starši v primerjavi z gluhih težje spopadejo s krizo, jo podaljšajo in poudarijo (Schlesinger 2000). Gluhota torej ne vpliva samo na gluhega otroka. Glede na sistemsko teorijo družine je prizadeta celotna družina. Vsak dogodek, ki vpliva na enega člana, vpliva tudi na druge člane družine. Zato so po tej teoriji slišči starši in sorojenci

gluhega otroka prav tako prizadeti, kot je prizadet gluhi otrok (English, 2002). Način, s katerim se starši odzivajo na otrokovo gluhotu, močno vpliva na njegovo samospoštovanje in psihološki razvoj. Ta vpliv se ne začne v obdobju mladosti, ampak že v obdobju otroštva. Če starši gledajo na gluhotu kot na nepravilnost, otroci gledajo nase v slabši luči. Ko je otrokova izguba sluha identificirana, se sliščim staršem pogosto začnjenja obdobje žalovanja, občutkov krivde in prilagajanja, ki se ponovi ob otrokovem vstopu v šolo, na začetku adolescence in ob prehodih v odraslost. Moores (1993) ugotavlja, da starši morajo sprejeti dejstvo, da imajo gluhega otroka. Če tega ne sprejmejo, ne bodo razvili zdravih razvojnih mehanizmov vzgajanja otrok. Obseg, do katerega so starši sposobni sprejeti otrokovo gluhotu, vpliva na to, kako se bo otrok učil komunicirati. Raziskave so namreč pokazale, da imajo gluhi otroci sliščim staršev manj stikov s socialnim okoljem kot gluhi otroci gluhih staršev. Desselle in Pearlmutter (1997) ugotavljata, da obstajajo tudi starši, ki sprejmejo otrokovo gluhotu. Tudi otrok sprejme dejstvo, da je gluhi in postane integriran v skupnost gluhih. Starši učijo otroka, da uporabljajo drugačen način komuniciranja, ki ni nič slabši od slušne komunikacije. Zaradi tega so stališča staršev do gluhotu takó močan indikator samospoštovanja gluhih otrok. Način, s katerim se starši odzovejo in odzivajo na otrokovo gluhotu, sporoča otroku o njegovi vrednosti kot osebe (Desselle in Pearlmutter, 1997) (Krančan, 2009: 60-61).

Ameriškim strokovnjakom (<http://www.deafnessatbirth.org.uk>) je uspelo pojasniti le 20 odstotkov variance, ki pojasnjuje statistično pomembne faktorje, ki vplivajo na akademske dosežke posameznega gluhega učenca. Raziskava je pokazala, da so statistično pomembni faktorji:

- ↳ družinski socialno-ekonomski status
- ↳ starost, ko se je gluhotu pojavila
- ↳ ali je angleščina tisti jezik, ki ga govorijo doma
- ↳ slušni status staršev
- ↳ narodnost (rasna pripadnost) družine: kjer so raziskovali faktor, se je vedno znova pokazalo, da gluhi otroci belih staršev dosegajo boljše akademske dosežke kot gluhi otroci iz družin drugih ras
- ↳ pričakovanja staršev
- ↳ kako starši sprejemajo gluhega otroka (Fuma, 2006: 404).

Če ima družina urejen socialno-ekonomski status, da si lahko privošči oziroma s pomočjo sorodnikov kupi kvalitetne slušne aparate, da bi njihovi naglušni ali gluhi otroci bolje zaznavali zvoke v svojem okolju, se takšen gluhi otrok bolje razvija. Zelo pomembno je pri gluhoti, kdaj je nastala. Če je nastopila izguba sluha kasneje, je lažje učenje verbalnega jezika.

Avtorici Schidt in Čagran (2006: 30) sta podobne povezave našli v raziskavah naslednjih avtorjev: Meadow (1969), Quigley in Kretschmer (1985) ter Obrzut, Maddock in Lee (1999). Omenjeni avtorji ugotavljajo, da so slušni status staršev, stopnja izgube sluha in vgojno-izobraževalna namestitve povezani s samopodobo gluhih in naglušnih posameznikov. Otroci z motnjo sluha, ki imajo gluhe starše, imajo višjo samopodobo kot otroci slišočih staršev, kar najverjetneje kaže na to, da gluhi starši hitreje sprejmejo otrokovo izgubo sluha, hitreje komunicirajo z otrokom in mu tako lažje pomagajo pri oblikovanju samopodobe, medtem ko imajo slišočiji starši zaradi komunikacijskih in jezikovnih ovir mnogo več socialnih in čustvenih problemov (Vidmar, 2010: 19).

"Ti otroci imajo dodatne težave, ki jih gluhi otroci gluhih staršev nimajo. Glavni težavi sta komunikacija in sprejetje gluhot. Pogostokrat se ne počutijo sprejete od staršev. Komunikacija med njimi je otežena in jezikovni razvoj je zakasnel" (Krančan 2009: 59).

Nekaterim lažje in zmerno naglušnim otrokom slušni pripomočki omogočijo, da lahko osvojijo verbalni jezik, ni pa nujno, da bodo ustrezno slušno sprejeli prav vse govorjene glasove in postali večji uporabniki verbalnega jezika.

Tudi nekaterim otrokom s težko izgubo sluha do neke mere pomaga ojačevanje glasov govora. Drugim slušni pripomočki ne pomagajo in se lažje učijo znakovnega jezika. Težko pa je vnaprej napovedati, kateremu otroku in v kakšni meri bodo slušni pripomočki pomagali. Torej, večja kot je stopnja izgube sluha težje je učenje besednega jezika (Božič, 2010: 18).

Slušni status staršev je tudi pomemben, kajti slišočiji starši so bolj naklonjeni verbalni komunikaciji, gluhi starši pa uporabljajo neverbalni jezik – znakovni jezik. Ampak ni nujno, da je tako. Tudi gluhi starši gluhih otrok komunicirajo na oba načina – torej v znakovnem jeziku in oralno ter obratno. Zelo pomembno je pri tem, kako so otroka sprejeli starši, ko so izvedeli za njegovo gluhoto. Pri tem imajo na voljo dve izbiri, da se soočijo z izzivom in se

spopadejo s težavami in da so pripravljeni otroku nuditi vse vrste komunikacije (mimika, pantomima in govor). Otrok namreč potrebuje več vidnih informacij, kar vpliva na osvajanje novih pojmov in besed. Kot dokaz, da je oko zapleten organ, ki čeravno je majhen, posreduje 70 % *informacij iz okolja* v naše možgane in omogoča uživati čudeže, ki nam jih nudi narava (Lunder, 2007: 63). Gluhi in naglušni dobimo največ informacij preko oči in tako si pomagamo z znakovnim jezikom oziroma odgledovanjem.

Starši imajo pomembno vlogo v odraščanju. Raziskave vedno znova potrjujejo, da so starši najpomembnejše osebe v življenju odraščajočih mladih in da večina mladih ohranja občutek čustvene bližine s starši do odraslosti. Raziskave kažejo na velik pomen otrokove navezanosti na starše kot prevencije proti odklonskemu in neodobravanemu vedenju pri adolescentih. Čustveni in podporni starši so bolj empatični do spremenjenih potreb odraščajočih otrok in adolescentov in so se jim pripravljeni bolj prilagajati. Temeljni obrisi čustvene bližine in navezanosti se razvijejo že v zgodnjem otroštvu in na odraščanje delujejo varovalno ali ogrožajoče. Teorijo navezanosti je prvi razvil John Bowlby (1975). Po Bowlbyju so prve rudimentarne oblike navezanosti med otrokom in staršem razvijejo že v prvem letu otrokovega razvoja in se nadgrajujejo skozi celoten proces odraščanja. Recipročen odnos se oblikuje med prvim in drugim letom otrokovega razvoja. Otrok v tem obdobju oblikuje trajen čustven odnos s starši, ki mu omogoča, da mu starši pomenijo varen pristan, ne glede na njihovo dejansko navzočnost. To se imenuje notranji delovni model navezanosti (Ule 2008). (Krančan, 2009: 21).

Pomembno je tudi za otroka, da ima zelo delovno družino, ki je pripravljena vanj vložiti ves svoj delovni potencial. Tak otrok bo kazal svoje uspehe v kasnejšem času. Kajti zelo je pomembno, da spodbujamo otroka za vsakršen napredek, ne glede na ovire. Kot nam je znan rek »iz malega semena vedno raste nekaj velikega, a ga je potrebno oskrbeti ter negovati«. Defektologinja je rekla mojim staršem, da se jim ne smem smiliti in da me ne smejo ovijati v vato ter varovati pred svetom, ker s tem ne bodo ničesar dosegli. Starši so me učili, enakovredno obravnavali ter vzgajali s pokojnim bratom in mlajšo sestro ne glede na mojo gluhoto. V nadaljevanju je defektologinja Mirai omenila v članku, da je zelo pomembna za gluhega oz. naglušnega otroka enakopravnost v družini. To pomeni, da jih moramo obravnavati tako kot vse ostale družinske člane in od njega zahtevati ravno toliko kot od bratov ali sestre. Ne smemo dopustiti, da bi otrokova slušna prizadetost vplivala na naše

ravnanje do njega (ne sme postati center dogajanja v družini). Bistveni pogoj za zdrav psihofizični razvoj otroka je spodbudno domače okolje, ki nudi otroku dovolj možnosti za pridobivanje izkušenj (pozitivnih in negativnih) in ni pretirano zaščitniško. V kolikor že v rani mladosti ne navajamo otroka premagovati težav, bo otrok tudi kasneje, ko bo starejši pričakoval od okolja več pomoči, kot mu bo le-te pripravljeno nuditi (Mirai, 2001: 3).

Drobna dejanja, ki jih naredimo, so boljša kot velika, ki jih načrtujemo.

(George Marshall)

2.6.2. ŠOLA

2.6.2.1. Zavod in vpliv od zunaj

Ga. Rezar je povedala o šolskem okolju, kako ima velik vpliv na nas – gluhe in naglušne. V svojem članku je opisala svojo izkušnjo. Hodila je v osnovno šolo za gluhe in tam je dobila vtis, da je gluhoti nekaj stigmatiziranega in da se ne vklaplja v okolico s slišječimi vrstniki in sliščim okoljem. Občutek nesprejetosti s strani sliščee okolice je dodatno obremenjeval gluhe otroke. Mlajši učenci so od starejših učencev sprejemali različne informacije o tem, kako okolica gleda na gluhe, med drugim je utrdila miselnost, da je biti gluhi za slišče okolico pomenilo nekaj slabega, da so neumni. Gluhi otroci so se sramovali gluhoti. Te nalepke so se gluhi učenci ves čas branili, a so jo nehote potrjevali na različne načine, od nerazumevanja sliščih, dvoumnosti sporočil s strani učiteljev, staršev in sliščih vrstnikov. Ta slika se je globoko vtisnila v njihovo identiteto. Tudi tisti gluhi, ki so se naučili govor artikulirati po najboljših močeh, so bili za okolico velikokrat nerazumljivi, niso upali v trgovino ali vzpostavljati stik z vrstniki doma, če jim niso pomagali starši. Naglušni učenci so bili v prednosti in bolj uspešni pri navezovanju stikov. Temu primerna je bila njihova odločitev o izbiri srednje šole. Večina gluhih je izbrala srednjo šolo v zavodu za gluhe in naglušne v Ljubljani, redki pa v šolo v domačem okolju, kjer so imeli izkušnje s prejšnjimi generacijami gluhih (Rezar, 2009: 115).

Vsa nevidna simbolika za pozitivno identiteto gluhih učencev in dijakov v šolah za gluhe se skriva v opremi prostorov, v slikah, ki visijo na stenah, v spomenikih, ki so na šolskem dvorišču, v uniformah, v literaturi o pomembnih in uspešnih gluhih osebnostih, ki je na voljo

šolski knjižnici, v komunikaciji, v vrednotah, ki jo zagovarja šola, v tolmačih, ki so del okolja itd.

Šolsko okolje naj spodbuja gluhe k čim bolj samostojnemu izobraževanju in ustvarjalnosti prek knjig, spleta, pogovorov, raziskovanj, izdelovanja plakatov in drugih predstavitev, gledaliških iger, športa, itd. Ob šolskih vsebinah je pomembno, da gluhi učenci spoznajo tudi tradicijo in zgodovino gluhih, pomembne in uspešne gluhe osebnosti, da izoblikujejo pozitivno samopodobo in razvijejo ambicije (Rezar, 2009: 116).

Strinjam se z avtorico članka, da je zelo pomembno za gluhe, da spoznajo zgodovino gluhih, kajti predstavljajo nam, da so tudi oni dosegli svoje zastavljene cilje, ne glede na oviro. Poznamo znane gluhe osebe, kot so *Hellen Keller* – gluhoslepa, dokončala je študij in je predavala po vsem svetu, *Bethoveen* – pianist in skladatelj, sčasoma je oglušel, a vseeno je ustvarjal glasbo, *Evelyn Glennie* – gluha tolkalistka, ki je v svoji karieri prejela tudi nagrado Grammy. *Granville Redmond* – gluhi slikar, ki je z delom dobil tudi različna priznanja v Ameriki. Ne samo to, Redmond se je spoprijateljil s Charliejem Chaplinom, ki mu je pomagal v izpopolnjevanju svoje tehnike pantomime (obrazna mimika in kretnje rok) (<http://granvilleredmondgallery.com>). Vsi ti ljudje imajo skupno lastnost, da so verjeli vase, v svoje sposobnosti in seveda pri tem bili zelo uspešni v svoji karieri.

2.6.2.2. Redna osnovna šola

Gluhi otroci in mladostniki, ki so vključeni v integracijo, imajo težave s sprejetostjo med slišječimi vrstniki ter težave s komunikacijo in razumevanjem snovi. Sodobne raziskave kažejo, da se gluhi otroci in mladostniki v rednih šolah počutijo zelo osamljene, zafrustrirani in zavrnjene (Harris 2001). Farrugia in Austin (v Harris 2001) poročata, da imajo ti otroci in mladostniki nižjo stopnjo samozavesti in socialne prilagodljivosti. Tudi Claire Ramsey (1997) v svoji knjigi *Deaf children in public schools* piše, da se gluhi mladostniki, ki so vključeni v redne šole, soočajo z osamljenostjo in učiteljevim pomanjkanjem znanja o kulturi gluhih in znakovnem jeziku. Gluhi mladostniki imajo zato nižji uspeh (Ramsey 1997). Sliščeči mladostniki, ki ne poznajo znakovnega jezika, jih pogostokrat ponižujejo in imajo za manjvredne (Lukomski 2007) (Krančan, 2009: 65-66).

Zelo malo je gluhih in naglušnih, ki so imeli prave ljudi ob sebi, da so jih sprejeli kljub drugačnosti. Moja prijateljica iz vrtca ni poznala znakovnega jezika, a vseeno me je toplo

sprejela. Bila je moja zaščitnica, najboljša prijateljica in sošolka v osnovni in srednji šoli. Ta me je obvarovala in me ščitila pred slabimi izkušnjami in dosti mi je pomagala pri razumevanju snovi in je seveda imela ogromno potrpljenja do mene, kadar je nisem dobro razumela, čeprav mi je povedala trikrat ali večkrat. Spomnim se, da so v drugem razredu v OŠ prišli na našo šolo otroci iz druge šole. Takrat sem imela lase spete v čop, tako da so bili moji slušni aparati vidni. Ko so drugi otroci hodili mimo mene, so me čudno gledali, kaj imam za ušesom. Prijateljica mi je takoj rekla, naj si spustim čop. Prav to sem naredila, tako da me tisti otroci niso več gledali. Očitno prijateljica ni hotela, da bi bilo meni neprijetno, da bi zaradi tega dobila slabo izkušnjo. Ne samo v šoli, tudi v kulturnem domu, kamor smo šli gledat razne predstave. Takrat mi je prav tako rekla, da naj spustim lase, ker tam so bili tudi otroci iz drugih šol in seveda oni niso imeli izkušenj z gluho osebo.

Gluhi otroci in mladostniki se soočajo s težavami sprejetosti med vrstniki ter s težavami v komunikaciji in razumevanju snovi, zato so bolj socialno ranljivi kot slišni vrstniki, katerim se ni treba soočati s temi težavami. Lahko rečemo, da so starši pomemben dejavnik, ki zmanjšuje socialno ranljivost, saj so ti otroci in mladostniki ob pomoči staršev pri učenju in če so sprejeti, manj socialno ranljivi. Tudi učitelji lahko zmanjšajo njihovo socialno ranljivost. Raziskovalci so ugotovili, da so uspešno integriranim mladostnikom skupne različne karakteristike: večje samozaupanje, jasen in dobro razumljen govor, dobro razumevanje z vrstniki, dobre učne spretnosti, sprejetost med vrstniki (Stinson in Antia 1999) (Krančan, 2009: 66).

Pomembno je tudi, da v šoli poteka obojestranska komunikacija med učencem, starši in šolo ter učitelji. Kajti s skupnimi moči bodo dosegli uspeh. Če učenec nima moralne podpore od učiteljev, sošolcev, se bo počutil osamljenega, izpostavljenega in nepriljubljenega. Psiholog Kuhar je omenil, da je njihova analiza dokazala, da je osamljenost gluhih in naglušnih otrok iz leta v leto manjša. Kuhar je napisal v svojem članku, da na to vpliva tudi vedno večja ozaveščenost staršev in strokovnjakov, predvsem učiteljev v rednih šolah, ki so bolj seznanjeni s problemom osamljenosti in zato tudi bolj dejavni na tem področju (Kuhar, 2009: 23).

Thomas Berndt (2004) je ugotovil 4 tipe podpore, ki jo prijatelji ponujajo drug drugemu:

– *informacijska podpora*: nasveti pri reševanju osebnih problemov;

- *instrumentalna podpora*: pomoč pri različnih nalogah, kot so šolsko delo, posojanje različnih stvari, npr. oblek, denarja;
- *tovariška pomoč*: pomeni, da se lahko zanesesh na druge in nanje računaš pri socialnih aktivnostih, npr. pri udeležbi na zabavi, izhodu v kino, pri športnem udejstvovanju;
- *podpora v samopodobi*: dviganje samozavesti s spodbudami, s pohvalami, ki jih dajejo prijatelji drug drugemu, ali pa s tolažbo v neuspehih; biti na njihovi strani v dobrem in slabem. Privlačni posamezniki so običajno prijazni, optimistični, imajo smisel za humor, občutljivi so na probleme drugih, sodelujejo v skupinskih dejavnostih in dajejo različne predloge. Privlačni posamezniki postanejo bolj samozavestni, to pa še bolj okrepi njihovo privlačnost. Privlačnost posameznika ali skupine je v adolescenci pomembno povezana s priljubljenostjo.

Ključni sta dve posledici nepriljubljenosti:

- *zavrnjeni mladostniki*, ki so aktivno nepriljubljeni med vrstniki zaradi več razlogov. Ti so lahko osebni, na primer prepirljivost, agresivnost, egoizem mladostnika; ali socialni, kot na primer socialna stigma, ki mladostnika osramoti v družbi vrstnikov;
- *prezrti mladostniki*, ki niso osovraženi med vrstniki kot zavrnjeni, ampak preprosto nimajo stikov in prijateljev, niso opaženi med vrstniki, lahko zaradi osebnih značilnosti, na primer sramežljivosti, zaprtosti vase, pomanjkanja zaupanja vase; ali zaradi socialnih značilnosti, na primer *značilnosti izvirne družine, socialne, etnične, religiozne pripadnosti*.

Priljubljeni otroci običajno postanejo prav takšni mladostniki. To se zgodi zato, ker so značilnosti, ki povzročajo priljubljenost, stabilne osebnostne in socialne lastnosti posameznika (Ule 2008) (Krančan, 2009: 23).

2.6.3. DOM in REJNIŠTVO

Zraven zavoda za gluhe in naglušne je dom Frana Grma. Dom je namenjen otrokom in mladostnikom iz oddaljenejših krajev in tistim, ki doma nimajo zagotovljenih ustreznih pogojev za šolsko delo, ki ga zahteva vzgojno-izobraževalni proces v njihovi osnovni in srednji šoli. V domu so štiri skupine, ki živijo po načelih stanovanjske skupine in ena

stanovanjska skupina. V rejniških družinah bivajo pretežno osnovnošolski otroci. Otroci in mladostniki bivajo pri rejniških družinah med tednom, v petek se vračajo domov (Predstavitev doma, [http](#)).

Kot sem že omenila, da mlajši učenci od starejših učencev sprejemajo različne informacije, da je biti gluha za sliščečo populacijo pomenilo nekaj slabega, da so neumni in nesposobni. Zaradi takšnih okoliščin se stanovalci raje držijo zase in se družijo s prijatelji znotraj doma in zavoda.

»Čas za učenje si mladostniki izberejo sami. Sklepamo, da so v skupini srednješolci, ki so odgovorne in zrele osebnosti in se zavedajo svojih dejanj. Vzgojiteljski zbor pred vključitvijo v stanovanjsko skupino presodi zrelost osebe, ki je izrazila željo bivati v stanovanjski skupini.« (Predstavitev doma, [http](#)).

Za vpis v stanovanjsko skupino morajo starši podati soglasje, da bi srednješolec bival v stanovanjski skupini in seveda mora biti priden učenec (*prav dober, odličnjak*), ki je tudi pogoj za vpis. Osebno menim, da tak način ne pripelje do želenih rezultatov. Prisotna morata biti red in disciplina, da se posameznik zaveda, da se mora učiti. Kajti v dijaških domovih imajo obvezne učne ure in pri tem preverjajo tudi vzgojitelji, če dijaki res upoštevajo urnik doma in red. Kot prostovoljka sem bila v stanovanjski skupini, kjer sem pomagala oz. nudila inštrukcije eni stanovalki. Pri tem sem bila šokirana, da sploh ni vedela, kaj pomeni beseda *bodalo*, čeprav je bila v zadnjem letniku tik pred poklicno maturo. Ne samo to, bile so tudi pomanjkljivosti v znanju pri drugih predmetih. Tam res ni bilo takšnega učnega reda kot sem ga imela v srednješolskem času. Kljub temu sem jo spodbujala, da naj bere knjige, a jih žal ni.

»Pri nas v zavodu se ti otroci učijo oba jezika istočasno in pojavi se težava, ker učenje poteka zelo, zelo počasi. Tako nehote ti otroci tudi po govorni poti zelo zaostajajo za slišječimi vrstniki,« je rekla tolmačica (povzeto po: L. Podboršek, Dva svetova 2004).

»V 10. letih izobraževanja pridobijo aktivni besedni zaklad tisoč besed. S tem se da zelo ozko komunicirati. To so najbolj osnovne stvari. V življenju pa so še druge stvari, ki jih je potrebno razložiti in sprejeti. To so vse stvari, ki so abstraktne. To so vsa čustva, pojmi in za to bi bili otroci prikrajšani, če tega ne bi dobili, pa naj bo to v kretnji ali na kakšen drugi način. To morajo dobiti, zato sva dve učiteljici. Ena bolj za oralni govor, druga bolj za znakovni jezik.

Obe pa obvladava oboje,« je pravila razredna učiteljica(povzeto po: M. Štampek, Dva svetova 2004).

»Danes se učimo spreganje in sklanjatve, šestih sklonov, ednine, dvojine, množine. To je za gluhe učence najtežji izziv. To je težje od vseh logičnih matematičnih pojmov. Trenutno je njim slovenščina res tuj jezik. Gluhim učencem je prvi jezik znakovni jezik. V znakovnem jeziku ni spola, ni sklanjatev, ni teh pojmov. Zato se zelo težko učijo.«(povzeto po: Juhart, Dva svetova2004).

2.6.4. DRUŽBA IN OKOLICA

Makro okolje

Gluhi človek zmore vse, samo slišati ne. Bit problema gluhih je v tem, da jim družba in država ne priznavata posebnosti, ne ponujata možnosti za izobraževanje, sprejemanje informacij in sporazumevanje na način, ki bi jim ustrezal (z znakovnim jezikom in drugim vizualnimi mediji).

Znanje je obvladovanje informacij, informacije ali podatke pa zbiramo z branjem, poslušanjem, pogovorom in gledanjem – večja kot je razdalja med virom informacij in sprejemnikom informacije, težje jo sprejemamo. Zaradi pomanjkanja sluha imajo gluhi manjše možnosti za zbiranje informacij. Lahko rečemo, da je neznanje pomanjkanje informacij, ne glede na to, ali je oseba prikrajšana za informacije iz opravičljivih ali neopravičljivih razlogov (Kakšni so gluhi, [http](#)).

Mikro okolje

Vsaka oseba, ki ima pri svojem delu opraviti z ljudmi (zdravniki, prodajalci vstopnic...), bi morala pridobiti znanje o sporazumevanju z gluhi. V naprednih državah, na primer na Švedskem, celo navadni prodajalci uporabljajo znakovni jezik, saj si želijo sporazumevati z gluhi strankami (Kakšni so gluhi, [http](#)). Tu je dokaz, da so v severnih državah bolj odprti za jezike, a pri nas je, kot je že omenil Kuharv intervjuju, prisoten prastrah pred jezikom (Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana poka po šivih, [http](#)). Vsak človek potrebuje informacije - pomagajmo si, da pridemo do informacij in da pridobimo karseda veliko znanja.

2.6.5. ZAKONODAJA

2.6.5.1. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov

Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) stremi k preprečevanju in odpravljanju diskriminacije invalidov in temelji na invalidnosti ter enakih možnostih zanje na vseh področjih življenja. S tem se v Sloveniji še bolj zagotavlja uresničevanje ene izmed ključnih pravic invalidov: *»spodbujati, varovati in invalidom zagotavljati polno in enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter spodbujati spoštovanje njihovega prirojenega dostojanstva«* (1. člen Konvencije OZN o pravicah invalidov, [http](http://www.unhcr.org/refworld/docid/3a6b6c69.html)). Toda glede na trenutno stanje ne morem reči, da se te pravice uresničujejo.

2.6.5.2. Pravica do FM-sistema

Po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Ur. l. RS št. 9/92, 13/93, 9/96, 29/98, 6/99 in 90/99, 23. čl.) imajo otroci in mladostniki s posebnimi potrebami zagotovljeno popolnoma brezplačno zdravstveno varstvo, ki se izvaja v okviru splošnega in specialističnega zdravstvenega varstva otrok in mladostnikov. Šoloobvezni otroci do dopolnjenega 15. leta z motnjami sluha, ki se šolajo v redni šoli, imajo pravico do aparata za boljše sporazumevanje - brezžični FM sistem; trajnostna doba le-tega znaša najmanj 5 let.

Omenila bi še, da imajo pravico do oprostitve davka na motorna vozila po Zakonu o davkih na motorna vozila osebe, ki imajo najmanj 80 % telesno okvaro. Gluhi imamo priznano telesno okvaro le 70%, čeprav smo gluhi po Fowlerju 100% (to pomeni, da smo gluhi 100%)!

2.7. PROBLEMI PRI IZOBRAŽEVANJU GLUHIH IN NAGLUŠNIH

Na področju izobraževanja me zanima, zakaj nas je malo gluhih in naglušnih študentov. V nadaljevanju so podobno raziskavo na vzorcu 800 gluhih in naglušnih izvedli na Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije leta 2006, na podlagi katere so ugotovili, da ima 32% gluhih zaključeno največ osnovno šolo, 57% gluhih ima zaključeno največ poklicno šolo,

10% gluhih ima zaključeno največ srednjo strokovno šolo, medtem ko ima *višjo oz. visoko izobrazbo le 1%* gluhih oseb.

Razlog za tako nizko izobrazbo je predvsem v neizvajanju zakonov, ki govorijo o tem, da imajo gluhe osebe pravico do tolmača v procesu izobraževanja na fakultetah. Fakultete, univerze in tudi ministrstva ne omogočajo financiranja tolmačev, da bi gluhim omogočili dostop do predavanj. Zakonske podlage govorijo, da naj bi imela gluha oseba pravico do sprejema informacij v svojem jeziku. Znakovni jezik je jezik gluhih. Tako kot z vsem spoštovanjem do vseh preostalih invalidov: tisti, ki so gibalno ovirani, imajo dvigala, imajo posebne pripomočke. Gluhi za predavanja potrebuje tolmača. Rabi vir informacij v znakovnem jeziku. Tako da, ko pride gluhi na predavanja, mu je seveda vse absolutno nedostopno. Rešitev za to je tolmač. Oni so na to že opozorili ministrstva, univerze, sklicevali smo okrogle mize, pošiljali smo dopise, prosili za sprejem. Vendar žal ne ministrstva, ne univerze niso našli skupnega jezika in mečejo odgovornost drug na drugega za izvajanje tega zakona (povzeto po: sekretar ZDGNS Juhart, Prikrita diskriminacija gluhih študentov 2011).

Raziskava je tako pokazala, da odrasle gluhe pogosto spremlja nižja raven znanja kot pri njihovih vrstnikih. Poleg tega se pridobljeno znanje pozablja in ga je potrebno obnavljati in dopolnjevati. V procesu izobraževanja pa si gluhi pogosto niso zagotovili znanja za delo z novimi tehnologijami. Nova strokovna znanja so gluhim težje dostopna, marsikatero informacijo dobijo z zamudo ali le po naključju, samoiniciativnost je nižja. Prav ta izobrazbena raven gluhih precej vpliva na možnost zaposlitve in primerno delovno mesto ter na socialno-ekonomski status posameznika.

Ne samo to, pač se skriva razlog za nizke poklicne dosežke tudi v praktični naravi le-teh. Gluhih in naglušnih otrok je namreč premalo glede na celotno populacijo ljudi in zato je težko zagotoviti šolanje na njim prilagojen način za različne poklice in stopnje šolanja. Verjetno je to eden od razlogov, da v Evropi ni nobene fakultete za gluhe, v ZDA pa imajo kar dve (Filipčič, 1994, 34).

2.7.1. IZOBRAŽEVANJE V DOMAČEM OKOLJU

Gluhi ljudje imajo podobno distribucijo inteligentnosti kot vsa ostala populacija. Je pa res, da lahko nepoučen učitelj pride do napačnega sklepa o zmanjšanih sposobnostih gluhega otroka

zaradi njegovega drugačnega razvoja, ki je posledica nezadostnega sprejemanja informacij iz okolja. Posledice gluhot se odražajo na razvoju jezika, govora in komunikacije z drugimi in posledično vpliva to na spoznavni, socialni in osebnosti razvoj otroka. Naglušni otroci naj bi za slišječimi zaostajali v razvoju jezika in govora dve leti, gluhi pa do pet let. To je odvisno od otroka do otroka, pomembno pa je, da je okvara sluha odkrita čim prej in da se čim prej začne ustrežna obravnava. Na žalost so podatki neke študije, ki se je ukvarjala z bralnimi sposobnostmi 16-letnih gluhih otrok, pokazali, da jih samo 2,5% dosega nivo primeren za svoja leta, 50% naj bi jih bilo nepismenih in 22% naj bi jih dosegalo nivo 10 letnega sliščega otroka (<http://lopes1.fov.uni-mb.si/is2003/Debevc.pdf>).

Za gluhe otroke je značilno, da delujejo v primerjavi s svojimi vrstniki socialno manj zreli. Imeli naj bi lastnosti kot so nesamostojnost, odvisnost, neodgovornost, nevztrajnost pri dejavnostih. Vendar lahko socialno nezrelost večinoma preprečimo tako, da otroka učimo odgovornosti, neodvisnosti in samostojnosti, da ga ne ščitimo pretirano, saj bi s tem ovirali njegov normalen razvoj (Kuhar, 1993: 31).

"Gluhi oziroma naglušen učenec mora najprej začutiti, da so učitelji, sošolci in starši sošolcev sprejeli njega in njegovo gluhoto. Povratno informacijo doživlja kot uspeh ali neuspeh pri navezovanju stikov s slišječimi ljudmi" (Fuma, 2006: 407). Pomembno je, če ga domače okolje sprejema takšnega kot je, ne glede na pomanjkljivosti in ga spodbuja h komuniciranju, je motiviran za nadaljnje navezovanje stikov. Če tega nima, potem izgubi motivacijo in pogum za navezovanje novih stikov. Zato je zelo pomembno, da mu v času otroštva stojimo ob strani, ga spodbujamo, večkrat ponovimo stavke, če opazimo, da ni razumel, mu damo jasna navodila. Kajti otrok se čuti, da je sprejet v domačem okolju in zato mu je lažje kasneje v času šolanja.

2.7.2. INTEGRACIJA

2.7.2.1. Kaj je integracija?

Integracija pomeni, da je otrok s posebnimi potrebami vključen v redno šolo. Otroka se v ta namen posebej *pripravi, da se lahko vključi*. Bistvo integracije zelo dobro označuje angleški izraz »to fit in«, kar pomeni, da se otrok vključi v novo okolje. Že pred odhodom v integracijo

mora doseči socialno zrelost (Fuma, 2006:405). Nekateri med integriranimi gluhi in naglušnimi učenci so šli eno leto pozneje v osnovno šolo.

Integracija pomeni vključitev ene skupine v drugo s tem, da se manjšina prilagodi oziroma se sprejema kot enakovredna v večinski družbi oziroma večjim skupinam. Kot je na primer integracija otrok s posebnimi potrebami, ki je sestavni del preobrazbe predšolske vzgoje, integracija v vrtcih, kjer poudarjajo pomen integracije kot načina za osvajanja prvih korakov v angleščini, pomen integracije hendikepiranih oseb – gre za to, da omogočijo hendikepiranim bolj dostojno življenje.

2.7.2.2. Zgodovina integracije gluhih in naglušnih

Organizirano so gluhe in naglušne otroke v osnovno šolo začeli integrirati leta 1970, posebno tiste bolj nadarjene. To ureja zakon, ki je otroke nekoč usmerjal, po novem pa jih razvršča, čeprav se v praksi zaradi neobstoja podzakonskih aktov čedalje bolj kaže vrzel: otroke s posebnimi potrebami razvrščajo po starem, ne da bi običajne osnovne šole res prilagodili tem otrokom (učiteljica je v zadregi, saj je nihče ni podučil, kako in koliko pozornosti naj nameni integriranemu otroku). Na drugi strani pa v šolah s prilagojenim programom učijo zgolj defektologi ali surdopedagogi, skratka pedagogi, specializirani za otrokove motnje, ne pa toliko opremljeni z znanjem splošnih predmetov (defektolog je na primer tudi tehnični učitelj v lesni delavnici). Strokovnjaki soglašajo vsaj s tem, da otrok ni treba za vsako ceno integrirati, da so torej potrebni tako zavodi kot tudi možnost vključitve v običajne šole. Na najslabšem je seveda šolar, ki je zaradi tega še dodatno prikrajšan (http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/23122).

2.7.2.3. Komu je namenjena integracija?

Dejstvo namreč je, da je na primer socialno-emocionalni doživljajski svet gluhih in naglušnih otrok asociacijsko in pojmovno skromen, zadrega pa, kako tem otrokom vseeno ponuditi čim več znanja in vedenj, da bi dosegli boljšo izobrazbeno raven, splošno znanje in večjo možnost zaposlitve. Na drugi strani je treba imeti pred očmi pravice otroka in njegove družine, kar zahteva diferencirano individualizirano obliko izobraževanja. Po mnenju dipl. soc. delavke v ZGNL Majde Knehtl je najprimernejša oblika integracije prav *mobilna služba*, ki otroka obiskuje v vrtcu ali v običajni šoli. Sicer pa so integrirani gluhi in naglušni otroci deležni še avdiologopedске individualne obravnave, skupinskega dela z njimi in njihovimi starši... Univ. dipl. psihologinja v ljubljanskem zavodu Alenka Levec je opozorila na nekatere pomembnejše

prilagoditve, ki so jih bili deležni šoloobvezni otroci in študenti. Od leta 1994 lahko dijaki opravljajo maturo in zaključni izpit pod posebnimi pogoji, od leta 1995 se lahko osmošolci pri slovenskem jeziku in matematiki vključijo v zunanje preverjanje znanja (učenci lahko pišejo test polovico časa dlje kot drugi, navzoč pa je tudi strokovnjak iz ZGNL). Od leta 1997 se lahko tudi študentje vpisujejo pod posebnimi pogoji, kar za gluhe in naglušne pomeni, da se lahko ob prvem vpisu vpišejo brez sprejemnih izpitov, medtem ko vpise v srednje šole komisija obravnava individualno (http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/23122).

Ali je neki otrok primeren za integracijo, strokovnjaki namreč odločijo na podlagi vrste in stopnje slušne prizadetosti, njegove govorne in pisne komunikacije, kako osvaja in razumeva določene pojme, kakšne so njegove kognitivne, motorične in intelektualne sposobnosti, tudi osebne lastnosti (vztrajnost, delavnost, želja po učenju), kako uspešno se je socializiral, ali ima dovolj pozitivno samopodobo in ali izhaja iz stimulativenega domačega okolja. Vedno je namreč treba imeti pred očmi dejstvo: kar je za enega otroka prednost, je lahko za drugega slabost (http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/23122).

O temu bi pripomnila, da ima vsak človek pravico, da preizkusi svoje sposobnosti. Pri tem bi dodala misel od Zdravka Neumana; *»Smisel življenja je tudi v tem, da drugim dajemo priložnost. Ponuditi jim moramo enake priložnosti, možnosti, okoliščine, ugodne razmere za usposabljanje in delo. Okolje lahko tudi zavrnemo in ga spremenimo. Življenje je sestavljeno iz samih začetkov, brez konca. Nazadnje sicer pride smrt, vendar so do takrat sami začetki.«* (Mali 1995: 307).

Zelo veliko otrok imamo vključene v integracijske oblike izobraževanja. V integracijo gre lahko otrok, intelektualno dovolj zrel, ki je delaven, ki ima za seboj zelo delovno družino, ki je pripravljena vanj vložiti ves svoj delovni potencial. Tega pa nimajo vsi otroci. Od otroka, ki tega nima, je težko pričakovati, da bo dosegal primerne uspehe, je omenila predšolska vzgojiteljica (povzeto po: V. Marot, Dva svetova 2004).

Večina otrok v času šolanja naleti na težave, gluhi otrok pri tem ni nobena izjema. S tem, ko se sooči s težavo in jo reši, pridobi pomembno izkušnjo, iz katere se nekaj nauči. Integracija je pravzaprav sredstvo za učenje v zgodnjih letih življenja. Tako se gluhi otrok že zgodaj nauči, kako naj reši težave, s katerimi se bo srečeval vse življenje. Navsezadnje so gluhi del sliščega sveta. To je pomembna prednost integracije (Fuma, 2006: 406).

Če se med gluhih otrokom, vrstniki, učitelji in drugimi sodelavci na šoli ne razvije *ustrezna komunikacija*, skupina izloči gluhega otroka ali pa se izloči sam (ibid., 2006: 406). Ne samo to, pride tudi do kakšnih nesporazumov oziroma pridobivanja napačnih informacij med gluhihimi, naglušnimi učenci s sošolci ter učitelji. Zelo je pomembno, da razna obvestila dobi v pisni obliki oziroma da se pomembne stvari zapiše na tablo oziroma v power-paint. Zavedati se moramo, da večina gluhih težko odgleduje oziroma bere z ustnic, čeprav se tega dolgo uči. Kako uspešen bo pri tem naš učenec, ni odvisno samo od njegovih intelektualnih sposobnosti, temveč tudi od svetlobe, očesnega stika, jasne izgovarjave in hitrosti našega govorjenja. Še tako dober odgledovalec lahko z ust prebere le od 65 do 75 odstotkov vsebine (Jevšnik 2004). Poleg tega, da ima gluhi otrok težave z odgledovanjem, ima težave tudi z razumljivostjo svojega glasu, ne glede na ves trud, ki ga pri tem vlaga s surdopedagogi in starši (Fuma, 2006: 407).

Nekateri gluhi in naglušni otroci so zelo uspešni v integraciji. Za določen odstotek otrok v integraciji je lahko šola prezahtevna. Takim otrokom in staršem svetujemo, da se odločijo za šolanje v šoli za gluhe. Prednost šole za gluhe je v tem, da so tukaj otroci, ki imajo podobne probleme. (povzeto po: A. Levec: 2004, Dva svetova)

Primer:

Nikina starša pravita: *"Integracija je odvisna predvsem od ljudi, če znajo sprejeti drugačnost. Ob tem so nujno potrebni strokovnjaki, v ZGNL so nam ves čas v pomoč. Imeli smo zares veliko srečo, da smo v vrtcu, osnovni in srednji šoli, v zdravstvu, med sosedi vedno prišli do tistih, ki so razumeli, da se z gluhoti da živeti... Seveda je bilo tudi nekaj takšnih, ki niso zmogli tega razumevanja. Prepričani smo, da zato, ker so imeli premalo informacij. Tako zelo smo ponosni na našo Niko."* (http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/23122)

2.7.2.4. RAZNE SKRITE PASTI v integraciji

- Slabo razumevanje navodil oziroma pri spraševanju ter podajanja vsebin med poukom

Zakaj pride do slabega razumevanja pri navodilih oziroma spraševanju? Razlog se skriva v tem, da je npr. učitelj obrnjen s hrbtom proti gluhemu oziroma naglušnemu učencu ali se je sprehajal po razredu. Pri podajanju navodil je zelo pomembno, da je učitelj obrnjen proti

razredu, kjer sedi gluhi oziroma naglušni učenec. Ta učenec lahko spremlja pouk in seveda razbere bistvo z ustnic, mimike ter neverbalne komunikacije. Če učenec ni razumel določene besede, naj jo učitelj napiše na tablo. Kajti izgovorjene besede imajo iste ali podobne artikulacijske gibe. Podala vam bom primer iz mojih izkušenj. Učiteljica je povedala besedo *pramen*, a jaz sem jo razumela, da je izrekla besedo *plamen*. Še enkrat sem jo vprašala, ali je ta beseda, ki sem jo tako razumela. Odvrnila mi je, da to ni ta beseda in mi je pokazala primer, je šla do zaves, jo odgrnila in mi je pokazala svetlobo, da je to pramen svetlobe. A še zmeraj nisem dojela pomena besede in tako je zapisala besedo na tablo.

Govorec naj se gluhemu oz. naglušnemu prilagodi tako, da govori v primernem tempu, razločno, s krajšimi stavki in daljšimi premori. Uporablja naj učencu znano besedišče, prav tako pa mora sproti preverjati, ali ga je učenec razumel. Ne sme govoriti preveč glasno in preveč poudarjati gibov ustnic ter spreminjati naravnega tempa in ritma govora. Govorec naj upošteva tudi pogoje, v katerih poteka poslušanje. Gluhi in naglušni imajo težave tudi pri poslušanju v hrupu, pri pogovorih v večjih skupinah. V teh primerih za razumevanje dodatno uporabljajo še ogledovanje, kar pomeni, da morajo videti obraz govorca. Ovira pri sporazumevanju je tudi oddaljenost govorca, saj slušni aparati najbolje delujejo na majhni oddaljenosti (Werdonig, 2009: 83).

Ne dogaja se to samo pri podajanju navodil. Zatakne se tudi, če učenec dobi navodilo, a kljub temu ne ve, kaj mora storiti pred tablo. Spomnim se iz 1. razreda, ko me je učiteljica poklicala pred tablo in mi je rekla, da naj izmerim tablo. Kot prvošolka nisem dojela, kaj je želela od mene, le stala sem pred tablo ter gledala gor in na obe strani. Potem me je učiteljica posadila nazaj na klopi in poklicala drugo učenko. Nato je ona izmerila tablo. Takrat me je prešinilo, *a tako morem izmeriti tablo*. Očitno je, da nisem poznala pravega pomena besede *izmeriti*. Zavedati se moramo, da smo kot otroci pridobivali besedni zaklad le preko staršev in drugih, kar so nam povedali. Naš besedni zaklad je bil še karseda omejen. Le s pomočjo branja knjig sem si razširila znanja in seveda pridobila ogromno besednega zaklada.

Pri ustnem spraševanju se včasih rado zgodi, da gluhi oziroma naglušni učenec pove napačen odgovor oziroma se zmede ter rabi nekaj časa. Tudi tukaj vam bom podala moje izkušnje pri biologiji. Zame ni bil lahek predmet, kajti tam je bilo dosti novih besed, ki sem se jih morala naučiti na pamet. Če poenostavim, slišči učenci dostikrat slišijo besede in si jih tako zapomnijo, a mi te možnosti nimamo, imamo le vid, s katerim si pomagamo pridobiti

informacije (branje knjig, ustno). Učiteljica me je spraševala in ob tem sem dobila trojko. Toda pred spraševanjem sem znala čisto vse in ravno mama me je pred tem spraševala doma (spraševala me je po vprašalniku, ki ga je našla v učbeniku). Skupaj z mamo sva prišli do ugotovitve, da mi je učiteljica postavljala ista vprašanja, a v drugačnem vrstnem redu besed kot je bilo omenjeno v učbeniku. Zaradi tega sem bila zelo zmedena in nisem bila prepričana, če znam odgovoriti na vprašanje, ki mi ga je postavila. Zato me je bilo strah odgovoriti, kajti sem menila, da ne poznam pravega odgovora. Tukaj bi morali učitelji postaviti ista vprašanja, a le z drugimi besedami oziroma si pomagati z drugimi sopomenkami, da bi bilo bolj razumljivo za nas.

- Navajanje obvestil preko zvočnika

Na področju podajanje obvestil smo prikrajšani, če so podana po zvočniku. Zvočnik nima obraza, preko katerega bi lahko razbrali z ustnic. Dandanes ima skoraj vsaka učilnica računalnik in bi lahko obvestila natipkali ter jih prikazali preko projekcije ali kar napisali na list in pokazali gluhemu oziroma naglušnemu učencu.

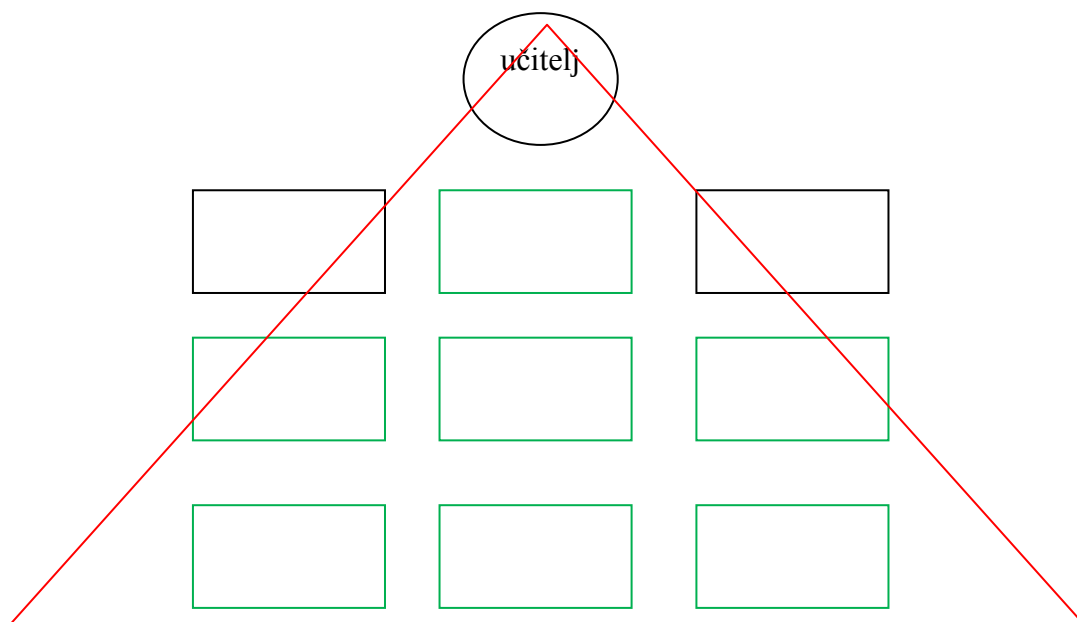
Povedala bom en resničen primer, ki so mi ga povedali pred kratkim. Sošolci niso povedali gluhemu oz. naglušnemu sošolcu za spremembe urnika za naslednji dan (npr; pouk odpade, drugi dan morajo priti ob določeni uri, itd.). Pomembno je, da učitelj obvesti tudi gluhega oziroma naglušnega učenca (lahko preko elektronskega sporočila, SMS ali individualno).

- Prostor

Učilnica mora biti primerno osvetljena, da lahko gluhi in naglušni učenci sledijo med poukom. Odgledovanje je zelo naporno, kajti zahteva neprekinjeno koncentracijo, kar povzroča hitro utrujenost. Ob tem bi poudarila, da ob slabi svetlobi v učilnici postajamo še bolj utrujeni. Gluhi in naglušni smo zelo osredotočeni na učitelja, na njegovo mimiko, kretnje, ustnice, kar pa zahteva popolno zbranost, kar pa ni lahko. Zagotovi naj se ustrezna svetloba, učitelj pa naj tudi vpraša učenca, če mu svetloba ustreza, četudi se nam zdi, da ni tako potrebna. Ampak za nas je še kako pomembna!

Glede sedežnega reda: iz izkušenj vem, da je najbolje sedeti ob oknu ali v sredini, od prve do tretje klopi. Zame je bilo najboljšo mesto ob oknu, na drugi ali tretji klopi, ker sem od tam imela boljši razgled kot s prve klopi. Ob zidu sem redkokdaj sedela, ker od tam nisem dobro spremljala učiteljice in nisem dobro razumela vsebine, kajti na drugi strani je bilo okno, od koder me je zaslepila svetloba. Si predstavljate, da se nekom pogovarjate, a sonce sije kar

naravnost v vaš obraz ter ob temu še mežikate? Pri tem si seveda ne morete popolnoma ogledati obraza sogovornika. Hočem poudariti, da zaradi močne svetlobe ne moremo odgledovati z učiteljevih ustnic. Na spodnji sliki boste videli trikotnik in mize. Trikotnik predstavlja naš pogled z učiteljevega mesta. Kot učenci lahko vidimo učitelja v obraz le v njegovi vidnem polju (v trikotniku). Kar je v vidnem polju, je najboljše sedežno mesto za gluhega oz. naglušnega učenca, da lahko razbere z ustnic in seveda z obraza – zelene klopi. Kar je izven vidnega polja (trikotnik), to je prva klop na levi in desni strani. To predstavlja veliko težavo za gluhega oz. naglušnega učenca, ker ne more slediti pri pouku, odgledovati z ustnic z učiteljevega profila. Potrebuje namreč celoten profil – obraz. Druga možnost je, da mize postavljene so v krogu, da bo lažje sledil med poukom.

Slika: Razpored miz v učilnici

Zaželeno je, da gluhi oziroma naglušni učenec sedi s sošolcem, s katerim se dobro razumeta in da mu je pripravljen nuditi pomoč, če je treba. To mi je ogromno pomagalo, da sem imela ob sebi sošolce, ki so mi bili pripravljeni pomagati, če mi ni bilo kaj jasno (navodilo za pisanje, pomen novih besed).

- Časovne prilagoditve

Glede pridobivanja informacij med poukom, slišči učenci hitreje dojemajo ter predelujejo snov. Gluhi učenci pa težje sprejemajo pridobljene informacije in zato so nemalokrat zmedeni, če je res prav razumel. Zelo pomembno je, da učitelji ponovijo razlago, če učencu ni jasno. Naj poskusijo na drugi način – z drugimi besedami. Ni koristno samo za gluhe oz. naglušne učence, je koristno tudi za druge učence.

Časovne prilagoditve potrebujejo tudi pri utrjevanju in preverjanju znanja. Za ocenjevanje uporabimo način, s katerim se učenec najlažje izraža (moramo se zavedati, da ima omejen besedni zaklad).

Pomembno je, da smo na razpolago s časom – mišljeno je, da naj se izogibamo spraševanju, kadar smo v časovni stiski ali pa je v razredu slaba klima.

- Prilagoditve pri poučevanju in učenju

Zvezek → je narejen za gluhega ali naglušnega učenca, v njem so pojmi označeni z različnimi predmeti. V njega si učenec zapiše nove besede, ki jih ne razume. Pri tem učitelji napišejo ter razložijo, kaj pomeni beseda.

Priprava nareka → učiteljica da učencu nalogo nekaj dni pred testom, kjer bo doma s starši vadil pisanje nareka. Pomembno je, da je podobna tema v testu (nareku).

Priprava teksta preko projektorja → profesor naj pri pouku predstavi temo z uporabo powerpointa za lažjo predstavnost, da bo učenec lažje sledil pri pouku.

Terensko delo → gluhi oz. naglušni učenec dojema drugače v odprtem prostoru kot v razredu, ker na terenu nima podlage, s katero bi si pridobival navodila (tabla, power-point). Pomembno je, da pripravimo učenca prej in mu damo delovni list, ki spremlja terensko delo ter mu ga prilagodimo.

Besedila pesmi → pri glasbenem pouku je pomembno, da ima gluhi oz. naglušni učenec besedilo in pomočnika (s strani sošolcev), da mu pomaga slediti, po kateri besedi pojejo. Moramo se zavedati, da nekateri gluhi oz. naglušni ne pojejo radi. Če bo želel peti, mu tega ne bрани, le pri tem je zelo pomembno, da poskrbimo, da bodo sošolci pozitivno sprejeli njegov trud.

Izlet s sošolci v zavod za gluhe in naglušne → zelo pomembno je, da gluhi in naglušni učenci predstavijo svojim sošolcem svoj del rutine (slušne in govorne vaje) in sami (sošolci) to preizkusijo na lastni koži, da vsaj približno spoznajo, kako je biti gluh oz. naglušen. Po tem sledi kratka predstavitev gluhote in naglušnosti in seveda defektologi/nje predstavijo svoje

delo in ga tudi pokažejo (uporaba vibracij, slušalk in mikrofona). Po tem izletu sošolci bolj sprejemajo gluhega oz. naglušnega sošolca, saj pred tem niso vedeli, kako je biti gluh oz. kaj to sploh pomeni.

- Šolski izleti in kulturne prireditve

Na šolskih izletih in kulturnih prireditvah gluhi in naglušni slabo sprejemajo nove informacije (nov obraz - vodič, težko sledenje pri branju z ustnic). Pomembno je, da pripravimo gluhega oz. naglušnega učenca, da ga opremimo z različnimi informacijami. Vodič in učitelj mu dasta zloženke in knjigice (če je možno). Tega se spominjam, ko smo bili na enem šolskem izletu, kjer mi je vodič sam podaril knjigo o muzeju in mi je s tem omogočil, da sem vsaj vedela, o čem je govoril med predavanjem v muzeju. Učenec naj tudi stoji blizu vodiča, da mu bo lahko razbral z ustnic in je zelo pomembno, da vsaj počasi govori in se čim manj obrača.

V gledališču je tudi prikrajsan glede zgodbe, ki jo predstavljajo igralci. Gluhi oz. naglušni učenec bi enakovredno sodeloval pri obravnavi slišane, potrebuje pa transkripcijo, dodatno razlago ali predučenje. V tem primeru lahko dobi podatke od gledališča (kratek povzetek o igri ali od učiteljice).

Dandanes imamo nov pojem – **inkluzija**. Inkluzija nadomešča pojem integracija, ki se je v slovenskem šolskem prostoru že prijel. Nov izraz je nastal zaradi nastale situacije pri položaju otrok s posebnimi potrebami, ki so bili integrirani v rednih šolah.

Poleg tega so se strokovnjaki kaj hitro zavedali, da poseben položaj otrok s posebnimi potrebami v rednih razredih (prilagojeno izvajanje, dodaten učitelj v razredu, posebne ure zunaj razreda pri nekaterih predmetih, posebne oblike pomoči, drugačen režim itn.) te otroke stigmatizira in jih potiska na socialno obrobje. Ti dve spoznanji sta sprožili gibanje za inkluzijo v šoli, ki je dobilo še dodaten zagon, ko se je v devetdesetih letih zamisel inkluzije začela uveljavljati kot socialno gibanje na nacionalnih ravneh v razvitem svetu in na mednarodni ravni hkrati z globalizacijskimi procesi (Skalar, 2003: 59).

V nadaljevanju bom predstavila, kakšna je razlika med integracijo in inkluzijo.

Integracija po tej definiciji bi zahtevala, da učenci sprejmejo šolski red in kulturo, ki vlada v šoli. Integracija zahteva programski in kulturni konformizem. Če imajo učenci težave, morajo poiskati pomoč, da kompenzirajo primanjkljaje, pomanjkljivosti. Ta strategija nobenemu

otroku/učencu ne preprečuje vstopa v vrtec/šolo, vendar pa zahteva, da sprejme postavljen red in program. Namesto da bi se red in program prilagajala otroku, se mora on prilagajati njima.

Pri inkluziji ne gre samo za prilagajanje. Inkluzija je kultura življenja v določeni skupnosti (šoli, razredu), v kateri je vsak dobrodošel, v kateri se podpirajo, gojijo, različne potrebe. Metafora inkluzije bi bila: Vstopi, tukaj spoštujemo razlike! Tu si lahko tak, kot si, in ne silimo te, da sprejmeš drugačnost (Corbett, 1999: 128). Kakor je že bilo povedano, si inkluzivna šola prizadeva za sobivanje učencev različnih kulturno-socialnih, telesnih in intelektualnih značilnosti (Resman, 2003: 69).²

Inkluzija torej vsakemu posamezniku omogoča, da sodeluje, kolikor zmore. Za razliko od integracije poudarja popolnejši in drugačen proces vključevanja, ki omogoča oblikovanje inkluzivne kulture, v kateri se podpirajo različne potrebe in sprejemajo posebnosti, ki jih oblikujejo spol, narodnost, jezikovna pripadnost, različni družbeni položaji, stopnja izobrazbe in tudi posamezne pomanjkljivosti, težave, motnje in bolezni. Inkluzija je izpeljana iz različnih idej o večkulturnosti, tolerantnosti, strpnosti in sobivanju (Kavkler 2008) (Kogovšek, Ozbič, Košir: 2009: 393).

Ena najbolj zgovornih definicij inkluzije je definicija, ki jo je zapisala Katie SchultzStout (1996, pridobljeno s <http://www.weac.org/resource/june96/speced.htm>). Le-ta pravi, da je inkluzija pojem, ki predstavlja obvezo izobraževanja vsakega otroka do najvišje mogoče, njemu primerne stopnje v oddelku, ki ga obiskuje. Pri tem je poudarila, da je bistvo inkluzije, da pomoč privedemo do otroka in ne, da mora on hoditi ponjo (Poljanšek, 2008: 13).

V svojem članku je Fuma omenila, da z inkluzijo želimo čim bolj izenačiti razvoj gluhih in sliščih otrok, kar izhaja iz predpostavke, da imajo gluhi enake razvojne potenciale in potrebe kot slišči (Fuma, 2006: 405-406).

2.7.3. ŠTUDIJ

Če se osredotočimo na visoko izobraževanje, lahko ugotovimo, da se mnogi gluhi in naglušni sicer odločijo za študij, a veliko jih obupa že na začetku. Vzrok tiči v slabi pismenosti in slabo

²O tem se več razpravlja v Resman 2003: 65-70.

poznavanje slovenskega besednega jezika. Slovenščino gluhi sicer v določeni meri obvladajo, vendar ne toliko, da bi z njo lahko popolnoma neodvisno delovali v vsakdanjem življenju (Božič, 2010:32).

Vzrok se tudi med ljudmi. Npr. sošolci neradi posojajo zapiske gluhemu oz. naglušnemu sošolcu, nimajo razumevanja do njih, kajti za njih je stik z gluhih nov in ne vedo, kako mu pomagati ali pa tega nočejo.

Ker v primerjavi z ostalimi prizadetostmi gluhoti navzven ni vidna, imajo ravno zaradi izgube sluha gluhi in naglušni študenti velike težave pri sporazumevanju in komunikaciji. Gluhi in naglušni so tako pod stalnim pritiskom, da bi jih čim bolj »normalizirali« – naredili slišnim podobne, torej pričakujemo od njih, da bodo komunicirali oralno. Tisti, ki komunicirajo oralno, se opirajo na odgledovanje z ustnic sogovornika, branje in poslušanje z individualnimi slušnimi aparati ali polževim vsadkom. Predvsem pa okolica pričakuje od njih, da imajo izgrajen besedni jezik (Božič, 2010: 32).

Z avtorico se popolnoma strinjam, kajti kot gluha oseba imam res velike težave pri sledenju snovi, še posebej, če imam natrpan urnik – celodnevna predavanja z vajami. Prvi dve uri lahko sledim predavanju z odgledovanjem, ampak pri tem ne razberem vseh 100 % informacij. Kolikor je znano, povprečen odgledovalec lahko razbere z ustnic od 30 do 60 odstotkov povedanega. Pa tudi najboljši odgledovalci več kot polovico besed lahko ugame le iz besednih zvez. To pomeni, da mi, gluhi izgubimo teh 40 odstotkov oz. še več dragocenih informacij. To je predvsem odvisno od posameznika in koliko je sposoben zdržati od celodnevnih predavanj.

"Moramo se zavedati, da je odgledovanje zelo težko in naporno, še posebej kadar je potrebno presedeti v predavalnici po več ur. Večina gluhih tega ni zmožna. Tem moramo dopustiti »pravico« biti gluhi" (Božič, 2010: 32). Študentom moramo omogočiti, da imajo tolmača ob sebi, pa tudi zapisnikarja pri predavanju. Res je, da profesorji ne znajo komunicirati v slovenskem znakovnem jeziku oz. ga ne znajo uporabljati. Za lažje sledenje bi nam bilo mnogo lažje, če bi profesorji uporabljali power-point z vsebino predavanj (ne samo podnaslovi, ampak tudi čim več podatkov) in bi seveda dobili tudi kakšno gradivo 2 - 3 dni pred pričetkom predavanja od profesorja (v elektronski obliki). Te možnosti bi nam

omogočile, da bi vsaj vedeli, o čem govori oz. predava profesor in se ne bi počutili odveč na predavanju. Sama priznam, da na nekatera predavanja nisem hodila redno, ker nisem mogla zdržati celodnevnega urnika, kajti koncentracija mi upade po 2 urah predavanj. Vendar pa me predavanje čaka še naslednji 2 uri. Če so vaje po predavanju, je še bolj naporno. Ker na vajah moramo aktivno sodelovati med seboj in izvajati navodila za različne naloge. Vaje zahtevajo še večjo zbranost, kar pa zame ni mogoče. Moram še omeniti, da mi je asistentka na vajah dala nalogo za vnaprej, da sem se lahko pripravila za naslednjič. Takšna možnost je bila zame idealna, saj sem se lahko pripravila vnaprej in sem bolje sodelovala v skupni nalogi na vajah. Edino takrat sem najbolj zbrana in spočita, če imam prve dve uri vaje ali predavanje. Zame je najslabša možnost, če so obvezna predavanja takoj po vajah, ker v nadaljevanju ne sledim kaj dosti, bolj gledam v zapiske od sošolk ali na tablo. A tudi med predavanjem ne zapisujejo vedno, ker to ni pomembno. Tukaj sem prikrajšana. Tu bi res potrebovala zapisnikarja, da bi vedela, o čem predava profesor in kaj je zanimivega povedal. To, da ni vmesnih odmorov kot jih imajo v OŠ in SŠ (5-minutni odmor med vsakim predmetom), tudi vpliva na padanje koncentracije. Moram reči, da v času OŠ in SŠ nisem toliko izgubljala koncentracije kot na fakulteti med predavanji (ki trajajo po dve uri brez odmora). To je malenkost, za katero se še nisem zavedala, da ima zelo velik pomen. Ogromno mi je pomenilo, da sem se lahko odpočila tistih dragocenih 5 minut oz. malo več po vsakem predmetu, ker odgledovanje zahteva veliko napora in moči. Včasih so me zaradi tega pekle oči. Ali si lahko predstavljate, da sedite na istem mestu in gledate televizijskega voditelja brez glasu vsaj 2 uri in skušate razbrati z ust, kaj sploh govori? Najbrž ne.

Moramo se zavedati, da se to ni dogajalo samo meni glede zbranosti. Dogajalo se je tudi drugim gluhih oz. se še dogaja, da so na koncu napornega dneva popolnoma izmučeni. Zgodilo se mi je tudi že, da nam je profesor nekaj razlagal med pisanjem za izpit, da lahko odgovorimo na dodatno vprašanje za boljšo oceno, a tega nisem vedela. Ne morem reči, da sem slišala, ker beseda »slišati« zame nima pravega pomena. Kajti slišane besede ne razumem, le zaznavam glasove (to je takrat če nisem pozorna, da bi pogledala v sogovornika). To je tako, kot takrat, ko ste v tujini, npr. v kitajski restavraciji in želite naročiti hrano, a vam prinesejo drugo hrano, ker niste dobro povedali za izbrano hrano. Takrat se počutite odrezani od sveta, kjer vas nihče ne razume. Tudi preko zvočnika nekaj oznanijo v mestu v kitajščini, a tega ne razumete nič.

V naslednjem odstavku se popolnoma strinjam z avtorico Ašenbergerjevo glede izobrazbe.

Informiranost je poleg izobraževanja temelj naše usposobljenosti, ki pa je skorajda pogoj za preživetje. Menim, da gluhim in naglušnim študentom ni omogočena popolna informiranost v javnih institucijah in preko javnih medijev v primerjavi s slišječimi sovrstniki. Pomanjkanje informacij posledično privede do nizke izobrazbe in nizke pismenosti, s tem pa tudi slabših možnosti za uspešno življenje in zaposlitev. Med informacijami izobraževalnega pomena za gluhe in naglušne študente lahko štejemo: učna gradiva, dostop do interneta, podnapisov na TV ter ostalo (Ašenberger, 2009: 39).

Gluhi študentje in Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije (ZGNS), ki že leta opozarjajo na neizpolnjevanje njihove zakonske pravice do tolmača na fakultetah, tokrat pa tudi Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo – in ne prvič! – ugotavljajo, da se pri izvajanju že 9 let starega Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika (2002) na področju visokega šolstva še vedno zatika. Zagotavljal naj bi enake možnosti in načelo enakopravnega vključevanja gluhih oseb v družbeno življenje, v enakih razmerah, kot jih imajo osebe brez okvare sluha. Zakon torej ščiti gluhe pred izolacijo iz okolja. Fakultete namreč vztrajno ignorirajo pravice gluhih študentov do tolmača oziroma do ustrezne prilagoditve, naj bo to uporaba zapisnikarja, dosegljivost učnih gradiv oz. FM sistema v primeru naglušnih študentov (Prikrita diskriminacija gluhih študentov, <http>).

Znano nam je, da do sedaj fakulteta ni pokrila stroškov tolmačenja, kajti vavčerji so namenjeni za osebno rabo, ne za študij. Študent si pridobi vavčerje za 100 ur tolmačenja na leto, a kljub temu je to premalo! Povprečno fakulteta izvaja od 500 do 750 ur na študijsko leto. Tukaj vidimo, da je precejšnja razlika. Ne samo tolmača, potrebno bi bilo imeti tudi zapisnikarja – to pomeni, da bi morali sprejeti zakon o zapisnikarju.

2.7.4. IZOBRAŽEVANJE V ZAVODU

Otroci, ki niso integrirani oziroma jim je redna šola prezahtevna, so vključeni v Zavod za gluhe in naglušne. V Sloveniji imamo zavode v Portorožu, Ljubljani in Mariboru. Vsi trije zavodi izvajajo vzgojo, izobraževanje in usposabljanje gluhih in naglušnih otrok, otrok z

govorno-jezikovno motnjo ter otrok z večvrstnimi motnjami od detekcije do zaključka osnovne šole oziroma do srednješolskega izobraževanja.

❖ Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana

Zavod je osrednja slovenska državna ustanova za obravnavo gluhih in naglušnih otrok in mladostnikov, ter otrok, mladostnikov in odraslih oseb z govorno-jezikovno motnjo. V zavodu deluje vrtec, osnovna šola, edina srednja šola za gluhe in naglušne v Sloveniji, dom v katerem bivajo učenci med tednom in zdravstvena enota. Učenci se lahko po osnovni šoli odločijo za poklicno ali srednje strokovno izobraževanje. V zavodu ni veliko število učencev, lahko pa izbirajo le med petimi poklici: mizar, šivilja - *krojač*, *oblikovalec kovin*, *grafični operater in računalničar*; srednje strokovno izobraževanje pa vključuje programa *medijski tehnik in grafični tehnik*. Programi, ki jih izvajajo, potekajo na nivoju nižjega, srednjega poklicnega, srednjega strokovnega in poklicno tehniškega izobraževanja in so časovno prilagojeni.

❖ Center za korekcijo sluha in govora Portorož

V centru deluje vrtec in osnovna šola. Center predstavlja tudi:

- del mreže za vzgojo in izobraževanje gluhih in naglušnih otrok ter otrok z večvrstnimi motnjami - za področje celotne Primorske
- del mreže za delo z otroki in odraslimi, ki imajo težave v govorno jezikovni komunikaciji - za področje obalno kraške regije
- na katerem izvajajo vse oblike usposabljanja, gluhih, naglušnih otrok, otrok s polževim vsadkom, otrok z govorno jezikovnimi motnjami, otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja in otrok z več motnjami

❖ Center za sluh in govor Maribor

Center je osrednja ustanova, ki obravnava gluhe in naglušne otroke in odrasle ter otroke in odrasle osebe z govorno-jezikovnimi motnjami. Dejavnost izvajajo v dveh organizacijskih enotah:

- v zdravstveni enoti, kjer izvajajo multidisciplinarno diagnostiko, terapijo, svetovanje in preventivo gluhih in naglušnih otrok in odraslih ter otrok in odraslih z govorno-jezikovnimi motnjami;

- v osnovni šoli in vrtcu, kjer izvajajo rehabilitacijo poslušanja in govora, vzgojo, varstvo in izobraževanje gluhih, naglušnih otrok, otrok s polževim vsadkom, otrok z govorno-jezikovnimi motnjami, otrok z motnjami avtističnega spektra ter otrok z več motnjami.

3. PROBLEM

Z mojo raziskavo sem želela ugotoviti, kaj je vplivalo na življenje gluhih in naglušnih študentov oziroma diplomantov ter kakšna je razlika med njimi, glede na to, ali so odraščali v domačem okolju (integracija) ali pa v zavodu, kjer so bivali in niso imeli pogosto stikov s starši. Vse tiste odločitve staršev, strokovnjakov so bile ključ do tega, da smo hodili v šolo (v domačem okolju ali na zavodu) in ob tem seveda, kako smo se psihično in duševno razvili. Pa tudi nekateri ljudje so me spraševali, kako se lahko popolnoma gluhi ljudje sporazumevajo z ljudmi, ali res študirajo. Zato sem se lotila raziskovanja pri gluhih in naglušnih, da bi podrobneje raziskala ozadje, kam so hodili v šolo v času otroštva in tudi nadaljevanje skozi šolska obdobja do fakultete. Poleg tega se bom osredotočila na razlike med gluhimi in naglušnimi študenti, ki imajo slišne starše ter gluhimi in naglušnimi, ki imajo gluhe starše. Le-te sem razdelila v štiri skupine:

- *Gluhi*, ki študirajo oz. so že diplomirali (ali pustili študij), in imajo *slišne starše (GS)*
- *Naglušni*, ki študirajo oz. so že diplomirali (ali pustili študij), in imajo *slišne starše (GN)*
- *Gluhi*, ki študirajo oz. so že diplomirali (ali pustili študij), in imajo *gluhe oz. naglušne starše (GG)*
- *Naglušni*, ki študirajo oz. so že diplomirali (ali pustili študij), in imajo *gluhe oz. naglušne starše*. Tej skupini ne ustreza nobeden od intervjuvancev.

Glede na predstavljen problem sem želela prikazati, do kakšnih pomanjkljivosti prihaja v integraciji in kakšne težave se pojavljajo v času šolstva, vendar ne samo pri tem, temveč tudi na drugih področjih. S pomočjo raziskave želim dokazati, zakaj nas je tako malo gluhih in naglušnih, ki so diplomirali, nekateri pa so tudi obupavali med študijem. Tukaj želim prikazati, da nam gluhim in naglušnim ni poslano z rožicami. Mi se namreč trudimo bolj ali celo nešteto več kot polnočutni ljudje. Zanima pa me tudi, kakšno pomoč bi resnično potrebovali v času študija.

3.1. Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke

Raziskava (bivših) študentov (oz. diplomiranih) je deskriptivna ali opisna in kvantitativna, saj sem izbirala številčne podatke in jih nato analizirala. Namen je oceniti stanje in želje proučevanih pojavov.

SPREMENLJIVKE:

- ↳ *ODVISNE* (socialna mreža; starši, sošolci, prijatelji, organizacije; osnovna šola, srednja šola, fakulteta, informiranost; oseba s statusom s posebnimi potrebami, Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika)
- ↳ *NEODVISNE* (izguba sluha v različnih stopnjah, pri nekaterih gluhoti, pri drugih naglušnosti, njihovi starši – so gluhi ali slišišči, spol, starost, uporaba tehničnih pripomočkov – slušni aparat in polžev vsadek)

3.2. Populacija

Populacijo raziskave predstavlja 41 anketirancev, od tega 28 gluhih, 10 naglušnih in 3 naglušni (se ne opredeli kot gluha oseba, a čeprav je brez aparata, se opredeli kot naglušna oseba). Med anketiranci je 18 moških in 23 žensk. Razdelila sem jih v štiri skupine.

V prvo skupino sodi petnajst gluhih, ki v letošnjem študijskem letu študirajo na Univerzi, in sedem gluhih, ki so že uspešno zaključili študij.

Druga skupina ima štiri naglušne, ki v letošnjem študijskem letu študirajo na Univerzi, trije so že uspešno zaključili študij.

Tretja skupina vključuje šest gluhih, ki so študirali, ampak so študij opustili.

Četrta skupina vključuje tri naglušne, ki so študirali, ampak so študija opustili.

Vzorec je bil neslučajnostni, ker je bila raziskava izvedena na skupini ljudi, ki mi je bila najbolj dostopna, in sicer med gluhi in naglušnimi študenti, ki so bili v času anketiranja prisotni tudi v mestnem društvu gluhih Ljubljana ali v študentskem naselju (študentski domovi). Za pridobivanje njihovih podatkov sem vzorec dopolnila po metodi snežne kepe. Pridobila sem stike preko skupnih kolegov, ki so še poznali gluhe in naglušne (bivše) študente oz. diplomirane. Po elektronski pošti sem jim poslala prošnjo za sodelovanje pri raziskavi,

prav tako sem prošnjo poslala tudi društvom za gluhe in naglušne (13) po celi Sloveniji. Vprašalnik je bil anonimen in prostovoljen. Raziskava je bila izvedena v obdobju od 17.11.2010 do 7.12.2010 in od 1.3.2011 do 15.5.2011.

3.3. Merski instrumenti in viri podatkov

Merski instrument v moji raziskavi je bil anketni vprašalnik. Sestavljen je bil iz zaprtih in delno odprtih vprašanj. Večina vprašanj je bila zaprtega tipa, pri katerih sem vnaprej navedla možne odgovore, pri nekaterih vprašanjih pa sem študentom ponudila vprašanje odprtega tipa, kjer so sami napisali odgovor, če se z naštetimi odgovori niso strinjali. Vprašalnik je bil sestavljen iz 49 vprašanj, od tega je bilo 12 vprašanj zaprtega tipa, 37 pa delno odprtega tipa. Vprašalnik je bil anonimen. Študentom nisem želela »vsiljevati« vnaprej navedenih možnih odgovorov, kar je tudi ena izmed pomanjkljivosti zaprtih vprašalnikov, zato sem se tudi odločila za možnost »drugo« oziroma pustila prazno, kjer so lahko sami napisali možen odgovor. Zaprta vprašanja so bila alternativna in izbirna. Pri alternativnih sem že vnaprej navedla možna odgovora, pri izbirnih vprašanjih pa sem se osredotočila na prava izbirna vprašanja. Pri razvrščanju vprašanj sem dala prednost vprašanjem, ki se nanašajo na osnovne podatke, o gluhoti in razumevanju ljudi, šolanju v osnovni in srednji šoli, sledila pa so jim vprašanja o podpori staršev in odnosih med sošolci in uporabniki, opravljanju poklicne/splošne mature ter vpisu na fakulteto in nazadnje vprašanje o fakulteti, kakšne pravice se jim priznavajo ter kaj bi jim olajšalo študij.

3.4. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbiralala od 17.11.2010 do 7.12.2010. Najprej sem zbiralala podatke preko treh skupnih gluhih prijateljic, ki sem jih spoznala v Mestnem društvu gluhih Ljubljana (MDGL) in nekatere med njimi so mi podatke tudi poslale. Vsem (30 naglušni in gluhi študenti oz. diplomirani) sem poslala elektronsko pošto, kjer sem se predstavila, napisala, katero fakulteto obiskujem in pri katerem predmetu opravljam raziskavo ter pojasnila, kakšen je njen namen in čemu bi služila ta raziskava. Na elektronsko pošto se mi je odzvalo 21 gluhih in naglušnih študentov, pri čemer sem se z vsakim dogovorila za termin, kdaj bi se dobili za anketiranje. Nekateri so potrebovali pomoč pri anketiranju in dodatno razlago z uporabo znakovnega jezika, da so bolje razumeli vprašanja ter kaj sem želela od njih. Med 21 sodelujočimi se s tremi nismo mogli dogovoriti za srečanje, tako da so mi poslali odgovor po elektronski pošti. Trije so se mi opravičili, saj zaradi študijskih obveznosti niso imeli časa, ostali 4 mi niso

odgovorili oziroma se niso oglasili, ostala dva posameznika pa sta prepozno odgovorila, tako da jih nisem mogla vključiti v raziskavo.

Odziv v času novembra je bil boljši kot v mesecu marcu. Marca sem se dobila s tistimi, s katerimi se nisem mogla dobiti novembra. Poslala sem tudi prošnjo 13 društvom po Sloveniji in nekateri med njimi so se mi tudi odzvali. Pri enem izmed njih so me povabili v društvo, kjer smo se dobili osebno s študenti in sekretarko društva v mesecu aprilu. Takrat sem od njih dobila 5 anket. Ostale ankete pa sem pridobila po elektronski pošti ali osebno na določenih lokacijah.

✎ Razdelila sem 54 vprašalnikov (100 %), nazaj sem jih dobila 41 (75,93 %). Osip je bil 24,07 % (13 vprašanih ljudi mi ni odgovorilo oziroma se ni oglasilo).

3.5. Obdelava podatkov in analiza

Podatke sem najprej obdelala ročno, in sicer s tehniko ročne obdelave, odlaganjem listov. Vprašalnike z istim odgovorom sem odlagala na isti kupček, pri tem pa sem si beležila število posameznih odgovorov. Podatke sem nato urejala s frekvenčno porazdelitvijo, urejanjem besedilnih odgovorov in rezultate predstavila v tabelah.

LEGENDA:

G – gluhi anketiranci

GG – gluhi anketiranci, ki imajo gluhe starše

GS – gluhi anketiranci, ki imajo slišče starše

GS2 – gluhi anketiranci, ki imajo slišče starše, so *pustili* študij

CS – naglušni, a hkrati gluhi, ki imajo slišče starše

C – naglušni, a hkrati gluhi (posledica poslabšanja sluha)

NS – naglušni anketiranci, ki imajo slišče starše

NS2 – naglušni anketiranci, ki imajo slišče starše, so *pustili* študij

N – naglušni anketiranci

SA – slušni aparat

PV – polžev vsadek

OŠ – osnovna šola

SŠ – srednja šola

ZGNL – zavod za gluhe in naglušne Ljubljana

SZJ – slovenski znakovni jezik

PP – posebne potrebe

4. REZULTATI

Tabela 2: Spol gluhih in naglušnih študentov

SPOL	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	SKUPAJ	%
ženski	18	64,29%	4	40%	1	33,33%	23	56,10%
moški	10	35,71%	6	60%	2	66,67%	18	43,90%
SKUPAJ:	28	100%	10	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: anketirala sem tri kategorije: gluhi, naglušni in C. Iz tabel razberemo, da je največ gluhih med ženskami – 18 oseb in 10 moških, najmanj pa med kategorijo C, kjer jih je samo 3. V tej skupini so naglušni, a hkrati gluhi. Po avdiogramu bi jim rekli, da so gluhi. Trije so rekli, da se ne počutijo kot gluhi ljudje in se identificirajo kot naglušni. Pri tem sem ugotovila, da sta dva v otroštvu imela ostanek sluha, a s časom sta ostanek sluha izgubila. Tretji pa se zaradi dolgoletne uporabe polževega vsadka počuti kot naglušna oseba. V vednost, vsi trije so uporabniki polževega vsadka.

Tabela 3: Sliščeči starši ali gluhi starši

Nadaljevanje študija							Študenti, ki so pustili študij					
STARŠI	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
SLIŠEČI	17	77,27%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	36	87,80%
GLUHI	5	22,73%	0	0	0	0	0	0	0	0	5	12,20%
SKUPAJ :	22	100%	7	100%	3	100%	9		100%		41	100%

Interpretacija: gluhi intervjuvanci imajo sliščeče starše, med njimi ima le pet gluhih gluhe starše. Med naglušnimi in C pa imajo sliščeče starše in nobeden od njih nima gluhih staršev. To potrjuje ena izmed raziskav, da je največ gluhih med slišječimi starši, ne pa pri gluhih.

Tabela 4: Bratje oz. sestre gluhih intervjuvancev

Nadaljevanje študija				Študenti, ki so pustili študij		
BRATJE/ SESTRE	GLUHI	NAGLUŠNI	C	GLUHI ₂	NAGLUŠNI ₂	Σ

DA, imam	20	6	2	6	2	36
NE, sem edinec/ka	2	1	1	0	1	5
SKUPAJ:	22	7	3	6	3	41

Interpretacija: gluhi, naglušni in C intervjuvanci imajo brate oz. sestre, ki jih je 36. Ostalih 5 je edincev.

Tabela 5: Sporazumevanje z ljudmi

SPORAZ UMEVAN JE	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGL.	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGL. 2	%	Σ	%
Branje z ust/ogledovanje z ust	7	31,82%	6	85,71%	2	66,67%	1	16,67%	1	50%	17	42,50%
SZJ	0	0	0	0	0	0	1	16,67%	0	0	1	2,50%
Oboje uporabljam	15	68,18%	1	14,29%	1	33,33%	4	66,66%	1	50%	22	55%
SKUPAJ	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	2*	100%	40	100%

*1 naglušen ni obkrožil danih odgovorov, je sam napisal – posluša.

Interpretacija: iz tabele lahko vidimo, da največ gluhih intervjuvancev uporablja oboje, torej znakovni jezik in govorjenje oziroma branje z ust. Samo slovenskega znakovnega jezika uporablja samo eden. Med anketiranimi so povedali, da če bi komunicirali samo z gluhi, ne bi uporabljali svojega glasu.

Med naglušnimi študenti, C in izjemo, 8 gluhih ne pozna slovenskega znakovnega jezika oziroma ga ne obvlada tako dobro kot sicer. Torej bolje razumejo le govor oziroma berejo z ust. Nekateri med njimi lahko tudi poslušajo. Izmed anketiranih naglušen ni obkrožil nobenega od danih odgovorov, je sam napisal zraven, da tudi posluša. Pri tem se je strinjal z njim še en intervjuvanec in omenil, da prav tako bere z ustnic in uporablja znakovni jezik le za silo. V naslednji tabeli bom prikazala realno sliko, kdaj so se naučili uporabljati SZJ.

Tabela 6: Uporaba slovenskega znakovnega jezika

SZJ	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Od otroštva	5	22,72%	0	0	0	0	1	16,67%	0	0	6	14,63%
Zavod OŠ	7	31,83%	1	14,28%	1	33,33%	2	33,33%	0	0	11	26,83%

Zavod SŠ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tečaj SZJ	5	22,72%	1	14,28%	1	33,33%	0	0	0	0	7	17,07%
drugo	5	22,72%	5	71,43%	1	33,33%	3	50%	3	100%	17	41,46%
Skupaj	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: tukaj vidimo jasno sliko, kdaj so začeli uporabljati slovenski znakovni jezik (SZJ). 6 gluhih je povzelo kretnje od gluhih staršev, razen ene gluhe, ki ima slišče starše (so hodili na tečaj na zavodu). Vsaj 11 anketirancev se je naučilo SZJ v šoli-zavodu, od tega je 9 gluhih, 1 naglušen in 1 C (takrat ni še imel PV). 7 anketirancev se je učilo kretati na tečaju SZJ v času srednje šole oziroma fakultete. Anketiranci so obkrožili odgovor »drugo«, v katerem so sami napisali svoj odgovor;

- ✓ *V društvu sem se učil uporabljati*
 - 1 NS2 (33,33%), 1 GS2 (33,33%)
- ✓ *Ne znam oz. ne uporabljam kretnje*
 - 5 NS (71,43%), 1 NS2 (33,33%), 4 GS (80%), 1 GS2 (33,33%) 1 C (33,33%)
- ✓ *V srednji šoli v ZGNL sem uporabljal nekaj malega SZJ, nisem pa znal zaresno učil. 1 NS2 (33,33%)*
- ✓ *Tabor za gluhe. 1 GS (20%)*
- ✓ *Košarkaška reprezentanca gluhih. 1 GS2 (33,33%)*

Tabela 7: Uporaba slušnih pripomočkov

Nadaljevanje študija							Študenti, ki so pustili študij					
SL PRI.	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
SA	10,5	47,73%	7	100%	0,5	16,67%	2	33,33%	2,5	83,33%	22,5	54,88%
PV	8,5	38,64%	0	0	2,5	83,33%	0	0	0,5	16,67%	11,5	28,05%
Ne nosim/nimam	3	13,63%	0	0	0	0	4	66,67%	0	0	7	17,07%
SKUPAJ	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: iz tabele lahko vidimo, da največ intervjuvancev uporablja slušni aparat (54,88 %) in najmanj – 17,07 % pa ne nosi SA. Sedem gluhih je navedlo vzroke, da jih moti

hrup, moteče vibracije, utrujenost, ne prenaša dobro SA zaradi bolečine v glavi (je nehala nositi) in tudi jim ne pomaga slišati oziroma razločevati zvoka in govora s SA. PV pa nosi vsaj 28,05% uporabnikov (okvirno 12 ljudi). V tabeli razberemo, da so v treh podatkih prisotne dve polovičke, to pa zato, ker 3 osebe uporabljajo istočasno SA in PV.

Kam ste hodili v osnovno šolo?

Tabela 8: Osnovna šola

OŠ	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Zavod	6	27,27%	0	0	1	33,33%	3	50%	0	0	10	24,39%
Integracija	10	45,45%	6	85,71%	2	66,67%	2	33,33%	3	100%	23	56,10%
Zavod-integracija	5	22,72%	1	14,29%	0	0	1	16,67%	0	0	7	17,07%
Integracija-zavod	1	4,55%	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2,44%
SKUPAJ	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: iz tabele razberemo, da je največ anketirancev hodilo v redno osnovno šolo (integracija); anketirancev je bilo 23. Najmanj anketirancev je bilo vključenih v zavod-integracija (1). V integraciji so bili vključeni vsi trije (gluhi, naglušni in C). Zavodu je obiskovalo 10 anketirancev.

☞ V integracijo so bili vključeni: 9 GS, 1 GG, 2 GS2, 6 NS, 3 GS2 in 2 CS.

- En izmed anketirancev GS je povedal, da ga je njegova mama vprašala, kam bi hodil v šolo (zavod ali integracija). Izrazil je željo ter vztrajal pri integraciji, ker so bivali blizu osnovne šole in je imel tam prijatelje. (GS2)

☞ V zavodu so bili vključeni: 6 GS, 3GS2 in 1 CS.

☞ Iz zavoda so bili premeščeni v integracijo: 2 GS, 1GS2 in 3 GG in 1 NS.

- 7 anketirancev je bilo premeščenih iz zavoda v integracijo –v zavodu so bili sposobni in so hitreje dojemali učno snov kot ostali, zato so jih premestili v integracijo. Obiskovali so zavod:

- do 1. r. Ker sem imela velike možnosti za napredovanje ter sem hitreje dojemala učno snov kot ostali sošolci. (1) GG
- do 2. r. Po nasvetu psihologov zaradi moje potencialne sposobnosti. (1) GG
- do 3.r. Z lahkoto sem obvladala snov in je bilo prelahko. (1) GS
- do 4.r. Starši so me premestili, ker so opazili, da sem sposoben in dojemam učno snov. Na zavodu sem bil odličnjak in nisem imel težav. Pa tudi sem prosil starše, naj me premestijo, ker sem imel težave z enim sošolcem – nisem se dobro razumel z njim ter je bil zloben do mene. V integraciji sem še enkrat šel v 4. razred. (1) GS
- do 4.r. Zaradi boljšega izobraževanja. (1) NS
- do 5.r. Ker sem bila sposobna. (1) GG
- do 5.r. Ker starši so ugotovili, da imajo na zavodu nezadosten učni program in da imam možnost normalnega šolanja med slišječimi (integracija). (1) GS2

↳ Iz integracije je bil premeščen v zavod: 1 GG.

- *Za vzrok premeščanja je navedel, da je imel težave pri sledenju pri pouku, težave z jeziki (angleščina, italijanščina, srbohrvaščina in slovenski jezik); verjetno tudi neuspešna socializacija med vrstniki, pri čemer je bila prisotna tudi socialna izključenost. V njegovem času šolanja je bila Jugoslavija. V domačem okolju (integracija) je obiskoval OŠ do 6. razreda.*

Kdo se je odločil za šolo, na katero ste se vpisali?

Tabela 9: Prikaz odločitve

ODLOČITEV	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
starši	17	77,27%	6	85,71%	3	100%	3	50%	2	66,67%	31	75,61%
zdravnik	1	4,55%	0	0	0	0	1	16,67%	1	33,33%	3	7,32%
defektolog/ inja	7	31,82%	1	14,28%	0	0	2	33,33%	1	33,33%	11	26,83%
drugo	4	18,18%	0	0	0	0	2	33,33%	1	33,33%	7	31,82%

*Naglušen ni obkrožil odgovore.

Interpretacija:

Družina (starši, sam...)

Iz zgornjih tabel razberemo, da so bili starši tisti, ki so se odločali o usodi otroka, kam ga bodo vpisali (v šolo ali v zavod), od tega je 8 naglušnih, 3 C in 20 gluhih (17 GS in 3 GG).

Gluhi so obkrožili možni odgovor »drugo«, pri tem so navedli svoje odgovore:

- ↳ sam (2) GS (25%) in GS2 integracija (50%)

Zdravstveni in/ali strokovni delavci (zdravnik, defektolog)

Najmanjšo vlogo pri odločitvi za otroka je imel zdravnik, od tega je obkrožilo 2 GS (zavod) in 1 NS (integracija). Za ostale odločitve, ki so vplivale na odločitve staršev – defektolog/inja (7 GS + 2 GG iz integracije in 2 GS iz zavoda).

Gluhi so obkrožili možni odgovor »drugo«, pri tem so navedli svoje odgovore:

- ↳ Že od v vrtca sem bil v zavodu v Portorožu, verjetno socialna služba (1) GS2 (50%)
- ↳ psihologinja (1) GS integracija (12,5%)

Pedagoški delavci in drugi.

Gluhi so obkrožili možni odgovor »drugo«, pri tem so navedli svoje odgovore:

- ↳ Zavod za šolstvo (1) NS2 integracija (100%)
- ↳ Ravnatelj/ica OŠ (2) GS integracija (25% in 12,5%)
- ↳ učitelji zavoda (1) GG zavod-integracija (25%)

Eden (GS2) ni obkrožil nobenega odgovora. Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, zato sem pri računanju odstotkov vzela število vseh gluhih in naglušnih anketirancev in ne števila vseh odgovorov za vsako vprašanje. Končna vsota odstotkov tudi tukaj ne znaša 100%.

Tabela 10: **Starost ob vstopu v osnovno šolo**

Nadaljevanje študija							Študenti, ki so pustili študij					
STAROST	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
6 let	5	22,73%	3	42,86%	1	33,33%	0	0	0	0	9	21,95%
7 let	13	59,09%	2	28,57%	2	66,67%	6	100%	3	100%	26	63,42%
8 let	4	18,18%	2	28,57%	0	0	0	0	0	0	6	14,63%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%		9		100%	41	100%

Interpretacija: 26 anketirancev (gluhi, naglušni in C) so bili **stari 7 let**, ko so vstopili v OŠ. Od tega je 14 anketirancev hodilo v integracijo (*prvič ob vstopu*) – 1 GG, 4 GS, 2 GS2, 2 CS in 5 NS.

V zavodu (*prvič ob vstopu*) je 12 anketirancev obiskovalo pri 7 letih – 9 GS (pozneje sta bila 2 premeščena v integracijo) in 3 GG (pozneje so bili vsi trije premeščeni v integracijo).

V integraciji so bili nameščeni pri **6-ih letih**: 1 GG (pozneje so ga premestili v zavod), 1 GS in 3 NG.

Tudi v zavodu so bili nameščeni pri 6-ih letih: 3 GS (enega od njih so premestili v integracijo pozneje) in 1 CS (ni že imel PV).

V integraciji so prvič vstopili v šolo 4 GS in 1 NS, ko so bili **stari 8 let**. Ena od njih je omenila, da je bila prvič v OŠ pri 7 letih, kjer je opravila »1-tedenski preizkus«, da bi videla, kako se znajde med poukom. Po tem dogodku so jo vpisali na to šolo naslednje leto.

Na zavodu je obiskoval 1 NS pri 8-ih letih. Ostali so šli pozneje, ker so jih bolje pripravili k vstopu v šole.

Kako ste se razumeli s sošolci v OŠ?

Nadaljevanje študija							Študenti, ki so pustili študij					
ODNOS	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Zelo dobro	11	50%	4	57,14%	1	33,33%	2	33,33%	0	0	17	41,46%
Dobro	7	31,82%	1	14,29%	0	0	4	66,67%	0	0	12	29,27%

Srednje	4	18,18%	2	28,57%	2	66,67%	0	0	2	66,67%	10	24,39%
Slabo	0	0	0	0	0	0	0	0	1	33,33%	1	2,44%
Zelo slabo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Tabela 11: Odnos med sošolci

Interpretacija: gluhi, naglušni so ocenili svoj odnos s sošolci kot zelo dober (41,46%), gluhi, naglušni in C pa so ocenili, da se s sošolci srednje dobro razumejo (24,39%). Slabo se je s sošolci razumel naglušen v integraciji (2,44%). Nobeden izmed anketirancev se ni zelo slabo razumel s sošolci.

Tabela 12: Sposoja zvezkov

SPOSOJA ZVEZKOV	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	2	9,09%	1	14,29%	0	0	2	33,33%	0	0	5	12,20%
DA	16	72,73%	4	57,14%	2	66,67%	4	66,67%	2	66,67%	28	68,29%
včasih	4	18,18%	2	28,57%	1	33,33%	0	0	1	33,33%	8	19,51%
SKUPAJ	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: gluhi, naglušni in C niso imeli težav pri sposojanju zvezkov za prepisovanje (28). 5 anketirancev ni bilo udeleženih pri sposojanju zapiskov oz. jim sošolci niso radi posojali; od tega so: 2 GS iz zavoda, 1 GS (zavod-integracija), 1 GG in 1 NS (zavod-integracija). 8 anketirancev je obkrožilo odgovor »včasih«, to so bili: 2 GS iz zavoda, 1 GS in 1 CS iz integracije, 1 GG (zavod-integracija) in 3 NS (integracija). Eden izmed GS anketirancev je omenil, da so mu posojali zapiske od vseh predmetov razen glasbe.

Ali ste imeli dodatno strokovno pomoč v OŠ?

Tabela 13: Dodatna strokovna pomoč v OŠ

Dod.str. pomoč	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%

NE	11	50%	5	71,43%	2	66,67%	4	66,67%	1	66,67%	23	56,10%
DA	11	50%	2	28,57%	1	33,33%	2	33,33%	2	33,33%	18	43,90%
SKUPAJ	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: dodatne strokovne pomoči niso imeli vsi trije (gluhi, naglušni in C). Pri GS iz zavoda niso imeli dodatne strokovne pomoči, kajti zavod ima prilagojen program za gluhe in naglušne učence. Ostalih 8 anketirancev pa sploh ni imelo strokovne pomoči.

Gluhi pa so imeli strokovno pomoč; 5 GS iz integracije so jo imeli pri predmetih: *angleščina (4), slovenščina (2) matematika (1), zgodovina (1) in vse predmete razen likovne ure (1)*. 2 GS2 sta imela strokovno pomoč: *matematika (2) in slovenščina (2)*.

2 GS in 3 GG, ki so prehajali iz zavoda v integracijo, so imeli tudi strokovno pomoč. Ena izmed njih, GS, je omenila, da je pri prehodu iz zavoda v integracijo imela dodatno pomoč oziroma dodatne ure od razredničarke, surdopedagoginje in mame. GS so omenili tudi razne predmete, kot sta *slovenščina (1) in angleščina (1)*. 3 GG so imeli pomoč pri predmetih: *angleščina (1), pri vseh učnih predmetov (1), matematika (1), spoznavanje družbe (1) in slovenščina (1)*. En GG iz integracije je omenil, da je imel strokovno pomoč pri vseh predmetih, surdopedagog mu je tudi pomagal (saj je obvladal vse predmete nižjih razredov).

Dodatno strokovno pomoč sta imela 2 naglušna pri naslednjih predmetih: *slovenščina (1), angleščina (1) in mobilna specialna pedagoginja (1)*. NS2 sta imela strokovno pomoč: *matematika (2), slovenščina (2), angleščina (2) in fizika (1)*. Za dodatno strokovno pomoč je tudi mednje spadala ura mobilne specialne pedagoginje oziroma mobilna surdopedagoginja. 2 1 CS je imel dodatno strokovno pomoč pri *slovenščini, matematiki in angleščini*.

Vsem trem je skupna pomoč pri predmetih: slovenščina, angleščina in matematika. To pomeni, da so tukaj potrebovali dodatno razlago (za lažje razumevanje snovi), kajti ti predmeti niso lahki. Seveda so pri tem potrebovali pomoč pri reševanju nalog.

Tabela 14: **Slušne in govorne vaje**

Slušne in gov. vaje	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
NE	3	10,71%	1	10%	1	33,33%	0	0	0	0	5	12,20%

DA	25	89,29%	9	90%	2	66,67%	6	100%	3	100%	36	87,80%
SKUPAJ	28	100%	10	100%	3	100		9		100%	41	100%

Interpretacija: iz tabele lahko razberemo, da je največ gluhih, naglušnih in C imelo slušne in govorne vaje, bilo jih je 36, in sicer 87,80%. 3 gluhi, 1 naglušen in 1 C pa niso imeli slušnih vaj.

11 *gluhih* oseb je vaje imelo 1-krat tedensko, 7 gluhih 2-krat tedensko, 1- do 2-krat na teden je vaje imel samo en gluhi, 2- do 3-krat na teden so jih imeli 3 gluhi, 3- do 4-krat na teden jih je imel 1 gluhi, ena gluha oseba pa je imela slušne in govorne vaje 2-krat na mesec.

5 *naglušnih* oseb je imelo vaje 1-krat tedensko, 1 naglušen jih je imel 2-krat tedensko, 1- do 2-krat na 14 dni jih je imela samo ena naglušna oseba, 1- do 2-krat na mesec jih je imel 1 naglušen, 1 naglušna oseba pa ni podala podatkov (je napisala, da ne ve).

2 C sta imela slušne in govorne vaje, prva jih je imela 2-krat na teden, drugi pa 2- do 3-krat na teden.

Tu opazimo, da nek posameznik imel več ur, drugi pa manj. Pri tem gre za sposobnosti, saj so nekomu vaje bile bolj potrebne, drugemu pa manj. Na to vpliva tudi stopnja gluhotе. Naglušni so imeli manj ur v primerjavi z gluhi. Večina iz integracij je obiskovala slušne in govorne vaje povprečno 1- do 2-krat na teden. Ostali, ki so jih večkrat na teden obiskovali, so hodili na zavod za gluhe in naglušne. Zraven se nahaja zdravstvena enota – avdiologopedija, tako da so po pouku oziroma med poukom imeli slušne in govorne vaje.

Tabela 15: Sledenje med poukom v OŠ

Sledenje med poukom	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Bral/a z ust	12	54,55%	4	57,14%	3	37,50%	2	33,33%	3	100%	24	58,54%
Pogledal/a zapiske od sošolcev	12	54,55%	3	42,86%	2	25%	2	33,33%	3	100%	22	53,66%
Učitelji napisali na tablo	19	86,36%	7	100%	3	37,50%	6	100%	2	66,67%	37	90,24%
Učitelji so uporabljali SZJ	4	18,18%	0	0	0	0	3	50%	0	0	7	17,07%
Drugo:	2	9,09%	1	14,29%	0	0	1	16,67%	1	33,33%	5	12,19%
SKUPAJ:	49	/	15	/	8	/	14	/	9	/	95	/

Interpretacija: iz tabele je razvidno, da gluhi, naglušni in C imajo skupno točko v najvišjem številu pri sledenju med poukom, kar so napisali učitelji na tablo. Najmanjše število pri znakovnem jeziku pri naglušnih in C je nič, saj pri njih ne uporabljajo znakovnega jezika. Za

ostale podatke vidimo, da naglušni in C berejo z ust med poukom kot gluhi. Za zapiske, ki jih pogledajo pri sošolcu, to počne vsaj 6 naglušnih, 2 C in 14 gluhih. 7 gluhih sledi pouku tako, da učitelji uporabljajo znakovni jezik (ga uporabljajo v zavodu za gluhe in naglušne, ker tam imajo prilagojen program za gluhe in naglušne). 5 gluhih in naglušnih je obkrožilo možni odgovor »drugo«, pri tem so navedli: *poslušanje (NS-100%, 1NS2-50%)*, *uporaba FM sistema – ojačevalca zvoka za slušne aparate (1NS2-50%)*, *prepisovanje (2GS-100%)* in *spremljanje (1GS2-100%)*.

Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, zato sem pri računanju odstotkov vzela število vseh gluhih in naglušnih anketirancev in ne število vseh odgovorov za vsako vprašanje. Končna vsota odstotkov tudi tukaj ne znaša 100%.

Ali so vsi učitelji v OŠ uporabljali FM sistem pri pouku?

Uporaba FM sistema	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
DA	5	22,73%	1	16,67%	1	33,33%	3	50%	1	33,33%	11	27,50%
NE	17	77,27%	5	83,33%	2	66,67%	3	50%	2	66,67%	29	72,50%
SKUPAJ:	22	100%	6	100%	3	100%	6	100%	3	100%	40	100%

Tabela 16: Uporaba FM sistema

Interpretacija: iz tabele lahko ugotovimo, da največ učiteljev ni uporabljalo FM sistema, kar bi gluhim in naglušnim omogočilo lažje sporazumevanje. Samo 11 učiteljev je uporabljalo FM sistem pri pouku. 1 naglušen ni podal podatkov.

Pri tem so gluhi, naglušni in C navedli vzroke za neuporabo FM sistema;

NI BILO MOŽNOSTI

- ↪ Ni bilo v mojem času šolanja. (3GS2)
- ↪ Nisem ga imel/a. (1GS in 1GG)
- ↪ V 1. polovici 80. let je bilo to znanstvena fantastika. (1NS2)
- ↪ Takrat sem imela staro tehnologijo – suvaga aparati s slušalkami in mikrofonom. (1GS)

NEPOZNAVANJE

- ↪ Prvič slišim zanj (1NS)
- ↪ Nisem ga imel, ker nisem bil seznanjen s pravico do njega (če je sploh obstajala). (2 GS in NS)

NI BILO KORISTNO

- ✎ *Mi ni bilo v pomoč. (2 GG in GS)*
- ✎ *Ker meni ni pomagalo v celoti dojeti snov preko FM sistema. (1GG)*
- ✎ *Ker me je motil ta FM sistem, je samo šumel in ni razložil govora. (1GS)*

NEPOTREBNO

- ✎ *Nisem ga potreboval, ker sem razumel profesorje. (1NS in 1GS)*
- ✎ *Ni bilo potrebno. Da bi razumel matematiko, ne potrebuješ besed. (1C)*
- ✎ *Ker mi ni bilo potrebno. Uporabljala sem ga le v 4. razredu in 6. razredu pri urah angleščine. (1GS)*
- ✎ *V zavodu ga nismo uporabljali, saj so vsi učitelji uporabljali znakovni jezik. (3GS)*

ODPOR UČITELJEV

- ✎ *Vsi niso bili pripravljeni, sčasoma sem ga tudi sama opustila. (1NS)*
- ✎ *Niso želeli uporabljati, ker so učitelji menili, da poučujejo v redni OŠ in se ne bodo nobenemu prilagajali (niso podpirali »drugačnih« otrok s PP). (1NS)*
- ✎ *Nikoli ne bom pozabil izjave ene učiteljice; »Saj me pa čisto dobro slišiš!« Spet ena učiteljica ga ni hotela nositi, ker ji je skazil videz zaradi modnih dodatkov. (1NS)*

DRUGI PROBLEMI (nerazumevanje sošolcev?)

- ✎ *V 4. razredu so mi ukradli FM sistem (ravno sem se integriral v 4. razred iz zavoda). (1GS)*

NISO NAVEDLI VZROKA

- ✎ *Ostali 4 niso navedli vzrokov.*

A v letu 1987–1994 je že obstajala pravica do FM sistema (tj. fonekerja oz. naprave za boljše poslušanje). To pomeni, da nekateri niso vedeli, da jim pripada pravica.

Ali ste v celoti razumeli vsebino snovi oz. razlage v OŠ?

Tabela 17: Razumevanje vsebine v OŠ

Razumevanje vsebine	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
DA	4	18,18%	2	28,57%	1	33,33%	1	16,67%	0	0	8	19,51%

NE	18	81,82%	5	71,43%	2	66,67%	5	83,33%	3	100%	33	80,49%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: pri pouku so imeli največ težav pri razumevanju vsebine gluhi, saj jih je 23. Pod odgovorom so obkrožili tudi dodatno vprašanje – *Koliko vsebine pa ste razumeli?*

<u>Gluhi</u>	<u>Gluhi 2</u>
a) Do pod 20% (1)	a) Do pod 20%
b) 20% do pod 40% (3)	b) 20% do pod 40% (1)
c) 40% do pod 60% (6)	c) 40% do pod 60% (1)
d) 60% do pod 80% (5)	d) 60% do pod 80% (2)
e) 80% in več (3)	e) 80% in več (1)

Večina integriranih gluhih je razumela obravnavane snovi le od 20% do pod 60%. To pomeni, da niso razumeli še ostale snovi kot njihovi slišišči sošolci in seveda so pri tem imeli dodatne težave pri razumevanju snovi (nove pojme). Tisti, ki so bolje razumeli snov, so bili nameščeni na zavodu, ki je prilagojen za njihove potrebe in skoraj vsi učitelji uporabljajo SZJ.

Pri naglušnih tudi niso dobro razumeli razlage, kajti obkrožili so odgovor NE, in sicer 80%.

Koliko vsebine pa ste razumeli?

<u>Naglušni</u>	<u>Naglušni 2</u>
a) Do pod 20% (1)	a) Do pod 20%
b) 20% do pod 40% (1)	b) 20% do pod 40% (1)
c) 40% do pod 60%	c) 40% do pod 60% (1)
d) 60% do pod 80% (2)	d) 60% do pod 80% (1)
e) 80% in več (1)	e) 80% in več

Vsi trije naglušni (1 in 2) so obkrožili odgovor, da razlage razumejo le 60% do pod 80%. Ostali pa slabše razumejo, kar dokazujejo zgornji podatki. Ostalih 20% naglušnih pa je razumelo vsebine med poukom. Vsi naglušni razen enega so bili integrirani v redni osnovni šoli.

2 C sta obkrožila c) 40% do pod 60% in d) 60% do pod 80% in 1 C je razumel obravnavano vsebino, kajti bil je nameščen na zavodu, ostala dva pa sta bila integrirana.

Kako so vas ocenjevali učitelji iz OŠ pri pisanju testov in ustnem spraševanju?

Tabela 18: Način ocenjevanja

Način ocenjevanja	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Enakovredno kot ostale	10	45,45%	7	100%	0	0	2	33,33%	2	66,67%	21	51,22%
Prilagodili mojim potrebam	5	22,73%	0	0	2	66,67%	3	50%	1	33,33%	11	26,83%
Prilagodili mojim željam	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Drugo:	7	31,82%	0	0	1	33,33%	1	16,67%	0	0	9	21,95%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	3	3	3	41	100%

Interpretacija: učitelji so ocenjevali gluhe in naglušne enakovredno kot ostale, kar razberemo iz tabele. 10 gluhih je imelo prilagojen program glede šolanja (nekateri med njimi so bili tudi v zavodu, kjer imajo prilagojen program).

Le 8 gluhih, 1 naglušen in 2 C so imeli prilagojeno ocenjevanje.

8 gluhih in 1 C, ki so obkrožili možni odgovor »drugo«; ocenjevali so me enakovredno kot ostale, a razen pri angleščini, za katero sem bil oproščen – slušni izpit oziroma ustni (5), nekateri učitelji so prilagodili mojim potrebam (1), odvisno od presoje učitelja glede moje gluhotе (1), ocenjevali so me enakovredno kot ostale razen pri poslušanju radia pri glasbeni uri in pri slovenščini glede intonacije npr. é (1), glasbena ura – neocenjen (1GS2).

Ali ste imeli kdaj slabe izkušnje v OŠ?

Tabela 19: Prikaz slabih izkušenj OŠ

Slabe izkušnje	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	9	40,91%	2	28,57%	2	66,67%	4	66,67%	1	33,33%	18	43,90%

DA	13	59,09%	5	71,43%	1	33,33%	2	33,33%	2	66,67%	23	56,10%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: največ jih je med gluhih, naglušnimi in C bilo mnenja, da so imeli slabe izkušnje v OŠ (56,10%). 18 gluhih, naglušnih in C pa ni imelo slabih izkušenj (43,90%).

V nadaljevanju pod vprašanjem so opisali slabo izkušnjo v OŠ:

TEŽAVE Z UČITELJI:

- ✎ *V 1. razredu; Učiteljica je poučevala na diktatorski način, takrat me je prisilila, da sem moral napisati narek. (integracija)*
- ✎ *Učiteljica kemije; v 8. razredu sem imela vmesno oceno in mi je povedala, da naj se učim za 2. polovico konference, potem me je spraševala iz 1. konference (seveda se nisem učila te snovi). (integracija)*
- ✎ *Nisem bil seznanjen s tem, kdaj in kaj pišemo (v 8. razredu), nerazumevanje učitelja športne vzgoje; vplivanje na odločitve glede nadaljevanja šolanja; moj brat je moral iti z menoj na zaključni izlet v 8. razredu. (integracija)*
- ✎ *Večina učiteljev ni imela izkušenj z naglušnimi osebami in so me večkrat pošiljali k psihologu na teste, če sem umsko sposoben, če lahko sledim pouku, če sem zaostal ... Ena učiteljica me je skozi tepla, češ da ne sledim pouku, da imam umazana ušesa, zasanjan, me večkrat prijela za ušesa, dvignila in butala z glavo na tablo, na mizo, češ da se bom drugič bolj potrudil sledit poslušat predavanja, snov. Učenci so se mi večkrat smejali, ko nisem razumel besede in seveda so bili odgovori napačni, neumni, izven vsebine.... huh še pa še. (integracija)*
- ✎ *Nekateri učitelji me niso marali, nekateri učenci so me imeli za slabega,... (G-integracija)*
- ✎ *Učitelji in učiteljice niso znali kretati, včasih so poklicali tolmača ali je eden izmed učencev tolmačil za učiteljevo razlago med poukom. V ZGNL je bil lahek program in mi je manjkalo veliko učne snovi pri pouku. (G-zavod)*
- ✎ *Premalo nas učijo. (G-zavod)*

TEŽAVE S PREDMETI:

- ✧ *Težave pri angleščini; zasmehovanje, ker nisem znala pravilno izgovarjati angleščino in so učitelji temu prilagodili in upoštevali le pisni del . Prav tako pa sem imela težave pri izobraževalnih izletih (muzeji, prireditve), kjer nisem odnesla prav nič znanja ali pridobila kakšne informacije, in tako zgolj gledala v strop, ali pa sem skušala razumeti predavatelja, ki je pripovedoval, vendar ni bilo nobene prilagoditve kar se tiče razločnega govorjenja. (G-integracija)*
- ✧ *Največje težave sem imela pri angleščini (in z učiteljico). (N-integracija)*

TEŽAVE S SOŠOLCI:

- ✧ *Pri predmetu biologija sem bila vprašana in sem znala takrat. Učiteljica mi je dala oceno 4, a kljub temu mi sošolci niso dovolili imeti oceno 4. Sošolci so bili zavistni, a učiteljica me je branila pred vsemi. (G-integracija)*
- ✧ *Kdaj pa kdaj sem izrekla kakšno stvar, ki je ne bi smela, in so se mi maščevali; norčevali so se tudi iz moje gluhotе. (G-integracija)*
- ✧ *Nerazumevanje med sošolkami v 5. ali 6. razredu. Na srečo se je mama pogovorila z razredničarko, da je ta sklicala sestanek z učenkami ter z mano, po tem sestanku se je odnos med nami izboljšal. (G-integracija)*
- ✧ *Sošolci so mi očitali, da imam privilegije. (C-integracija)*
- ✧ *Zaradi naglušnosti me niso vsi sošolci preveč sprejeli medse, zbadali so me, norčevali in posledica je bila, da sem se samo še bolj zapiral. V srednji šoli je bilo veliko boljše, ko sem nosil kohlearni implant, zbadanje je bilo obojestransko in smo se imeli fajn. V OŠ je bila glede sošolcev neprijazna. (N-integracija)*
- ✧ *Pač biti naglušen pomeni biti drugačen. Otroci to ne sprejemajo lih najboljše, znajo kar fajn briti norce iz tebe. (N-integracija)*
- ✧ *Omalovaževanje s strani sošolcev zaradi »hibe«. (G-integracija)*
- ✧ *V zavodu se nisem dobro razumel s sošolcem – ta mi je grozil, da me bo pretepel, če ga ne bom poslušal. Potem so me premestili iz zavoda v redno šolo (4. razred) na mojo željo in željo staršev, takrat mi je bilo boljše. (G-zavod-integracija)*

STROKOVNI DELAVCI:

- ✎ V 3. razredu je šolska psihologinja klicala mojo mamo na razgovor. Psihologinja je povedala, da se boji zame, da ne bom zmogla v OŠ – ker je pretežka zame in je predlagala, da bi me namestili na zavod. (N-integracija)

DRUGE TEŽAVE:

- ✎ Da se niso znali oz. mogli pogovarjati z mano, razen tisti, ki so me malo bolje poznali. A sčasoma sem se naučila vedno bolje govoriti (razločno) in sprejemati informacije, saj sem se še vedno navajala na polžev vsadek. A s časom so bili pogovori dvosmerni, tudi s tistimi, s katerimi se nisem še pogovarjala. (G-integracija)
- ✎ V OŠ – integracija, ves čas bitka z ocenami, učenje, učenje in učenje, skoraj malo sem imel prostega časa. Bilo je neke vrste sprenevedanje, da bi s tako situacijo, ki sem jo imel, bil uspešen. Kasneje v OŠ – na zavodu, sem prerasel kot rožica, super. SŠ – na zavodu, super, sem garal, bil priden, vesten, dobil podlago delovne navade, ki so mi kasneje še kako koristile pri študiju, kjer sem nato tudi uspel. (G-integracija-zavod)
- ✎ Različne; npr. pomisleki ob izbiri srednje šole, odpor (G-zavod)
- ✎ Daleč od doma. (G-zavod)

Iz teh pripovedih lahko razberemo, da je največ slabih izkušenj izhajalo iz integracij, kjer jih ljudje niso sprejeli kljub gluhoti, in največ težav je bilo z učitelji ter s sošolci in sovrstniki.

Ali ste imeli kdaj slabe izkušnje v SŠ?

Tabela 20: Prikaz slabih izkušenj SŠ

Nadaljevanje študija							Študenti, ki so pustili študij					
Slabe izkušnje	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	12	54,54%	6	85,71%	1	66,67%	5	83,33%	3	100%	27	65,85%
DA	10	45,45%	1	14,29%	2	33,33%	1	16,67%	0	0	14	34,15%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: največ med gluhih, naglušnimi in C je bilo mnenja, da niso imeli slabih izkušenj v SŠ. 11 gluhih, 1 naglušen in 2 C pa so imeli slabe izkušnje. V nadaljevanju bom prikazala njihove pripovedi o tem, kakšne so bile slabe izkušnje v času srednje šole:

TEŽAVE S PROFESORJI:

- ↪ *Učiteljica angleščine ni hotela uporabljati FM sistema in se je sprehajala po učilnicah. (integracija)*
- ↪ *Profesorji niso razumeli mojih potreb oz. so upoštevali le tisti minimum prilaganja, ker niso imeli veliko časa naenkrat. (integracija)*
- ↪ *Moj brat je moral z menoj na maturantski izlet, samo zato, ker sem gluh (da bi me pazil); dobil sem neopravičeno uro, ker sem moral fotokopirati ene zapiske, da se bom lahko učil za kontrolko, ki bo naslednjega dne, pa je bila v fotokopirnici taka gneča, da sem zamudil začetek ure. Učiteljica pa ni hotela razumeti. (integracija)*
- ↪ *V prvem letniku (na začetku šolskega leta) pri nekaterih predmetih nisem dobil vseh potrebnih informacij za delo, tako da sem imel slabše uspehe, kot bi jih lahko imel; ena izmed učiteljic ni dovolila, da bi mi sošolci pomagali, zaradi česar nisem dobil vseh potrebnih informacij za delo. (integracija)*
- ↪ *Daleč od doma, nerazumevanje učiteljev. (zavod)*
- ↪ *Profesorica angleščine me ni marala, ker nisem razumela snovi; profesor matematike ni razumel oz. ni želel razumeti, da ne sledim tekoči snovi zaradi naglasa in če je bil obrnjen stran (nisem mogla razbrati z ust). (integracija)*

TEŽAVE S SOŠOLCI:

- ↪ *Sošolci so videli mojo gluhotu samo kot izgovor za privilegije. Npr.: »Zakaj ima ona ta in ta privilegij, če je pa skor čist normalna, če ima boljše ocene kot jaz, mi pa teh privilegijev nimamo.« Sošolci so se šli pritožiti k socialni delavki zaradi mojih privilegijev, češ da preveč izkoriščam. Prihajalo je do velikih nesoglasij s strani sošolcev, sošolk. (integracija)*
- ↪ *Norčevanje; velikokrat so mi dali vedeti, da sem manjvredna od ostalih. (integracija)*

- ✎ *V 1. letniku me niso razumeli kot osebo, ki slabše sliši, niso vedeli, kako se naj obnašajo do mene. Zafrkavali so me. Po obisku logopedinje v razredu, kjer smo se pogovorili, se je stanje spreminjalo na boljše. (integracija)*
- ✎ *V srednji šoli sošolci niso razumeli, zakaj sedim spredaj. (integracija)*
- ✎ *V prvem letniku so bili profesorji zelo pozorni do mene in se je kazal drugačen odnos do mene kot do sošolcev: Npr: pri ustnem spraševanju sem bila napovedana vnaprej, medtem ko so druge nenapovedano poklicali in so dobili enke. Tako sem imela boljše ocene pri ustnem spraševanju in na tak način so bili sošolci odklonilni. (integracija)*
- ✎ *V 1. letniku gimnazije sem imela v razredu tudi sošolke, ki niso razumele moje izgube sluha, mojih omejitev in tega, koliko sem bila sposobna delovati znotraj teh omejitev. Kljub temu, da sem težje naglušna, sem se lahko pogovarjala, poslušala profesorje, spremljala pouk, si celo pisala svoje zapiske ... Bila sem samostojna. Tako je en dan, pri enem predmetu, kjer smo morali izdelati seminarsko nalogo, v odsotnosti profesorja, ena sošolka začela opravljati na glas, v moji prisotnosti, da se samo delam, da sem težje naglušna, da dejansko vse slišim, da imam brezveze neke ugodnosti ... Sama sprva tega nisem opazila takoj, vendar ko sem opazila, sem ji na lep način povedala, da če ima reči kaj čez mene in ima kakšen problem z mano, naj mi pove v obraz. Bila sem namreč zatopljena v izdelavo seminarske naloge in nisem bila pozorna na tok pogovora v učilnici. Vendar sem se nekako zavedala, da teče pogovor o meni, kar mi je kasneje druga sošolka tudi potrdila. Kasneje po tem dogodku sem se izolirala od nje in njene družbe. Zavedala sem se, da je ena tistih oseb, ki jih zaradi njihove negativnosti ne želim blizu sebe, čeprav naj bi bila priljubljena na gimnaziji. (integracija)*

TEŽAVE V (SLUŠNI) INFORMACIJI:

- ✎ *Nisem slišal okrožnic po šolskem radiu, okrožnic v pisni obliki pa v četrtem letniku ni več bilo (v prvih treh letih so bile okrožnice v pisni obliki); enkrat v četrtem letniku nisem vedel, da imamo preduro, na kateri bomo dobili informacije glede mature, in tako nisem bil prisoten na tej preduri. (integracija)*
- ✎ *Izločen sem bil iz plesnih vaj za maturantski ples, ker naj ne bi dovolj dobro slišal. (integracija)*
- ✎ *Sicer pa sem šele na fakulteti ugotovila, da je najbolje povsod, da sama pristopim do slišočih in se pogovarjam, ker sami ne bi hoteli. Če bi to vedela v srednji šoli, bi bilo*

včasih morda lažje. Sicer pa nisem imela nobenih slabih izkušenj s sošolkami in sošolci.(integracija)

↳ *Morda je slaba izkušnja ta, da snovi nisem dobival skozi znakovni jezik.* (zavod-integracija)

Ali ste hodili na dodatne krožke oziroma športne dejavnosti v OŠ?

Tabela 21: Krožki in športne dejavnosti

Krožki in šp	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
NE	4	18,18%	1	14,29%	1	33,33%	2	33,33%	0	0	8	19,51%
DA	18	81,82%	6	85,71%	2	66,67%	4	66,67%	3	100%	33	80,49%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: največ aktivnosti (krožki in športne dejavnosti) je v OŠ imelo 33 gluhih, naglušnih in C. Ostalih, ki sploh niso hodili h krožkom, je 8.

Število aktivnosti gluhih:

- 1 aktivnost (4)
- 2 aktivnosti (7)
- Več kot 3 aktivnosti (11)

Število aktivnosti naglušnih:

- 1 aktivnost (1)
- 2 aktivnosti (3)
- Več kot 3 aktivnosti (5)

Število aktivnosti C:

- Več kot 3 aktivnosti (2)

18 gluhih, naglušnih in C ima več kot 3 aktivnosti, so med ljudmi, bolj družabni, spoznavajo nove ljudi, nove spretnosti. Tisti, ki niso hodili h krožkom, so običajno bolj zaprti, več doma in niso radi med ljudmi. Kajti krožki in dodatne dejavnosti nam omogočajo, da smo bolj socializirani.

Študijski krožki so oblika sodelovalnega učenja (doživljanja, povzemanja), za katerega so ključne: sestava skupine (pogosto strukturno heterogene in interesno homogene), pozitivna soodvisnost, posameznikova odgovornost, socialne spretnosti, sodelovalne veščine (komunikacija, spoštovanje različnosti in dogovorov), strukturiranje (potek dela, skupinskih interakcij), skupinska refleksija (analiza procesa) (Bogataj, 2007: 45).

Kdo vam je pomagal pri učenju?

Tabela 22: Pomoč pri učenju

Pomoč pri učenju	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Mama	16	72,73%	5	71,43%	2	66,67%	5	83,33%	3	100%	31	75,61%
Oče	8	36,36%	3	42,86%	1	33,33%	1	16,67%	1	33,33%	14	34,15%
Brat/ sestra	5	22,73%	2	28,57%	1	33,33%	1	16,67%	0	0	9	21,95%
Logoped/ inja	8	36,36%	2	28,57%	0	0	0	0	0	0	10	24,39%
Prijatelj/ ica	3	13,64%	0	0	0	0	0	0	0	0	3	7,32%
Sošolec/ ka	7	31,82%	2	28,57%	0	0	2	33,33%	1	33,33%	12	29,27%
SKUPAJ:	48	/	19	/	4	/	8	/	5	/	79	/

Interpretacija: iz tabele lahko razberemo, da je pri učenju večini pomagala mama, od tega je 8 naglušnih, 18 gluhih in 2 C. Najmanj pomoči pri učenju so imeli 3 gluhi pri prijateljih. Ostali naglušni in C pa nista dobila pomoči od prijateljev.

Za mamo sledi še oče, ki je tudi pomagal pri učenju. To je obkrožilo 9 gluhih, 4 naglušni in 1 C. Ostalo pomoč so gluhim, naglušnim in C ponudili bratje ali sestre (9). To je odvisno predvsem od tega, ali slednji imajo starejši brate oziroma sestre. Pri logopedinji in sošolcih je pomoč dobilo vsaj 10 anketirancev. Pri C pa nihče ni obkrožil odgovora »logoped/inja« in »sošolec/ka« za pomoč pri učenju. Trije izmed anketiranih so sami napisali zraven, da so pomoč dobili tudi od babice (1), tete (1), vzgojitelja doma (1) in surdopedagoginje (2).

Ker je bilo pri tem vprašanju možnih več odgovorov, sem pri računanju odstotkov vzela število vseh anketirancev, ki so gluhi in naglušni, in ne število vseh odgovorov na vsako vprašanje. Zato končna vsota odstotkov ne znaša 100%.

Koliko časa na dan ste povprečno potrebovali za učenje v OŠ?

Tabela 23: Povprečno na dan, ki ji potrebujejo za učenje

Povprečno na dan za učenje	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
Do pod 2 uri	8	36,36%	5	71,43%	2	66,67%	5	83,33%	1	33,33%	21	51,22%
2 do pod 4 ure	12	54,54%	1	14,28%	1	33,33%	1	16,67%	2	66,67%	17	41,46%
4 do pod 6 ur	2	9,09%	1	14,28%	0	0	0	0	0	0	3	7,32%
6 ur in več	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: v razpredelnici lahko vidimo, da se je največ naglušnih, C in gluhih₂ na dan učilo povprečno pod 2 uri. Najmanj anketirancev – predvsem samo gluhih in 1 naglušen, se je učilo 4 do pod 6 ur. Od 2 do pod 4 ure je za učenje porabilo le 17 anketirancev. Predvsem je odvisno, na katero šolo (redna OŠ ali zavod) obiskujejo in seveda stopnja težavnosti različnih predmetov.

Pri katerem predmetu v OŠ ste imeli največ težav pri učenju?

Tabela 24: Težave pri učenju zaradi določenih predmetov

Predmeti	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
Slo	8	36,36%	1	14,29%	0	0	2	33,33%	0	0	11	26,83%
Ang	10	24,39%	5	71,43%	2	66,67%	1	16,67%	3	100%	21	51,22%
Mat	5	12,20%	1	14,29%	0	0	1	16,67%	1	33,33%	8	19,51%
Drugo	5	12,20%	0	0	1	33,33%	4	66,67%	2	66,67%	12	29,27%
SKUPAJ:	28	/	7	/	3	/	8	/	6	/	52	/

Interpretacija: iz tabele lahko ugotovimo, da so največ težav imeli pri angleščini. Od tega jih je 2 C, 8 naglušnih in 11 gluhih. Najmanj težav jim je pri učenju povzročala matematika. Pri slovenščini so tudi imeli težave pri učenju, in sicer 10 gluhih in 1 naglušen.

Anketiranci so obkrožili možen odgovor »drugo« in pri tem navedli različne predmete: biologija in naravoslovje (GS-20%), fizika (2: GS-20% in NS2-50%), tehnologija (GS-20%),

športna vzgoja (GS-20%), tuji jezik (GS-20%) – nemščina, italijanščina in srbohrvaščina. Dva sta napisala, da nista imela težav (C-100% in GS-20%) pri vseh predmetih.

Tudi pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, zato sem pri računanju odstotkov vzela število vseh anketirancev, ki so gluhi in naglušni, in ne število vseh odgovorov na vsako vprašanje. Zato končna vsota odstotkov ne znaša 100%.

Tabela 25: Instrukcije v OŠ

Instrukcije	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	20	90,90%	6	85,71%	2	66,67%	3	50%	2	66,67%	33	80,49%
DA	2	9,09%	1	14,29%	1	33,33%	3	50%	1	33,33%	8	19,51%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: večina anketirancev ni imela inštruktorja, od tega je 23 gluhih, 8 naglušnih in 2 C. Samo 8 anketirancev je imelo instrukcije. Pod odgovorom so imeli tudi dodatno vprašanje, kdo je plačal za instrukcije. Vsi so odgovorili, da so imeli težave pri določenemu predmetu (največ od tega pri angleščini). Za instrukcije so plačali: starši (2 (GS in GS2), 1 NS2 in 1 CS), šola-zavod (2GS in GS2), CSD (1GS2), brezplačno (1NS).

V kolikšni meri so vas podpirali starši pri vaših odločitvah?

Tabela 26: Podpora staršev

Podpora staršev	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Zelo veliko	16	72,73%	3	42,86%	0	0	1	16,67%	0	0	20	48,78%
Veliko	5	22,73%	3	42,86%	3	100%	3	50%	1	33,33%	15	36,59%
Srednje	1	4,54%	1	14,28%	0	0	2	33,33%	1	33,33%	5	12,19%
Malo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zelo malo	0	0	0	0	0	0	0	0	1	33,33%	1	2,44%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: Iz razpredelnice lahko ugotovimo, da *zelo veliko podpore od staršev* so imeli 20 gluhih in naglušnih. *Veliko podpore* so imeli vsi pri C-ju, ostali pa tudi so imeli, 8 gluhih in 4 naglušnih. Le eden od naglušnih je prejemal zelo malo podpore od staršev.

Tabela 27: **Podpora od drugih oseb**

Podpora od drugih	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	3	13,64%	1	14,29%	1	33,33%	1	16,67%	1	33,33%	7	17,07%
DA	19	86,36%	6	85,71%	2	66,67%	5	83,33%	2	66,67%	34	82,93%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Tabela 28: **Osebe, ki so podpirali svoje gluhe, naglušne oz. C učence**

Podpora od drugih	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Učitelj/ica	14	63,64%	2	28,57%	2	66,67%	4	66,67%	2	100%	24	
Prijatelj/ica	12	54,55%	3	42,86%	1	33,33%	3	50%	0	0	19	
Logoped/inja	10	45,45%	2	28,57%	1	33,33%	1	16,67%	0	0	14	
Soc.delavka/soc. delavec	3	13,64%	0	0	0	0	0	0	0	0	3	
Drugo:	5	22,73%	1	14,29%	0	0	0	0	0	0	6	
SKUPAJ:	44	/	8	/	4	/	8	/	2	/	66	/

Interpretacija: Iz tabele lahko vidimo in pri tem ugotovimo, da koliko podpore so imeli anketiranci od drugih oseb. 82,93% anketirancev so imeli podpore od drugih oseb, ostalih 7 (17,07%) pa niso imeli. V naslednji tabeli (24.1.) lahko razberemo, da so imeli podporo od učiteljev (36,36%), prijateljev (28,79%), logopedinj (21,21%). Samo trije gluhi so imeli podporo od socialne delavke oz. socialnega delavca (4,54%), pri naglušnih in C pa ni bilo nobene podpore od socialnih delavcev.

Anketiranci so tudi obkrožili možni odgovor »drugo«, kjer so si sami navedli; stari starši (1 GG-20%), defektologinja (3 GS-60%, 1 NS-100%), sošolci (1 GS-20%), razredničarka (1 NS-

100%) in rejnica (1 GS-20%). Ker je bilo pri tem vprašanju možnih več odgovorov, sem pri računanju odstotkov vzela število vseh anketirancev, ki so gluhi in naglušni in ne število vseh odgovorov na vsako vprašanje. Zato končna vsota odstotkov ne pride 100%.

Ali ste se sami odločili, katero srednjo šolo boste izbrali?

Tabela 29: Samostojna odločitev za SŠ

Odločitev za SŠ	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	21	95,45%	6	85,71%	3	100%	2	33,33%	2	66,67%	34	82,93%
DA	1	4,55%	1	14,29%	0	0	4	66,67%	1	33,33%	7	17,07%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: Iz 25. tabel lahko razberemo, da 34 anketirancev so se sami odločili za izbiro srednje šole. Tisti, ki niso sami izbrali SŠ, jih je 7.

Anketiranci so navedli razloge kot so: zaradi sprejemnega izpita ni bila sprejeta (1), drugi so vplivali oziroma vsilili na njihovo odločitev (4) in drugo (2).

STARŠI:

- ☞ Nisem imela druge izbire (starši so ji odsvetovali zaradi tega, da ne bi bila osamljena v slišečem svetu v integraciji. Tam bi imela ogromno učenja, kjer ne bi razumela snovi. Tako, da je izbrala zadnjo možnost). (GS-zavod)
- ☞ Želela sem iti do Finske, a mama mi ni tega dovolila. Mama mi je izbrala smer na zavodu in sedaj lahko rečem, da mi ni žal za to. (GS-zavod)
- ☞ Naprej sem hotela biti šivilja kot sestra, a mama me je pregovorila, da naj izberem grafiko. Ker ta poklic je primerno zame in ni težka. Pa sem izbrala to smer in res je prav odločila mama. (GS-zavod)

UČITELJICA:

- ☞ Razredničarka je na vsak način hotela, da naj grem na ekonomsko šolo, a jaz sem želel iti v gimnazijo. (GS-integracija)

DRUGO:

↳ *Negotovost (1 NS-integracija)*

↳ *Nisem izbrala po temu, da grem nekam, kar si želim. Ampak po temu, kamor naj bi spadala. (1 NS-integracija)*

Iz teh osebnih izkušenj vidimo, da sami občutijo, da niso enakovredni kot ostali (njihovi vrstniki iz integracij). V glavnem bi morali jim dopustiti, da se sami odločajo, kam bi želeli se vpisati. Kajti sami najbolj vedo, kaj si želijo postati v bližnji prihodnosti. Če temu dokazuje, da ostalih 34 anketirancev niso imeli težav z izbiro s srednje šole.

Ste se pred odločitvijo za SŠ s kom posvetovali?

Tabela 30: Posvetovanje glede izbiranja SŠ

Odločitev za SŠ	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
NE	4	18,18%	1	14,29%	0	100%	0	0	2	100%	7	76.19%
DA	18	81,82%	6	85,71%	3	0	6	100%	0	0	33	23.81%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	2*	100%	40	100%

*1 naglušen ni podal podatke.

Tabela 31: Posvetovanje z določeno osebo glede izbire SŠ

Posvet	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	Σ	%
Starši	12	54,55%	3	42,86%	0	0	5	83,33%	20	48,78%
Učitelj/ica	3	13,64%	1	14,29%	0	0	0	0	4	9,76%
Šolski/a psiholog/inja	8	36,36%	3	42,86%	2	66,67%	3	50%	16	39,02%
Drugo	6	27,27%	2	28,57%	1	33,33%	1	16,67%	10	24,39%
SKUPAJ	29	/	9	/	3	/	9	/	50	/

Interpretacija: Pred odločitvijo za SŠ so se posvetovali najprej s starši, ki imajo največ odstotkov – tako je odgovorilo 48,78% anketirancev. Starši so namreč so tisti, ki nas najbolj poznajo, kakšne hobije imamo in pri katerih stvareh smo najbolj spretni. Najmanjkrat so se obrnili po nasvet k učitelju/ici . Anketiranci so obkrožili tudi možni odgovor »drugo« in pri

tem navedli, na koga so se obrnili za nasvet: *defektologinja* (2 GS-33,33%, 1 GG-16,67% in 1 NS-50%), *logopedinja* (1 GS-100%, 1 NS-50%), *sorodnik* (1 GS-16,67%, 1 GG-16,67%), *brat* (1 GS-16,67%), *prijatelji* (1 NS-50%), *ravnatelj gimnazije* (1 NS-50%), *sestrična* (1 C-100%) in *z avdiologinjo na ORL* (1 GS-16,67%).

Ena izmed anketiranih je napisala, da se je pogovarjala »z več ljudmi (*mobilna spec. pedagoginja, logopedinja, vsi učitelji na OŠ, šolska psihologinja, ravnatelj na gimnaziji, starši, prijatelji....*) odločila pa sem se na koncu sama, ne glede na mnenja vseh«.

Ker je bilo pri tem vprašanju možnih več odgovorov, sem pri računanju odstotkov vzela število vseh anketirancev, ki so gluhi in naglušni in ne števila vseh odgovorov na vsako vprašanje. Zato končna vsota odstotkov ne pride 100%.

Tabela 32: Srednja šola, ki jih obiskujejo

SREDNJA ŠOLA	GLUHI	NAGLUŠNI	C	SKUPAJ
SŠ za oblikovanje in fotografijo LJ	2	1	/	3
Poslovna šola	1	/	/	1
Šolski center PO (gimnazija, ekonomska šola)	1	1	/	2
Ekonomska šola	1	/	1	2
Srednja ekonomska poslovna šola	/	1	/	1
SŠ za elektrotehniko in računalništvo LJ	2	1	/	3
Srednja elektro-računalniška šola MB	/	1	/	1
Srednja zdravstvena šola MB	1	/	1	2
Kmetijska šola	1	/	/	1
Kemijska šola NM	1	/	/	1
Poklicna in tehniška strojna šola CE	/	1	/	1
Poslovna komercialna šola CE	/	1	/	1
Veterinarska šola LJ	1	/	/	1
Tehniški šolski center (biotehniška šola, elektrotehniška šola)	1	1	/	2
Srednja ekonomska šola (center za dopisno izobraževanje UNIVERZUM)	1	/	/	1
Gimnazija	5	1	/	6

Tehniška gimnazija	1	/	/	1
Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana	8	/	1	9
SŠ Ljubljana (ni podatka)	1	/	/	1
SŠ Velenje (ni podatka)	/	1	/	1

Interpretacija: Anketirani, ki so hodili na gimnazijo, niso hodili v isto šolo. Hodili so namreč v gimnazijo v domačem kraju (*gimnazija v LJ, MB, NM, Piran, Črnomelj*). Ena izmed anketiranih je napisala, da je bila na gimnaziji 3 mesece, potem se je prepisala na zavod (GG). Na ekonomsko šolo sta hodila dva anketiranca v domačem kraju (nista se poznala). Na SŠ za oblikovanje in fotografijo so hodili trije in so se poznali med seboj, dva sta bila sošolca in ena iz višjega letnika. Na zavod je hodilo 9 anketirancev. Žal dva anketiranca nista navedla, katero srednjo šolo sta obiskovala, sta napisala samo kraj SŠ.

Tabela 33: Strokovna pomoč v srednji šoli

Strokovna pomoč	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	9	40,91%	3	42,86%	2	66,67%	4	66,67%	1	33,33%	19	46,34%
DA	13	59,09%	4	57,14%	1	33,33%	2	33,33%	2	66,67%	22	53,66%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	14	100%

Interpretacija: Iz tabele lahko vidimo, da je strokovno pomoč imelo 22 anketirancev, 19 anketirancev pa sploh ni imelo strokovne pomoči. Pod pritrdilnim odgovorom so anketiranci navedli, katere pomoči so potrebovali pri določenih predmetih. Strokovno pomoč so imeli pri naslednjih predmetih: *slovenščina* (8G, 3N, 1NS2), *angleščina* (11G, 1GS2, 3N, 2NS2, 1C), *matematika* (6G, 1GS2, 1N, 1NS2, 1C), *italijanščina* (1G), *poslovna tehnika* (1G), *kemija* (2G), *nemščina* (2G, 2N, 1NS2), *knjigovodstvo* (1G), *tehnologija* (1GS2), *fizika* (2G), *računalništvo* (1G) in *slušne vaje* (3G, 1N). Slušnih vaj nekateri anketiranci niso navedli, a so jih kljub temu imeli.

Ali ste imeli kakšne posebne ugodnosti, npr. status dijaka s PP, status športnika, status umetnika,..?

Tabela 34: Status

Nadaljevanje študija							Študenti, ki so pustili študij					
STATUS	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	12	54,55%	7	70%	1	33,33%	2	33,33%	2	66,67%	22	53,66%
DA	10	45,45%	3	30%	2	66,67%	4	66,67%	1	33,33%	19	46,34%
SKUPAJ:	22	100%	10	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: Več kot polovica anketirancev ni imela statusa dijaka s PP oziroma. Ostalih 19 ga je imelo in pri tem so navedli, kakšne statuse so imeli. Status dijaka s... so imeli:

↳ 4G, 2GS2, 1N, 1NS2, 2C; status s PP, 2G in 1GS2 status športnika v integraciji

↳ 4G status s PP, 1G in 1GS2 status umetnika (gledališče) v ZGNL:

Nekateri med njimi (integrirani) so omenili, da so status dijaka s PP so dobili šele v zadnjem letniku zaradi mature.

Kako so vas večinoma ocenjevali učitelji iz SŠ pri pisanju testov in pri ustnem spraševanju?

Tabela 35: Način ocenjevanja v srednji šoli

Nadaljevanje študija							Študenti, ki so pustili študij						
Način ocenjevanja	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%	
Enakovredno kot ostale	12	54,54%	7	100%	2	66,67%	2	33,33%	2	66,67%	25	60,98%	
Prilagodili mojim potrebam	2	9,09%	0	0	1	33,33%	3	50%	1	33,33%	7	17,07%	
Prilagodili mojim željam	3	13,64%	0	0	0	0	0	0	0	0	3	7,32%	
Drugo	5	22,73%	0	0	0	0	1	16,67%	0	0	6	14,63%	
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%	

Interpretacija: Učitelji so enakovredno ocenjevali 25 anketirancev. Prilagojeno ocenjevanje je imelo le 7 anketirancev. Samo trije gluhi so imeli prilagojeno oceno po njihovih željah. Anketiranci so obkrožili možni odgovor »drugo«, pri katerem so navedli, da so jih ocenjevali enakovredno, razen pri angleščini, pri kateri so bili oproščeni ustnega in slušnega dela. Trije izmed anketiranih so napisali;

- »Profesorica slovenščine mi je ugodila glede ocene pri spisih oziroma esejih glede slovnice«. (GS-20%)
- »Ocenjevali so me enakovredno kot ostale, razen pri nemščini pri narekovanju na list, slovenščini pri pisnem izpitu pri intonaciji npr: é, ê, tako da so odstranili eno tako nologo; pa pri angleščini so upoštevali, da ne ocenjujejo poslušanja radia.« (GS-20%)
- »Bolj kritično so me ocenjevali. V razredu s slepim sošolcem in pri tem profesorji niso verjeli, da znam in zato so bolj zahtevali od mene.« (GS-20%)

Kje ste imeli največ pomoči s strani učiteljev?

Tabela 36: Pomoč s strani učiteljev

Učitelji	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	Σ	%
OŠ	4	20%	3	42,85%	1	33,33%	1	20%	2	66,67%	11	28,95%
SŠ	9	45%	3	42,85%	2	66,67%	1	20%	1	33,33%	16	42,10%
Oboje/enako	7	35%	1	14,29%	0	0	3	60%	0	0	11	28,95%
SKUPAJ	20	100%	7	100%	3	100%	5	100%	3	100%	38	100%

Interpretacija: Največ pomoči so imeli v srednji šoli, in sicer je tako odgovorilo 16 anketirancev. Med OŠ in oboje/enako ni razlike. Le trije gluhi niso obkrožili nobenega odgovora, ker so menili, da niso dobili pomoči na nobeni šoli (osnovni in srednji šoli).

Tabela 37: Poklicna/splošna matura, izkoriščanje statusa dijaka s posebnimi potrebami

status s PP	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	Σ	%
Podaljšan čas	16	72,73%	2	28,57%	2	66,67%	3	50%	2	66,67%	25	60,98%
Oproščen/a pri	9	40,91%	1	14,29%	2	66,67%	1	16,67%	1	33,33%	14	34,15%

Oproščen/a pri ustnem zagovoru	2	9,09%	1	14,29%	0	0	1	16,67%	1	33,33%	5	12,20%
Nisem izkoristil/a	1	4,55%	4	57,14%	0	0	2	33,33%	0	0	7	17,07%
Drugo	4	18,18%	2	28,57%	0	0	1	16,67%	1	33,33%	7	17,07%
SKUPAJ	32	/	10	/	4	/	8	/	5	/	58	/

Interpretacija: Iz razpredelnice lahko vidimo, da so anketiranci največkrat izkoristili status dijaka s PP pri poklicni oziroma splošni maturi za podaljšanje časa, in sicer vsaj 25 anketirancev. Najmanj so koristili pravice pri ustnem zagovoru. Anketiranci, ki so obkrožili možni odgovor »drugo« so navedli:

- ↳ v času šolanja ni bilo mature (1G-25%, 1GS2-50%, 1N-50%)
- ↳ usmerjeno izobraževanje – stari programi (1G-25%)
- ↳ pri ustnem zagovoru so uporabili tolmača (1GS2-16,67%)
- ↳ pri ustnem zagovoru je bila prisotna tudi logopedinja; naprej so bila pisna vprašanja, potem je sledil še ustni zagovor (1G-25%)
- ↳ so bili med prvimi generacijami, ki so imeli zaključne izpite (1G-25%)
- ↳ oproščeni reševanja nalog pri slovenščini, ki so zahtevale pravilno naglaševanje besed (1N-50%)

Ena izmed anketiranih je napisala pripombo: »Ko sem končala šolanje na ekonomski šoli, sem se vpisala v gimnazijo – maturitetni tečaj. Tam sem prvič v življenju slišala, da obstajajo možnosti olajšav pri učenju zaradi naglušnosti. To sem tudi izkoristila in se mi je kasneje priznalo tudi na splošni maturi. Dobila sem dodatne ure pomoči pri matematiki in slovenščini skozi leto. Na maturi pa sem bila skupaj z naglušno sošolko in sva imeli v bistvu praktično iste olajšave.« To pomeni, da nekateri sploh niso vedeli za pravice, ki bi jim olajšale pisanje maturi in jim seveda prinesle mnogo prednosti pri vpisu na fakulteto. Tudi pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, zato sem pri računanju odstotkov vzela število vseh študentov, ki so gluhi in naglušni in ne števila vseh odgovorov na vsako vprašanje. Zato končna vsota odstotkov ne pride 100%.

Ali ste imeli težave pri vpisu na fakulteto?

Tabela 38: Težave pri vpisu

Težave pri vpisu	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
NE	19	86,36%	5	71,43%	3	100%	4	66,67%	3	100%	34	82,93%
DA	3	13,64%	2	28,57%	0	0	2	33,33%	0	0	7	17,07%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: Večina anketirancev (34) ni imelo težav pri vpisu na fakulteto. Pri vpisu na fakulteto je imelo težave 7 anketirancev (gluhih in naglušnih). Pomembno mi je poudariti, da so se tudi GS iz zavoda vpisali, bilo jih je 6. Vseh šest GS je hodilo v zavod v OŠ in SŠ.

Pod pritrdilnim odgovorom so navedli vzrok za težave ob vpisu: *zavrnitve zaradi gluhotе, ker niso poslali prošnje za status študenta s posebnimi potrebami (3GS iz integracije, 1GS iz zavoda); zaradi premalo točk (1GS2 iz zavoda, 1NS) in nepoznavanje pravic (1N).*

V naslednjem odstavku bom prikazala njihove pripovedi:

- ↳ *Zmotil sem se pri vpisu in nisem vedel za pravice (NS iz integracije)*
- ↳ *Niso me sprejeli na vzgojiteljsko šolo zaradi gluhotе in tudi zaradi poklica, saj se nisem šolala v SŠ za vzgojiteljico. (GG iz zavoda)*
- ↳ *Nisem bila sprejeta na želeno fakulteto, saj me niso opozorili glede pravilnega vpisovanja na fakulteto (pri izbiri smeri niso upoštevali statusa dijakinje s posebnimi potrebami). Upoštevali so me enakovredno z drugimi slišječimi (isti sistem točkovanja in nobenih prilagoditev). (GS iz integracije)*

Tabela 39: Vpis na fakulteto glede na želje

Vpis na fakulteto	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
DA, sprejet/a na 1. željo	12	54,54%	5	71,43%	2	66,67%	3	50%	2	66,67%	24	58,54%
DA, napisal/a samo 1	7	31,82%	1	14,29%	1	33,33%	2	33,33%	0	0	11	26,83%

željo

NE, sprejet/a na 2./3. željo	3	13,64%	1	14,29%	0	0	1	16,67%	1	33,33%	6	14,63%
NE, ker..	0	0	0	0	0	0				0	0	0
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

Interpretacija: Iz razpredelnice lahko ugotovimo, da je bilo sprejetih na 1. željo 24 anketirancev. Tisti, ki niso bili sprejeti, so bili sprejeti na 2./3. željo; teh je bilo 6 anketirancev. Samo 11 anketirancev je vedelo, kakšne pravice jim pripadajo in so bili sprejeti na prvo in edino željo. Oseba s statusom študenta s PP ima prednost pri vpisu na fakulteto in pri tem je zelo pomembno, da v obrazcu napišejo samo 1 željo, na katero fakulteto si želijo iti. V primeru, da ne dosežejo dovolj točk, ga bodo vseeno sprejeli, a preko komisije. Takrat je potrebno priložiti dokumente (zdravstveno potrdilo o gluhoti, prošnjo in dokazilo), pozneje pa bodoči študent dobi zeleno luč za vpis na željeno fakulteto.

Tabela 40: Fakulteta, ki jih obiskujejo anketiranci

FAKULTETA	GLUHI	NAGLUŠNI	C	SKUPAJ
Višja strokovna šola LJ	2 (GS in GG)	/	1	3
Višja strokovna šola PO	/	1NS2	/	1
Višja strokovna šola NG	1GS	/	/	1
Višja strokovna šola CE	/	1	/	1
Višja strokovna šola Velenje	/	1	/	1
Višja šola – živilstvo in prehrana	1GS2	/	/	1
Biotehniška fakulteta – višja šola	1GS2	/	/	1
Fakulteta za računalništvo in informatiko LJ – višja šola	1GG	/	/	1
Višja upravna šola	1GS2	/	/	1
Visoka šola za zdravstvo NG	1GS	/	/	1
Fakulteta za management KP – visoka šola	1GS	/	/	1
Fakulteta elektrotehniko računalništvo informatiko MB – visoka šola	/	1NS2	/	1
Fakulteta za strojništvo LJ – visoka šola	1GS	/	/	1
Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo LJ – visokošolski študij	1GG	/	/	1
Visoka šola za zdravstvo LJ	/	/	1	1
Naravoslovnotehniška fakulteta LJ – visoka šola	5 (1GG, 2GS in 2 GS2)	/	/	5

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje LJ – UNI	1GS	1	/	2
Fakulteta za humanistične študije KP - UNI	/	1	/	1
Fakulteta za družbene vede - UNI	/	1	/	1
FRI UNI –				
Interdisciplinarni univerzitetni štud. program računalništvo in matematika	1GS	/	/	1
Pedagoška fakulteta LJ – UNI	1GS	1	/	2
Pedagoška fakulteta MB – UNI	1GS	/	/	1
Filozofska fakulteta MB – UNI	1GS	/	/	1
Fakulteta za farmacijo LJ – UNI	2 (GG in GS)	/	/	2
Ekonomska fakulteta LJ – UNI	1GS	1NS2	/	2
Fakulteta za socialno delo – UNI	2GS	1	1	4
Biotehniška fakulteta – UNI	2GS	/	/	2

Interpretacija: Iz razpredelnice lahko ugotovimo, katere fakultete obiskujejo oz. so obiskovali anketiranci in vidimo, da nekateri gluhi in naglušni študenti obiskujejo oz. so obiskovali isto fakulteto (*FSD, NTF, PF in BF*). Na višji šoli študira oz. je študiralo 9 anketirancev (*ena od njih je iz zavoda*), na visoki šoli pa 7 (*dve od njih sta iz zavoda*) in 11 študentov študira univerzitetno.

2 študenta (GS2 in NS2), ki sta pustila študij, sta se prepisala na drugo fakulteto (*ekonomska fakulteta in višja šola – živilstvo in prehrana*).

Tabela 41: Razvrstitev študentov po letnikih

letnik	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	Σ	%
1. letnik	1	4,55%	0	0	0	0	3	50%	0	0	4	10,81%
2. letnik	5	22,73%	0	0	1	50%	1	16,67%	1	50%	8	21,62%
3. letnik	1	4,55%	1	20%	0	0	0	0	0	0	2	5,41%
4. letnik	2	9,09%	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5,41%
Absolvent/ka	6	27,27%	2	40%	0	0	2	33,33%	0	0	10	27,02%
Diplomant/ka	7	31,82%	2	40%	1	50%	0	0	1	50%	11	29,73%
SKUPAJ:	22	100%	5*	100%	2*	100%	6	100%	2**		37	100%

*3 naglušni in 1 C nimajo več statusa.

**1 naglušen2 ni obkrožil odgovora.

Interpretacija: Z razpredelnice lahko razberemo, da je največ anketirancev že diplomiralo - 11, od tega jih je 7 gluhih (6GS in 1GG) in 3 naglušni in 1 C (*Izmed diplomiranih naglušnih, je 1NS2 diplomiral na EF, prej je bil vpisan na gradbeno fakulteto*). Za njim sledi še 10 absolventov – 8 gluhih (4GS in 4GG) in 2 naglušna. Eden izmed diplomiranih gluhih je

naredil tudi magisterij (GS). Ostali študenti pa še študirajo, le nekateri med njimi so pustili študij (8 jih je). Trenutno trije naglušni in 1 C oseba nimajo več statusa študenta. 3 GS iz zavoda ob tem še študirajo (*V 2. letnik hodita 2 GS, sta sošolki. Obe sta se strinjali, da če ne bi bili skupaj, bi bilo za njiju na fakulteti še težje. Ena trenutno piše diplomu – višja šola*).

Tabela 42: **Ponavljanje letnika**

Ponavljanje letnika	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	12	54,55%	4	57,14%	2	66,67%	4*	66,67%	1	33,33%	23	56,10%
DA	10	45,45%	3	42,86%	1	33,33%	2	33,33%	2	66,67%	18	43,90%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

*2 gluha sta pustila fakulteto (1.letnik).

Interpretacija: Iz tabele 37 razberemo, da več kot polovica anketirancev ni ponavljalo letnika. Ostalih 18 anketirancev je ponavljalo, navedli pa so naslednje razloge: *zaradi neopravljenih izpitov (6G, 2N), na lastno željo (smrt v družini) (1G), podaljšal status absolventa (2G, 1C), izkoriščanje statusa (2G), prepis z druge fakultete (2N, 1NS2, 1GS2).*

- ☞ *Farmacija je znana po težkih kemijskih in strokovnih predmetih. Razlog je tudi v razkoraku v znanju med SŠ in faksom. Luknjave osnove na SŠ so botrovale ponavljanju letnika. (G)*
- ☞ *Premajhna skoncentriranost na učenje. (in včasih tudi podrejenost drugim bolj zanimivim dejavnostim, ki so »vzele« čas za študij). (G)*
- ☞ *V 1. letniku se nisem odločila za izjemni vpis v drugi letnik, saj bi mi z izjemo, da sta mi manjkala dva obvezna izpita, ki sta bila pogoj za vpis v višji letnik, omogočili prehod v višji letnik. Odločila sem sem za ponavljanje, ker sem si želela v miru opraviti vse izpite iz prvega letnika in si omogočiti nemoteno opravljanje drugega letnika, brez velikih težav. (G)*
- ☞ *Ker mi je bilo preveč snovi in nisem imela dobre podlage že od prej (okrnjen besedni zaklad). Pri predmetu tehnologija, tam je bilo veliko besedišča, predvsem novega, česar nisem razumela nič. (GS2)*

Kakšno je bilo prvo leto študija?

Tabela 43: Prvo leto študija

Prvo leto študija	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Bil/a sem psihično nepripravljen/a	3	13,64%	2	28,57%	0	0	1	16,67%	2	66,67%	8	19,51%
Bil/a sem zmeden/a	7	31,82%	2	28,57%	0	0	2	33,33%	1	33,33%	12	29,27%
Bil/a sem dobro pripravljen/a	9	40,91%	3	42,86%	1	33,33%	0	0	0	0	13	31,71%
Imel/a sem veliko info na začetku študija in ni bilo težav	7	31,82%	2	28,57%	2	66,67%	2	33,33%	1	33,33%	14	34,15%
Drugo	4	18,18%	3	42,86%	0	0	2	33,33%	0	0	9	21,95%
SKUPAJ:	30	/	12	/	3	/	7	/	4	/	56	/

Interpretacija: Skupno 27 (13 in 14) anketirancev je bilo dobro pripravljenih in imeli so veliko informacij na začetku študija ter niso imeli težav. Ostali pa so bili psihično nepripravljeni in zmedeni; takšnih je bilo 20 (8 in 12) anketirancev. Anketiranci (9), ki so obkrožili možni odgovor »drugo«, so navedli spodnje odgovore.

UČENJE IN INFORMACIJE (2GS-50%, 3NS-42,86%, 2GS2-33,33%)

- ✎ *Bilo je zelo težko, stopnja učenja je bila previsoka (visok tempo) in prisotne so bile velike spremembe.*
- ✎ *Imel sem pomanjkljivo znanje in težko sem razumel informacije.*
- ✎ *Premalo informacij.*

(NE)PRISOTNA POMOČ (2GS-50%)

- ✎ *Imel sem sošolce iz SŠ, ki so se tudi vpisali na isto fakulteto, mi je bilo lažje.*
- ✎ *Takrat ni bilo tolmača, sem bila sam in mi je bilo težko.*

Kako ste sledili predavanjem na fakulteti?

Tabela 44: Sledenje predavanjem

Sledenje pri predavanju	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI ₂	%	NAGLUŠNI ₂	%	Σ	%
Branje z ust	9	40,91%	5	71,43%	3	100%	1	16,67%	3	100%	21	51,22%
Uporaba tolmača	5	22,73%	0	0	0	0	2	33,33%	0	0	7	17,07%
Pogledam v zapiske/skripte	16	72,73%	6	85,71%	3	100%	2	33,33%	2	66,67%	29	70,73%
Ne hodim na predavanja	4	18,18%	1	14,29%	0	0	3	50%	0	0	8	19,51%
SKUPAJ:	34	/	12	/	6	/	8	/	5*	/	65	/

* 1 Naglušen je napisal, da tudi posluša s PV.

Interpretacija: Predavanjem največkrat sledijo tako, da med predavanjem pogledajo v zapiske oziroma skripte (29 anketirancev). Tolmača uporablja le 7 gluhih. Pri branju z ustnic lahko sledi le 10 gluhih od 28. Nekateri naglušni in uporabniki PV so omenili, da tudi poslušajo. Pri tem so anketiranci navedli naslednje razloge, zakaj ne hodijo redno k predavanjem: *takrat ni bilo tolmačev, samo na vaje sem hodila (3)*, nekaterih predavanj nismo obiskovali *zaradi nerazumevanja profesorja – prehitro je govoril (ali prekrival ustnice z rokami nezavedno, brada)*, *preveč se je sprehajal po predavalnici (se ne vidi njegovega obraza) (1)*. V nadaljevanju bom predstavila nekaj primerov, ki so jih napisali anketiranci pod vprašanjem, zakaj ne hodijo na predavanja.

- »*Ker nisem ničesar razumela in sem raje ta čas izkoristila za zbiranje informacij in iskanje ustreznih zapiskov ter se na osnovi zbranega učila. Nisem hodila na predavanja, le na vaje.*« G
- »*Navajen sem delati sam iz zapiskov brez drugih ljudi. SZJ nisem uporabljal, ker je noro gledati v tolmača cel dan.*« G
- »*Izguba časa zaradi nekakovostno izkoriščene količine učne snovi glede na čas.*« G
- »*Težko, bil sem sam in ni bilo tolmačev takrat.*« G

Iz odgovorov je razvidno, da prisotnost na predavanjih ne prinese koristi za gluhega študenta in samo tolmač ni dovolj, saj študent ne more istočasno gledati tolmača ter zapisovati v zvezek. Ker je bilo pri tem vprašanju možnih več odgovorov, sem pri računanju odstotkov vzela število vseh študentov, ki so gluhi in naglušni in ne števila vseh odgovorov na vsako vprašanje. Zato končna vsota odstotkov ne pride 100 %.

Tabela 45: Ali imajo anketiranci vavčerje za tolmača ali nimajo?

Vavčer* za tolmača	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
DA	13	59,10%	0	0	1	33,33%	3	50%	1	33,33%	18	43,90%
NE	9	40,90%	7	100%	2	66,67%	3	50%	2	66,67%	23	56,10%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	6	100%	3	100%	41	100%

*Vavčer je plačilo v obliki listka z navedenimi podatki za tolmača. 1 vavčer = 1 ura tolmačenja

Interpretacija: Vsaj 16 od 28 gluhih in 1 naglušen od 10-ih imajo vavčerje za tolmače. Vsi, ki so hodili v šolo v zavod, imajo vavčerje, 4 GG tudi imajo vavčerje. Ostalih 21 anketirancev nima vavčerjev, vzroki pa so naslednji:

↳ ne znam uporabljati znakovnega jezika (4GS, 4NS in 2C)

↳ takrat v času šolanja ni bilo vavčerjev (1GS, 1GS2, 1GG)

↳ ne rabim/ni potrebe. (2GS, 5NS)

↳ ne potrebujem jih ter ne maram vzbujati pozornost (1G)

Moramo se zavedati, da so vavčerje izdali šele leta 2002, ko se je uveljavil Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika (ZUSZJ). Ampak gluhi, ki nimajo vavčerjev, nimajo pravice do tolmača, ker ne poznajo znakovnega jezika. To pomeni, da se je 12 gluhih anketirancev moralo znajti po svojih močeh.

Kje ste dobili zapiske?

Tabela 46: Zapiske, so dobili od...

ZAPISKE	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
od sošolcev	18	81,82%	4	57,14%	3	100%	4	80%	3	100%	32	80%
Iz višjih letnikov	11	50%	5	71,43%	2	66,67%	1	20%	0	0	19	47,50%
Internet	15	68,18%	5	71,43%	1	33,33%	2	40%	1	33,33%	24	60%
drugo	6	27,27%	1	14,29%	0	0	2	40%	0	0	9	22,50%
SKUPAJ:	50	/	15	/	6	/	9*	/	4	/	84	/

*1 gluhih ni obkrožil odgovore, ker je pustil študija po 3 mesecih.

Interpretacija: Iz razpredelnice lahko ugotovimo, da so se anketiranci za zapiske največkrat obrnili na sošolce, in sicer v 32 primerih. Preko interneta je iskalo gradiva vsaj 24 anketirancev. 19 anketirancev je tudi zaprošilo starejše študente za njihove zapiske, da so jih lahko kopirali. Ostalih 9 anketirancev je obkrožilo možni odgovor »drugo« in pri tem navedli, kako so dobili zapiske.

8 gluhih je dobilo zapiske na drugi način kot so: *forum (1G)*, *e-učilnica (1G-16,67%)*, *na fakulteti dobimo gradiva (2G-33,33% in 2GS2-40%)*, *zapiske sem dobil od diplomiranih kolegov (1G-16,67%)* in *pri matematiki in statistiki je sam prepisoval s table (1G-16,67%)*.

Naglušna oseba pa je dobila zapiske tako, da je *prosila od 2 do 4 sošolk in je vse pretipkala na računalnik ter si tako naredila svoje zapiske*. Za prepisovanje je porabila dosti časa. Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, zato sem pri računanju odstotkov vzela število vseh gluhih in naglušnih študentov in ne števila vseh odgovorov za vsako vprašanje. Končna vsota odstotkov tukaj ne pride 100%.

Koliko časa ste povprečno potrebovali za učenje za izpite?

Tabela 47: Povprečen čas učenja za izpite

UČENJE	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Do pod 2 dni	0	0	1	14,28%	0	0	0	0	0	0	1	2,5%
2 do pod 4 dni	3	13,64%	2	28,57%	3	100%	3	60%	1	33,33%	12	30%
4 dni do pod 1 teden	4	18,18%	1	14,28%	0	0	0	0	1	33,33%	6	15%
Več kot 1 teden	11	50%	3	42,86%	0	0	2	40%	1	33,33%	17	42,50%
Več kot 1 mesec	4	18,18%	0	0	0	0	0	0	0	0	4	10%
SKUPAJ	22	100%	7	100%	3	100%	5*	100%	3	100%	40	100%

*1 gluhih je pustil študija po 3 mesecih.

Interpretacija: 13 gluhih in 4 naglušni so potrebovali za učenje več kot 1 teden. Vsaj 4 gluhi so potrebovali več kot 1 mesec za učenje za izpite. Le 1 naglušen je potreboval za učenje za izpite do pod 2 dni. *Nekateri med anketiranimi so omenili, da je čas za učenje predvsem odvisen od vrste fakultete, zahtevnosti snovi, obsežnosti in težavnosti izpita*. Eden izmed anketiranih je komentiral, da je na njegovi fakulteti čisto normalno – v zadnjem letniku pa

običajno, če se učiš 2 meseca ali več, če ti je prvi izpit spodletel. Povsem se strinjam z njim glede izpita.

Tabela 48: **Priznavanje statusa študenta s posebnimi potrebami na fakulteti**

Status s PP	Nadaljevanje študija						Študenti, ki so pustili študij					
	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	5	22,73%	3	42,86%	0	0	3	75%	1	33,33%	12	30,77%
DA	17	77,27%	4	57,14%	3	100%	1	25%	2	66,67%	27	69,23%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	4*	100%	3	100%	39	100%

*2 gluha nista obkrožila odgovora.

Interpretacija: Status študenta s PP ima 27 anketirancev. Tistih anketirancev, ki nimajo statusa, je 12. Nekateri med njimi so povedali, da niso vedeli za te pravice ter da jim ni nihče povedal o tem. Eden izmed njih je omenil, da mu na višji strokovni šoli v NG ne priznavajo statusa. Razlog je v tem, da še nikoli niso imeli gluhega študenta in da mu po zakonu ne pripada. Dva gluha nista obkrožila, ker eden ni vedel, če ima status, zato je pustil prazno, drugi pa je brez statusa (pustil študij).

Pod vprašanjem so imeli še eno dodatno vprašanje, kaj so jim priznavali ob statusu. Anketiranci so obkrožili po več odgovorov in nekaj so tudi sami dopisali zraven (»drugo«). Eden je komentiral, da status s PP ne pomeni nič, ker profesorjev odnos do tega statusa je zelo nepomemben.

↪ Podaljšanje časa pri pisanju izpita (13G, 1N, 2NS2)

↪ Oproščen/a pri ustnem spraševanju (5G)

↪ Drugo: (6G, 3N)

✓ Posebna pozornost pri vajah, oproščena predstavitev seminarskih nalog (G)

✓ Namesto pisnega dela sem lahko opravljala ustni izpit. (G)

✓ Individualni izpit (G)

✓ V 1. letniku pri angleščini mi ni bilo treba ustno predstaviti seminarske naloge; pri glasbi pa sem lahko igrala na zvončke namesto na flavto. (N)

✓ Nič (2N)

Tabela 49: Tutor

Nadaljevanje študija							Študenti, ki so pustili študij					
TUTOR*	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
NE	13	59,10%	6	85,71%	2	66,67%	4	80%	3	100%	20	50%
DA	9	40,90%	1	14,29%	1	33,33%	1	20%	0	0	20	50%
SKUPAJ:	22	100%	7	100%	3	100%	5*	100%	3	100%	40	100%

*Tutor (študent iz višjega letnika), ki lahko pomaga študentu, pa tudi tutorja profesorja, ki mu svetuje pri bolj "strogih" študijskih zadevah.

**1 gluhi ni obkrožil odgovor.

Interpretacija: Polovica anketiranih ima tutorja. Pri tem sem ugotovila, da nekateri niso vedeli, da obstaja tutorstvo. Ena izmed anketiranih je povedala, da ima *tutorja – profesorja*, večina anketiranih pa je povedala, da ima tutorje – študente iz višjih letnikov.

Kaj bi potrebovali pri študiju, da bi vam bilo lažje?

Tabela 50: Predlogi za lažji študij

Nadaljevanje študija							Študenti, ki so pustili študij					
PREDLOGI	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	C	%	GLUHI 2	%	NAGLUŠNI 2	%	Σ	%
Tolmač- financira fakulteta	11	50%	0	0	1	33,33%	5	83,33%	1	33,33%	18	43,90%
Zapisnikar	18	81,82%	3	42,86%	2	66,67%	5	83,33%	1	33,33%	29	70,73%
Brezplačno fotokopiranje	14	63,64%	6	85,71%	2	66,67%	2	33,33%	1	33,33%	25	60,98%
Drugo	6	27,27%	1	14,29%	1	33,33%	1	16,67%	1	33,33%	10	24,39%
SKUPAJ:	49	/	10	/	6	/	13	/	4	/	82	/

Interpretacija: Odgovor, da bi za lažji študij bi potrebovali zapisnikarja, je obkrožilo **29 od 41 anketiranih**. Tudi brezplačno fotokopiranje zapiskov bi potrebovali, s čemer se je strinjalo

25 anketirancev. Da bi morala fakulteta financirati tolmača, je obkrožilo 18 gluhih (od tega 18 gluhih od 28), 1 naglušna in 1 C. Ena izmed naglušnih je napisala komentar, da je za gluhe študente obvezno (financiranje tolmača s strani fakultete). Anketiranci so obkrožili možni odgovor »*drugo*«, pri čemer so navedli:

- *nič (INS2-16,67%, 1C-33,33%, 1G-16,67%)*
- *tutor (2G-33,33%)*
- *več izpitnih rokov in več časa za pripravo na izpite (G-16,67%)*

Tukaj bi izpostavila njihove komentarje, ki so mi zelo pomembni:

↳ *boljšo razlago od profesorjev (N-14,29%)*

↳ *profesor, ki bi znal kretati (GS2-16,67%)*

↳ *razlaganje učne snovi skozi znakovni jezik s perspektive (»vizualnih svetov«) (1G-16,67%)*

↳ *gradivo z zelo preprostim razlagami in veliko slik (oz. risb) v slovenščini. (1G-16,67%)*

Te možnosti že obstajajo, a se v praksi ne izvajajo. Navedene lastnosti ima, kot sem že omenila v poglavju zapisnikar. S pomočjo zapisnikarja bi bilo vsem študentom lažje zaradi zapiskov, manj časa bi porabili za iskanje kvalitetnih zapiskov in lažje bi sledili med predavanji (in seveda hodili redno na predavanja). Če ne dobimo dobrih zapiskov, namreč izgubljammo čas za iskanje primernejših zapiskov. Žal pa obstajajo tudi primeri, da sošolci neradi posojajo gluhim oz. naglušnim študentom. Ne samo na fakultetah, pač pa bi to omogočili tudi v osnovnih in srednjih šolah, ker bi si s pomočjo zapisnikarja pridobili ogromno besedišča in seveda znanja. Predvsem pa bi bili enakovredni slišočim glede znanja in uporabe besednega zaklada. Takrat ne bi bili socialni problem in seveda bi si gluhi in naglušni bi lažje našli delo. Tudi pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, zato sem pri računanju odstotkov vzela število vseh gluhih in naglušnih študentov in ne števila vseh odgovorov za vsako vprašanje. Končna vsota odstotkov tudi tukaj ne pride 100%.

Za študente, ki so pustili študij:

9 anketirancev je pustilo študij, od tega jih je 6 gluhih (GS), od tega pa sta 2 bila integrirana, 1 je prehajal iz zavoda v integracijo, 3 pa so iz zavoda. 3 naglušni (NS) iz integracije so pustili študij. V nadaljevanju so izpolnili še dva vprašalnika.

Tabela 51: **Pustili študij**

Pustili študij	GLUHI	%	NAGLUŠNI	%	Σ	%
Ker mi je bilo težko, nisem razumel/a snovi (nove besede)	2	33,33%	2	66,67%	4	44,44%
Fakulteta ni bila prava zame	2	33,33%	1	33,33%	3	33,33%
Ker sem delal/a in ni bilo časa za študija	0	0	0	0	0	0
Nisem imela koga, ki bi mi pomagal	1	16,67%	2	66,67%	3	33,33%
Nisem imela tolmača	1	16,67%	0	0	1	11,11%
Drugo:	1	16,67%	2	66,67%	3	33,33%
SKUPAJ	7	/	7	/	14	/

Interpretacija: Iz tabele 51 lahko razberemo, da je bilo 4 anketirancem težko, ker niso razumeli snovi (zaradi novih besed). Trije so menili, da fakulteta ni bila prava izbira. Trije niso imeli koga, da bi jim pomagal skozi študij. Eden ni imel tolmača pri študiju (ker pred letom 2002 ni bilo tolmačev). Le dva izmed gluhih sta se ponovno vpisala na drugo fakulteto (eden je diplomiran, druga pa še študira – 2. letnik).

Izmed anketiranih so trije gluhi (GS), ki so obiskovali zavod (od OŠ do SŠ). Nobeden od njih ni zanemarjal študija zaradi študentskega dela. Anketiranci so tudi obkrožili možni odgovor »drugo« in pri tem navedli:

NI MOTIVACIJE:

- ✓ Ugotovil sem, da ne bom nikoli delal kot strojni inženir in v strojništvu nisem našel motivacije (Imam vse opravljene izpitne obveznosti, le diplome nisem pisal). (GS iz zavoda-integracije)
- ✓ Vse naštetu, kar sem potrdil, se nanaša na moj prvi faks – fakulteta za računalništvo in informatiko, kjer sem bil v 1. letniku. Zdržal sem samo dva meseca, potem pa sem odšel zaradi prezahtevnosti. (NS - integracija)
- ✓ Pomanjkanje motivacije in kaj naj v teh časih naglušni s podiplomskim? (NS - integracija)

DRUGO:

- ✓ *Bila sem v 1. letniku, nato sem pustila faks zaradi zdravstvenih težav. (GS - integracija)*
- ✓ *Po 3 mesecih sem pustil študij (ker ni bilo tolmača). (GS - zavod)*

Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, zato sem pri računanju odstotkov vzela število vseh gluhih in naglušnih študentov in ne število vseh odgovorov za vsako vprašanje. Končna vsota odstotkov tudi tukaj ne pride 100%.

Če bi dobili še eno priložnost za študij, kaj bi storil/a?

BI SE VPISAL/A:

- ✎ *Bi šla še enkrat na faks probati, če bi mi ratalo. Vendar zaradi denarne stiske ni mogoče. (GS iz integracije)*
- ✎ *Če ne bi imel dodatnih zdravstvenih problemov, bi z vsemi izkušnjami, ki sem jih dobil tekom let, ponovno študiral to, kar bi me veselilo. (NS iz integracije)*
- ✎ *Se vpisal na medicino. (NS iz integracije)*
- ✎ *Dobro bi premislila in se odločila za pravo smer študija. (GS)*

S POMOČJO:

- ✎ *Študiral bi drugo področje (socialni management ali socialno ekonomijo) z ugodnostmi, ki jih imajo današnji gluhi študentje. (GS iz zavoda-integracije)*
- ✎ *Poskušal bi s tolmačem (nisem ga imel v času študija) in izbral bi fakulteto, ki je naravnana bolj na praktično znanje. (GS iz zavoda)*
- ✎ *Bi šel še enkrat študirat, če bi obstajal zapisnikar v obliki prenosnega računalnika. To bi bilo super zame. (GS - integracija)*
- ✎ *Ja, s tolmačem in zapisnikarjem bi mi šlo lažje in seveda bi se maksimalno potrudil, da zaključim študij ob pomoči tutorja, seveda. In še veliko podpore, samopodobe oziroma motivacije. (NS iz integracije)*

- ☞ Če bi imela možnost imeti tolmača, ki ga financira fakulteta, in zapisnikarja, bi šla še enkrat študirat. Tolmač naj bi bil strokovno usposobljen za področje, ki bi ga študirala. Instrukcije bi imela brezplačne. (GS - zavod)

Iz teh odgovorov lahko sklepam, da gluhi resnično potrebujejo zapisnikarja in tolmača, ki bi ju financirala fakulteta, ker bi se s tem omogočilo gluhim in naglušnim študentom lažji študij in bi bili čim bolj enakopravni s sošolci glede znanja.

Tabela 52: **Starost gluhih in naglušnih anketirancev**

STAROST	GLUHI	NAGLUŠNI	C	SKUPAJ
20 do 24	12	4	1	17
25 do 29	6	4	2	12
30 do 34	5	1	/	6
35 do 39	3	1	/	4
od 40 let dalje	2	/	/	2
SKUPAJ:	28	10	3	41

Interpretacija: Anketirala sem gluhe, naglušne in C, koliko so stari. Iz tabel lahko razberemo, da vsako leto narašča število gluhih, naglušnih in C študentov. Trenutno je največ mladih študentov (17 oseb), ki so stari med 20 in 24 let, najstarejša (2), ki sta stara nad 40 let, sta že študirala (eden je diplomiral, drugi pa ima opravljene vse obveznosti, le diploma mu manjka). Iz teh rezultatov lahko sklepam, da se bo vedno več mladih odločalo za študij zaradi ugodnosti (status študenta s PP, tolmač). Pred 20 leti sta študirala samo 2 gluha študenta, kasneje pa se je njihovo število povečalo za 39 gluhih, naglušnih in C.

5. RAZPRAVA

Osip pri vzorčenju je bil 24,07 %. Od 54 pričakovanih sem dobila 41 odzivov, da bodo sodelovali v anketi oziroma v raziskovalni nalogi.

Z raziskavo sem ugotovila, da večina gluhih pozna znakovni jezik, naglušni pa ga ne poznajo. Ti podatki me niso presenetili, kajti pričakovala sem, da bo takšen rezultat. Nekateri med njimi so povedali, da če bi se pogovarjali z gluhih, ne bi uporabljali svojega glasu. Na komunikacijo pa vpliva kakovost slovenskega znakovnega jezika in kdaj so ga začeli uporabljati. Saj to vpliva na življenje posameznika in tudi na govor. Naglušni so povedali, da ne poznajo oziroma ne znajo dobro uporabljati znakovnega jezika.

Vsi gluhi gluhih staršev so hodili v zavod, a za kratek čas in so jih premestili v integracijo. Le en gluhi gluhih staršev je imel popolno integracijo. To pomeni, da so bili gluhi otroci gluhih staršev integrirani tako kot gluhi otroci sliščih staršev. V zavod je hodilo 9 gluhih otrok sliščih staršev, izmed njih pa je samo 6 gluhih otrok sliščih staršev nadaljevalo šolanje (SŠ) v zavodu. V šoli med integracijo in zavodom glede razumevanja s sošolci ni bilo večjih razlik med njimi.

Strokovne pomoči v OŠ večina ni imela in ta podatek me je presenetil. Toda opazila sem, da na tak rezultat vpliva to, na katero šolo so obiskovali. V zavodu imajo namreč prilagojen program in skoraj vsi učitelji poznajo znakovni jezik. Ena med anketiranimi je povedala, da včasih učitelji niso znali kretati in so za pomoč poklicali kar naglušnega učenca, ki je bil v razredu, če pa naglušnih ni bilo, pa so poklicali tolmača, da je lahko prevajal snov v znakovni jezik.

Med poukom je večina anketirancev največ sledila temu, kar so napisali učitelji na tablo. To pomeni, da največ sledimo vidnim informacijam (tabla, zapiski od sošolcev). 22 gluhih med poukom ne razume popolnoma razlage učiteljev. Snov razumejo povprečno le 20 % do pod 60 %. Tudi 8 naglušnih snovi ne razume popolnoma, odstotek razumevanja pa je v tej skupini 60 % do pod 80 %. Za anketirance ima največji pomen mama, ki jim je tudi pomagala pri učenju. Anketiranci so imeli največ težav pri angleščini. Ta predmet je namreč težek za razumevanje, ker ne slišijo besed in tukaj potrebujejo dodatno razlago. Samo 8 anketirancev je imelo inštrukcije pri določenih predmetih, a največ od tega so jih imeli pri angleščini.

Slabe izkušnje v osnovni šoli so bile prisotne v integraciji kot tudi v zavodu. 20 anketirancev je imelo slabe izkušnje v integraciji, v zavodu pa le trije. Anketiranci so imeli slabe izkušnje zaradi učiteljev, sošolcev, ker jih niso sprejeli oz. hoteli razumeti. Slabe izkušnje v

srednješolskem času so bile manj pogoste kot pa v osnovni šoli. Pojavljajo se isti problemi kot v osnovni šoli, tj. težave s profesorji in sošolci.

14. vprašanje o FM sistemu oziroma phonic earu, je delalo malo težav med anketiranimi, predvsem tistimi, ki so hodili v zavod, saj so rekli, da niso imeli FM-sistema, ker so imeli učitelje, ki so znali kretati. Ena pa je pravila, da je imela FM sistem. Za boljšo predstavnost bi morala dodati sliko v vprašalniku, kako zgleda FM sistem, da bi jim lažje predstavila, kaj bi bilo to. FM sistema niso hoteli uporabljati trije učitelji. FM sistema niso uporabljali samo učitelji, ampak tudi sami uporabniki, za kar so navedli vzroke – sedem anketirancev ga ni imelo, ker ga ni bilo, trije niso vedeli, da je obstajal, pet jih je menilo, da ni bil koristen, sedem pa jih je omenilo, da je bil nepotreben.

Polovica anketirancev se je ukvarjala z več kot 3 krožki in športnimi dejavnostmi. Krožki so namreč jasni pokazatelji, kako se razvijamo v družbi ljudi, kako se nam razvijajo spretnosti sodelovanja, komunikacije, družabnost in odprtost za nove ideje.

Srednje šole niso sami izbrali, svoje odločitve so jim vsilili drugi. Pri tem so bili udeleženi štirje anketiranci. Starši so jim odsvetovali prvo izbiro srednje šole zaradi gluhotе in sposobnosti.

Tudi v srednji šoli so imeli strokovno pomoč in brez tega ne bi uspešno šli skozi šolska obdobja. Največ pomoči so imeli pri predmetih angleščina, slovenščina in matematika. To so glavni predmeti za maturo, a za gluhe predstavljajo trd oreh, ker tukaj potrebujejo dodatno razlago in pomoč pri reševanju nalog. Strokovna pomoč je zelo pomembna za gluhe. V srednji šoli so le nekateri imeli status dijaka s posebnimi potrebami, bila jih je manj kot polovica. To pomeni, da druga polovica ni vedela za obstoj statusa dijaka s posebnimi potrebami, ki bi jim prinesel ugodnosti in privilegije na področju določenih predmetov. Anketiranci so največkrat povedali, da so status pridobili šele na maturi.

Pri vpisu na fakulteto niso šli mimo brez težav. Le sedem anketiranih je imelo težave zaradi gluhotе in premalo doseženih točk. Mnogi izmed njih so povedali, da sploh niso vedeli za status študenta s posebnimi potrebami, da jim pripada pravica, da se lahko vpišejo na želeno fakulteto, četudi ne dosežejo zadostnega števila točk. Tudi gluhi iz zavoda so se vpisali na fakulteto, bilo jih je šest. Status študenta s posebnimi potrebami jih ima le dobri dve tretjini. Eden izmed anketirancev, ki nima statusa študenta s posebnimi potrebami, je omenil, da mu ni priznan po zakonu, ker na njegovi fakulteti niso še nikoli imeli primera – gluhega študenta.

Na predavanju so anketiranci lahko sledili le s pomočjo zapiskov od sošolcev, ki jih pogledajo med predavanjem. To počne vsaj 29 anketirancev. Toda samo sedem anketirancev uporablja tolmača in z branjem z ustnic si lahko pomaga le 10 anketirancev. Študent namreč ne more

istočasno gledati v tolmača in delati zapiske, povrh pa še ves dan slediti predavanjem. Koriščenje pravice do tolmača je odvisno tudi od tega, ali ima oseba pravico do vavčerjev. 9 gluhih nima vavčerjev, to pomeni, da nimajo pravice do njih in na predavanju težko sledijo. Sami se morajo znajti pri svojih močeh, kolikor se da. Iznajdljivci vprašajo tudi sošolce za njihove zapiske, kar počne tri četrtine anketirancev. Več kot polovica anketiranih išče zapiske, gradiva preko interneta, manj kot polovica anketiranih pa zaprosi starejše študente iz višjih letnikov za njihove zapiske. To pomeni, da vsi resnično potrebujejo zapiske, a se znajdejo na različne načine kot so e-učilnica, forum in na gradiva, ki se dobijo na fakulteti. Toda te sreče nimajo vsi. Nekateri med njimi so omenili, da je potrebno večkrat prositi sošolce, da bi jim posodili zapiske, zgodi pa se tudi, da jim jih nočejo posoditi. Vse je odvisno od njihove dobre volje in pripravljenosti. Za njih bi bila rešitev, da bi imeli zapisnikarja. S tem predlogom se je strinjalo 29 od 41 anketiranih. Za lažji študij bi resnično potrebovali zapisnikarja, tutorja, ki bi jim pomagal, in tolmača, ki bi ga financirala fakulteta. Predavanja bi morali izvesti čim bolj prilagojeno, kolikor se da:

- *boljšo razlago od profesorjev*
- *razlaganje učne snovi skozi znakovni jezik iz perspektive (»vizualnih svetov«)*
- *gradivo z zelo preprostimi razlagami in veliko slikami (oz. risbami) v slovenščini*

6. SKLEPI

- ✎ Večina gluhih uporablja znakovni jezik in branje z ust, naglušni pa znakovnega jezika ne poznajo.
- ✎ Starejši od 30 let niso imeli vavčerjev, ker ni bilo zakona o uporabi znakovnega jezika, ta zakon je bil sprejet šele leta 2002 izvajati pa se je pričel še pozneje.
- ✎ Večina anketirancev je bila integrirana v redno osnovno šolo, med njimi tudi gluhi otroci gluhih staršev.
- ✎ Med poukom v OŠ so dobili največ informacije s table, kamor so pisali učitelji.
- ✎ Vsi integrirani ne razumejo vsebine, vsaj 81,82% gluhih je imelo največ težav pri razumevanju vsebine. Pri pouku so razumeli le 20% do pod 60%.
- ✎ Integrirani so imeli več slabih izkušenj kot tisti, ki so bili nameščeni v zavodu. Do slabih izkušenj je prišlo zaradi nesprejemanja drugačnosti s strani učiteljev in sošolcev.
- ✎ Slabe izkušnje v srednješolskem času so bile manj pogoste kot v osnovni šoli. Pojavljali so se isti problemi kot v osnovni, težave s profesorji in sošolci.
- ✎ Včasih učitelji iz zavoda niso znali kretati in so za pomoč poklicali kar naglušnega učenca, ki je bil v razredu. Če pa naglušnih ni bilo, pa so poklicali tolmača, da je lahko prevajal snov v znakovni jezik.
- ✎ Med integracijo in zavodom ni bilo večjih razlik med glede razumevanja s sošolci.
- ✎ Pri učenju so imeli največ pomoči od mame.
- ✎ Anketiranci so imeli največ težav v OŠ pri predmetu angleščina.
- ✎ Anketiranci so imeli veliko podpore staršev.
- ✎ Največ podpore so imeli v OŠ pri učiteljici, logopedinji in prijateljih/icah.
- ✎ FM sistema niso uporabljali samo učitelji, ampak tudi sami uporabniki.
- ✎ Sami so izbrali srednjo šolo in so se tudi posvetovali s starši in s šolsko psihologinjo.
- ✎ Strokovne pomoči so imeli več v SŠ kot v OŠ.
- ✎ Pri poklicni/splošni maturi so izkoristili status dijaka s posebnimi potrebami.
- ✎ 6 gluhih otrok slišočih staršev, ki so obiskovali zavod (od osnovne šole do srednje šole), se je vpisalo na fakulteto – višja šola.
- ✎ Ena gluha hči slišočih staršev iz zavoda je tik pred diplomo, dve gluhi hčeri slišočih staršev iz zavoda še študirata.

- ↪ Anketiranci so povedali, da sploh niso vedeli za status študenta s posebnimi potrebami, da jim pripadajo pravice – da se npr. lahko vpišejo na željeno fakulteto, četudi ne dosežejo zadostnega števila točk.
- ↪ Eden izmed anketirancev, ki nima statusa študenta s posebnimi potrebami, je omenil, da mu pravice ne pripadajo po zakonu, ker na njegovi fakulteti niso še nikoli imeli takega primera – gluhega študenta.
- ↪ 18 anketirancev od 41 ni nikoli ponavljalo letnika.
- ↪ 6 gluhih in 3 naglušni so pustili študij. Izmed njih sta dva izbrala drugo fakulteto, eden je uspešno diplomiral, drugi še študira.
- ↪ Večina gluhih ima vavčerje za tolmača, naglušni pa nimajo.
- ↪ Na predavanjih so anketiranci lahko sledili le s pomočjo zapiskov od sošolcev, ki jih pogledajo med predavanjih. To počne vsaj 29 anketirancev.
- ↪ Samo sedem anketirancev uporablja tolmača, z branjem z ustnic pa si lahko pomaga le deset anketirancev.
- ↪ Več kot polovica anketiranih išče zapiske, gradiva preko interneta, manj kot polovica anketiranih pa zaprosi starejše študente iz višjih letnikov za njihove zapiske.
- ↪ Za učenje za izpite so naglušni in gluhi potrebovali več kot 1 teden.
- ↪ 11 anketiranih je diplomiralo, od tega jih je 7 gluhih, 3 naglušni in 1 C.
- ↪ Število gluhih in naglušnih študentov narašča. Pred 20-imi leti sta študirala dva gluha, sedaj študira cca. 28 študentov.

7. PREDLOGI

- Pred prihodom gluhega ali naglušnega učenca v integracijo je potrebno seznaniti učitelje in ostale strokovne delavce na OŠ o pravicah otrok s posebnimi pravicami ter organizirati srečanja na zavodu za gluhe in naglušne, da se seznanijo o prilagoditvah, ki jih otrok potrebuje in da se vzpostavijo ustrezne predstave o gluhoti in naglušnosti.
- Za sošolce gluhega oz. naglušnega učenca je potrebno pripraviti izlet v zavod za gluhe in naglušne, da tudi sošolci spoznajo, kako je biti gluh oz. naglušen.
- Seznaniti učitelje o uporabi FM sistema.
- Seznaniti starše gluhih oz. naglušnih otrok o uporabi FM sistema ter s pravico do njega.
- Strokovna pomoč je zelo pomembna za gluhe in naglušne in bi bilo potrebno dodati še več dodatnih ur v osnovni in srednji šoli.
- Instrukcije, financirane s strani šole, za gluhega oz. naglušnega učenca, ki potrebuje pomoč pri določenemu predmetu.
- Tudi gluhi so manjšina kot italijanska in madžarska manjšina. Pri njih je priznan njihov materni jezik. V OŠ bi morali uvesti kot izbirni predmet znakovni jezik, ker bi s tem zmanjšali stereotipe, predsodke in strah pred komunikacijskimi ovirami. S to možnostjo bi bolje sprejeli drugačnost – gluhoto.
- Gluhe in naglušne dijake je potrebno seznaniti z njihovimi pravicami in jim dati vse potrebne informacije – status dijaka s posebnimi potrebami. Gluhi in naglušni imajo pravico, da so oproščeni ustnega in slušnega izpita na maturi (tuji jezik).
- Na fakultetah (Pedagoška, Filozofska in podobne fakultete, ki imajo pedagoški in andragoški študij) bi morali imeti predmet o otrocih s PP. Vsako leto se namreč večja število otrok s PP na rednih šolah.
- Učitelji, ki učijo na šolah za gluhe in naglušne (zavod), bi morali znati slovenski znakovni jezik ter učencem snov posredovati v njihovem jeziku. Ne samo z uporabo znakovnega jezika, pomembno je, da oboji uporabljajo verbalno in neverbalno komunikacijo.
- Razvijanje znakovnega jezika, tako da bo vseboval več strokovnih besed.
- Na fakultetah je potrebno seznaniti profesorje in ostale zaposlene, kako delati s študenti, ki imajo status študenta s posebnimi potrebami, posebej pa o delu z gluhi in naglušnimi študenti, saj gluhoti navzven ni vidna.

- Gluhega oz. naglušnega študenta je potrebno seznaniti s pravicami iz statusa študenta s posebnimi potrebami že ob vpisu na fakultete, seznaniti jih je potrebno tudi s tem, kje lahko dobijo informacije in na koga se lahko obrnejo po pomoč (na tutorja ali študenta, ki je gluh oz. naglušen).
- Profesorji in asistenti bi morali vse informacije v zvezi z izpitnimi roki in nalogami posredovati pisno.
- Predlagam, da profesorji in asistenti pripravijo vnaprej naloge za gluhe in naglušne študente. Temo predavanja bi bilo potrebno dati gluhemu in naglušnemu študentu 2 - 3 dni prej, da vsaj ve, o čem predava profesor.
- Gluhim in naglušnim bi morali omogočiti več rokov za opravljanje izpitov in več časa za pripravo na izpit.
- Na spletni strani fakultete bi morala obstajati rubrika z vsemi objavljenimi spremembami in novostmi.
- Gluhim in naglušnim bi morali omogočiti tutorja, ki bi jih obveščal preko elektronske pošte oz. osebno o vsem v zvezi s fakulteto in obveznostmi.
- Gluhim je potrebno omogočiti prilagoditev urnika (več odmorov med predavanji, kot imajo to v osnovni in srednji šoli).
- Gluhim in naglušnim študentom bi morali omogočiti brezplačno fotokopiranje zapiskov predavanj. Obenem bi bilo potrebno, da fakulteta dovoli fotokopiranje skript in delovnih zvezkov, ki jih je založil profesor fakultete.
- Na predavanjih bi moralo biti vsem tistim gluhim, ki imajo pravico do tolmača, to omogočeno. Stroški tolmačenja morajo biti financirani s strani fakultete, kot piše v zakonu. Za sankcioniranje nedoslednega izvajanja ZUSZJ na področju plačevanja tolmača na predavanjih, seminarjih in vajah, bi bilo potrebno v zakon uvesti kazenske določbe.
- Gluhim in naglušnim bi moral biti na voljo zapisnikar, ki bi številnim skrajšal čas in iskanje kvalitetnih zapiskov.
- Dobro bi bilo, če bi uvedli evidenco vseh gluhih in naglušnih študentov, ki se izobražujejo na Univerzah v Republiki Sloveniji. Do sedaj še ni točnega števila gluhih in naglušnih študentov, tako da ne vemo, koliko jih je v resnici študiralo.

Dajte nam možnost, da se bomo tudi mi uspešno šolali!

Želela bi, da tudi mi gluhi po šolanju ne bi bili le na pol pismeni, pomanjkljivo izobraženi in slabo pripravljeni za trg dela.

8. LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

- Ašenberger, K. (2009). *Težave, s katerimi se soočajo gluhi in naglušni študentje*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Bogataj, N. (2007). *Razumevanje pomena gozda za trajnostni razvoj podeželja v študijskih krožkih*. Doktorsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.
- Božič, M. (2010). *Analiza problematike gluhih in naglušnih študentov na Univerzah Republike Slovenije*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Fifolt, I. (2011). *Živeti v tišini: Gluhota s sabo prinaša izolacijo*, V: Naša žena, letnik LXXI, št. 2 (1. februar), str. 21
- Filipčič, T. (1994): *Psihični razvoj slušno in govorno motenega otroka*. V: Spoznajmo slušno motenega otroka: Zbornik prispevkov s seminarja Slušno moteni otrok v vrtcu in osnovni šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, str. 25-37.
- Fuma, K. (2006). *Ne svet gluhih, en svet za vse*. V: Sodobna pedagogika, Posebna izdaja/2006, str. 400-413
- Kogovšek, D., Ozbič, M., Košir, S. (2009). *Inkluzivna praksa gluhih/naglušnih oseb v vzgojno-izobraževalnem sistemu Republike Slovenije*. V: Sodobna pedagogika 1/2009, str. 392-409
- Košir, S. (1999). *Sluh – naglušnost in gluhota*. Ljubljana. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije.
- Krančan, G. (2009). *Posebnosti odraščanja gluhih mladostnikov v primerjavi s slišječimi vrstniki*. Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Kuhar, D. (1993). *Pogovori s starši gluhih in naglušnih otrok*. Ljubljana: PZI – DAN.
- Kuhar, D. (2009). *Dva obraza inkluzije gluhih in naglušnih otrok*. V: Vzgoja in izobraževanje: Razprave, letnik XL, št. 5-6, str. 23
- Levec, A., Ribnikar – Kastelic, N. (1990). *Slušno prizadeti učenec v vašem razredu*. Ljubljana: Zavod za usposabljanje slušno in govorno prizadetih Ljubljana.
- Lunder, U. (2007). *Bolezni in sindromi v starosti*. I. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.
- Mali, J. (1995). *Ljudje s posebnimi potrebami in dvojna diskriminacija*. V: Socialno delo, letnik 34, št. 5, str. 307

- Mirai, A. (2001). *Nasveti staršem gluhih in naglušnih otrok*. Interno gradivo, Ljubljana.
- Perišin, E. (1994). *Kaj sliši in kako poslušša slušno moteni otrok*. V: Turk Škraba, M. (ur.), *Spoznajmo slušno motenega otroka*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, str. 45-49.
- Pfifer, A. (2007). *Teorija uma pri gluhih otrocih z gluhimi starši in gluhih otrocih s slišječimi starši*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Pfifer, A. (2011). *Ajda Pfifer in njeno raziskovalno delo o gluhih otrocih*. V: *Odmev tišine*, letnik XIII, št. 3-4, str. 11
- Podboršek, L. (1990). *Uvajanje znakovnega jezika v vzgojo, izobraževanje in usposabljanje slušno prizadetih v Sloveniji*. Ljubljana: Zavod za usposabljanje slušno in govorno prizadetih Ljubljana.
- Poljanšek, N. (2008). *Učenka s primanjkljajem na motoričnem področju v redni osnovni šoli – študija primera*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Ponikvar, B. (2006). *Komuniciranje z gluhimi in naglušnimi*. Diplomsko delo, Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper.
- Resman, M. (2003). *Integracija/inkluzija med zamislijo in uresničevanjem*. V: *Sodobna pedagogika/posebna izdaja*, 64-83
- Rezar, P. (2009). *Kako se to pokaže?* V: *Vzgoja in izobraževanje: Razmisleki*, Letnik XL, št. 5-6, str. 114-116.
- Ule, M., Kline, M. (1996). *Psihologija tržnega komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vidmar, K. (2010). *Problemi gluhih in naglušnih v dodiplomskem izobraževanju*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Werdonig, A. (2009). *Permanentno izobraževanje učiteljev gluhih in naglušnih otrok, usmerjenih v programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo*. V: *Vzgoja in izobraževanje: Analize in prikazi*, Letnik XL, št. 5-6, str. 83-86
- Zaviršek, Darja (2000): *Hendikep kot kulturna travma*, Založba /*cf., Ljubljana

VIRI

Avdiogram (http://www.cohandsandvoices.org/resources/coGuide/07_audiogram.htm, 13.4.2011)

Besedni zaklad (http://wiki.answers.com/Q/How_many_words_in_an_average_vocabulary, 17.6.2011)

Dvoročna abeceda (<http://www.deafblind.com/deafsign.html>, 3.5.2011)

Enoročna abeceda (<http://www.compuworks.com/r/asl-training>, 3.5.2011)

Govoriti z rokami in slišati z očmi(<http://gluhinaglusni-dolenjske.net/index.php/pomen-sluha/208-govoriti-z-rokami-in-slisati-z-ocmi->, 3.5.2011)

Granville Redmond (<http://granvilleredmondgallery.com/>, 17.5.2011)

Informacijska družba in izobraževanje gluhih in naglušnih (<http://lopes1.fov.uni-mb.si/is2003/Debevc.pdf>, 18.4.2011)

Indukcijske

zanke(http://www.gateway2at.org/page.php?page_ID=3&gen_ID=10&mensub_ID=2&submen_ID=2&AtDet_ID=48&language=si, 16.5.2011)

Integracija (http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/23122, 10.12.2010)

Kakšni so gluhi? (<http://www.viva.si/Uho-grlo-nos-Otorinolaringologija/155/Kak%C5%A1ni-so-gluhi>, 18.4.2011)

Komunikacija (med.over.net/javne_datoteke/novice/datoteke/18019-komunikacija-nebesedno-Selic09.doc, 11.5.2011)

Konvencija o pravicah invalidov

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/konvencija_o_pravicah_invalidov.pdf, 20.6.2011

Logotip induktivna zanka(http://www.zal.sik.si/images/induktivnazanka_logo.jpg, 16.5.2011)

Ne le glasno, ampak tudi

jasno(<http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2009070105447351>, 16.5.2011)

Notranji slušni aparati (http://lh5.ggpht.com/_TDB3uNdG4D8/Schb-vGGJ6I/AAAAAAAAAhQ/q6IrnEY2ugo/Hearing%20aids%20multi.jpg, 30.4.2011)

Odstiramo podrobnosti iz sveta gluhih (<http://www.viva.si/Uho-grlo-nos-Otorinolaringologija/625/Odstiramo-podrobnosti-iz-sveta-gluhih>, 18.4.2011)

Poslušanje (<http://www2.arnes.si/~sspmkotn/edus/articles/poslusa.html>, 13.4.2011)

Predstavitev doma Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana
(http://www.zgnl.si/index.php?option=com_content&view=article&id=217&Itemid=264, 19.5.2011)

Prikrita diskriminacija gluhih študentov (<http://tvslo.si/predvajaj/prikrita-diskriminacija-gluhih-studentov/ava2.98180777/>, 18.4.2011)

Prvič uspešno vsadili slušni pripomoček v srednje uho
(<http://moj.dnevnik.si/novice/zdravje/300389>, 30.4.2011)

Razumeti kohlearne implante (http://www.widex.si/CI/Razumeti_CI.pdf, 14.4.2011)

Sožitje zveza društev (<http://www.zveza-sozitie.si/zakonodaja/pravilnik-o-organizaciji-in-nacinu-dela-komisij-za-usmerjanje-otrok-s-posebnimi-potrebami-ter-o-kriterijih-za-opredelitev-vrste-in-stopnje-primanjkljajev--ovir-ozroma-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami-ur-l--rs-54-03--93-04.html>, 14.4.2011)

Stigma slušnih pomagala (<http://www.viva.si/Uho-grlo-nos-Otorinolaringologija/590/Stigma-slu%C5%A1nih-pomagala>, 18.4.2011)

Test za možgane: kateri tip ste? (<http://www.arhivo.com/test-za-mozgane-kateri-tip-ste>, 17.5.2011)

Tipk d.o.o. (<http://www.tipk.si/izobrazevanjevec1.html>, 17.6.2011).

Univerza Gallaudet (<http://www.zveza-gns.si/zanimivosti/pogovorna-oddaja-z-prvim-gluhim-slovincem-na-univerzi-gallaudet>, 17.6.2011).

Vseh vrst slušnih aparatov
(http://assets.treesd.com/images/healthtree/articles/ht_hearing_aid_types_0702.jpg, 30.4.2011)

Widex: Induktivna zanka v prostoru, dosegljivo na e-mail: f.urankar@widex.si

Widex: Slušni aparati

(<http://www.widex.si/images/Slu%C5%A1ni%20aparati%20Widex%20d.o.o.%20-%20zau%C5%A1esni%20slu%C5%A1ni%20aparat%20in%20slika%20u%C5%A1esa%20s%20slu%C5%A1nim%20aparatom.jpg>)

Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana poka po šivih

(<http://www.dnevnik.si/novice/zdravje/1042385792>, 18.4.2011)

Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana: Zdravstveno varstvo (FM-sistem)

(http://www.zgnl.si/index.php?option=com_content&view=article&id=77&Itemid=98, 20.6.2011)

Znakovni jezik v eni kretnji I love you ([http://www.start-american-sign-](http://www.start-american-sign-language.com/images/i-love-you-sign-language.gif)

[language.com/images/i-love-you-sign-language.gif](http://www.start-american-sign-language.com/images/i-love-you-sign-language.gif), 11.5.2011)

Znova v svetu zvoka

(<http://mojezdravje.dnevnik.si/sl/Bolezni+in+zdravila/Glava/287/Znova+v+svetu+zvoka>, 30.4.2011)

Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije: Mikrofon - oddajnik in sprejemnik

(<http://www.zveza-gns.si/tehnicni-priporocila/deaf>, 11.5.2011)

Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije: Naglušni na Danskem ([http://www.zveza-](http://www.zveza-gns.si/evropska-unija/naglusni-na-danskem)

[gns.si/evropska-unija/naglusni-na-danskem](http://www.zveza-gns.si/evropska-unija/naglusni-na-danskem), 17.6.2011)

Zvok in sluh (http://www.widex.si/zvok_in_sluh.htm, 30.4.2011)

- Anketni vprašalnik
- Zbirnik podatkov

Pozdravljeni!

Vaše mnenje je zelo pomembno in upam, da si boste lahko vzeli nekaj minut in mi pomagali pri raziskavi. Že vnaprej se Vam zahvaljujem za vaš čas in odgovore.

1.) Ste: a) naglušni b) gluhi c) _____

2.) *Vaši starši so:*

- [illegible]

3.) Ali imate brata ali sestro (koliko)? Prosim, da navedite njihovo starost.

- a) DA, imam _____
- b) NE, sem edinec/edinka _____

4.) *Kako se sporazumevate z ljudmi?*

- a) Branje z ust/ogledovanje z ust
b) Znakovni jezik
c) Oboje uporabljam

4.1) Kdaj ste začeli uporabljati znakovni jezik?

- od otroštva, ker so moji starši tudi uporabljali znakovni jezik
- v zavodu v LJ, kjer sem obiskoval/a OŠ
- v srednji šoli, v zavodu v LJ
- obiskoval/a sem tečaj znakovnega jezika (prosim navedite, v katerem razredu ste bili takrat, ko ste obiskovali ta tečaj) _____
- drugo: _____

5.) *Katere slušne pripomočke uporabljate?*

- a) Slušni aparat
b) Polžev vsadek
c) Ne nosim/nimam
👉 Zakaj?

6.) *Kam ste hodili v osnovno šolo (OŠ)?*

- a) Zavod za gluhe in naglušne _____
- b) Integracija – OŠ v domačem kraju
- c) Najprej v zavodu (do ____ . razreda), potem so me premestili v integracijo
↳ Zakaj? _____
- d) Najprej v OŠ v domačem kraju (do ____ . razreda), potem so me premestili v zavod.
↳ Zakaj? _____

7.) *Kdo se je odločil za šolo, v katero ste se vpisali v 1. razredu (lahko obkrožite več odgovorov)?*

- a) Starši
- b) Zdravnik
- c) Defektolog/inja
- d) _____

8.) *Koliko ste bili stari ob vstopu OŠ?*

9.) *Kako ste se razumeli s sošolci v OŠ?*

- a) zelo dobro
- b) dobro
- c) srednje
- d) slabo
- e) zelo slabo

10.) *So vam posodili zvezke, kadar ste rabili (za prepisovanje)?*

- a) NE
- b) DA
- c) VČASIH

11.) *Ali ste imeli dodatno (strokovno) pomoč v OŠ?*

- a) NE
- b) DA
 - ↳ Pri katerem predmetu ste imeli pomoč?
 - ↳ _____
 - ↳ _____
 - ↳ _____
 - ↳ _____
 - ↳ _____

12.) *Ali ste imeli slušne in govorne vaje v času šolanja v OŠ?*

- a) NE
- b) DA
 - ↳ Koliko krat na teden ste imeli govorne in slušne vaje? _____

13.) *Kako ste sledili med poukom v OŠ? (lahko obkrožite več odgovorov)*

- a) Bral/a z ust
- b) Pogledal/a zapiske od sošolcev
- c) Kar so napisali učitelji na tablo

- d) Učitelji so uporabljali znakovni jezik
- e) Drugo (napišite kako): _____

14.) Ali so vsi učitelji v OŠ uporabljali FM-sistem (phonic ear) pri pouku?

- a) DA
- b) NE

↳ Zakaj niso uporabljali? _____

15.) Ali ste v celoti razumeli vsebino snovi oz. razlago v OŠ?

- a) DA
- b) NE

↳ Koliko vsebine pa ste razumeli?

- a) Do pod 20%
- b) 20% do pod 40%
- c) 40% do pod 60%
- d) 60% do pod 80%
- e) 80% in več

16.) Kako so vas večina ocenjevali učitelji iz OŠ pri pisanju testov in pri ustnem spraševanju?

- a) Ocenjevali so me enakovredno kot ostale
- b) Ocenjevanje so prilagodili mojim potrebam
- c) Ocenjevanje so prilagodili mojim željam
- d) Drugo (navedite): _____

17.) Ali ste imeli kdaj slabe izkušnje v OŠ?

- a) NE
- b) DA

↳ Opišite svojo izkušnjo: _____

17.1) Ali ste imeli tudi slabe izkušnje v srednji šoli?

- c) NE
- d) DA

↳ Opišite svojo izkušnjo: _____

18.) Ali ste hodili na dodatne krožke oziroma športne dejavnosti v OŠ in izven šole?

- a) NE
- b) DA

↳ Katere: _____
↳ _____
↳ _____
↳ _____
↳ _____

19.) Kdo vam je pomagal pri učenju v OŠ (lahko obkrožite več odgovorov)?

- a) mama
- b) oče
- c) brat/sestra
- d) logoped/inja
- e) prijatelj/ica
- f) sošolec/ka

20.) Koliko časa povprečno na dan ste potrebovali za učenje v OŠ?

- a) Do (pod) 2 uri
- b) 2 do (pod) 4 ure
- c) 4 do (pod) 6 ur
- d) 6 ur in več

21.) Pri katerem predmetu v OŠ ste imeli največ težav pri učenju (lahko obkrožite več odgovorov)?

- a) slovenščina
- b) angleščina
- c) matematika
- d) drugo (navedite): _____

22.) Ste v OŠ imeli inštruktorja?

- a) NE
- b) DA

☞ Zakaj? _____

☞ Kdo je plačal inštrukcije?

- a) Starši
- b) Šola
- c) CSD
- d) Brezplačno

23.) V kolikšni meri so vas starši podpirali pri vaših odločitvah?

- a) Zelo veliko
- b) Veliko
- c) Srednje
- d) Malo
- e) Zelo malo

24.) Ali ste imeli v OŠ podporo drugih oseb?

- a) NE
- b) DA

☞ Kdo je vas podpiral? (lahko obkrožite več odgovorov)

- a) Učitelj/ica
- b) Prijatelj/ica
- c) Logoped/inja
- d) Socialna delavka/socialni delavec
- e) _____

25.) Ali ste se sami odločili, katero srednjo šolo (SŠ) boste izbrali?

- a) DA
- b) NE

↳ Razlog
(Zakaj?): _____

26.) Ste se pred odločitvijo za SŠ s kom posvetovali (lahko obkrožite več odgovorov)?

a) NE

b) DA

↳ S kom?

a) S starši

b) Z učiteljem/ico

c) S šolskim psihologom/šolsko psihologinjo

d) _____

27.) Katero srednjo šolo ste obiskovali (kraj)?

28.) Ste imeli (strokovno) pomoč v srednji šoli?

a) NE

b) DA

↳ Pri katerih predmetih ste imeli strokovno pomoč?

↳ _____

↳ _____

↳ _____

↳ _____

↳ _____

29.) Ali ste imeli kakšne posebne ugodnosti, npr. status dijaka s posebnimi potrebami, status športnika, status umetnika, ...?

a) NE

b) DA

↳ Kateri status ste imeli? _____

30.) Kako so vas večina ocenjevali učitelji iz SŠ pri pisanju testov in pri ustnem spraševanju?

a) Ocenjevali so me enakovredno kot ostale

b) Ocenjevanje so prilagodili mojim potrebam

c) Ocenjevanje so prilagodili mojim željam

d) Drugo (navedite): _____

31.) Kje ste imeli več pomoči s strani učiteljev?

a) OŠ

b) SŠ

c) Enako/oboje

32.) Pri poklicni/splošni maturi sem izkoristil/a status dijaka s posebnimi potrebami (lahko obkrožite več odgovorov):

a) Podaljšan čas pri pisanju mature

b) Oproščen/a pri poslušanju

c) Oproščen/a pri ustnem zagovoru

d) Nisem izkoristil/a

e) Drugo (navedite): _____

33.) Ali ste imeli težave pri vpisu na fakulteto?

- a) NE
- b) DA

↳ Katere? _____

34.) Ali ste bili sprejeti na 1. željo za vpis?

- a) DA, ker so me sprejeli na 1. željo
- b) DA, ker sem napisal/a samo eno željo
- c) NE, so me sprejeli na 2. Željo oz. 3. željo
- d) NE, ker _____

35.) Na kateri fakulteti ste (in v katerem kraju ter stopnja – višja, visoka šola ali univerzitetna)?

36.) V katerem letniku ste?

a) 1. Letnik	d) 4. Letnik
b) 2. Letnik	e) Absolvent/ka
c) 3. Letnik	f) Diplomant/ka

37.) Ali ste kdaj ponavljali letnik?

- a) NE
- b) DA

↳ Razlog: _____

38.) Kakšno je bilo prvo leto študija (lahko obkrožite več odgovorov)?

- a) Bil/a sem psihično nepripravljen/a
- b) Bil/a sem zmeden/a
- c) Bil/a sem dobro pripravljen/a
- d) Imel/a sem veliko informacij na začetku študija in ni bilo težav
- e) Drugo (navedite): _____

39.) Kako ste sledili predavanjem na fakulteti (lahko obkrožite več odgovorov)?

- a) Branje z ust/ogledovanje
- b) Uporabljam tolmača
- c) Pogledam v zapiske ali skripte
- d) Ne hodim na predavanja

↳ Zakaj ne? _____

40.) Ali imate vavčerje (za tolmača)?

- a) DA
- b) NE

↳ Zakaj ne? _____

41.) Kje ste dobili zapiske (lahko obkrožite več odgovorov)?

- a) Od sošolcev – sam/a jih kopiram
- b) Iz višjih letnikov sem dobil/a in nekaj sem jih sam/a dopolnil/a
- c) Internet
- d) _____

42.) Koliko časa ste povprečno potrebovali za učenje za izpite?

- a) do (pod) 2 dni
- b) 2 – (pod) 4 dni
- c) 4 dni do (pod) 1 teden
- d) več kot 1 teden
- e) več kot 1 mesec

43.) Ali imate status osebe s posebnimi potrebami?

- a) NE
- b) DA

↳ Kaj vam priznavajo ob statusu?

↳ Podaljšanje časa pri pisanju izpita

↳ Oproščen/a pri ustnem spraševanju

↳ _____

44.) Ali imate tutorja?

- c) DA
- d) NE

45.) Kaj bi potrebovali pri študiju, da bi vam bilo lažje (lahko obkrožite več odgovorov)?

- a) Tolmač – financira fakulteta, ne pa sam plačevati s svojim vavčerjem
- b) Zapisnikar
- c) Brezplačno fotokopiranje na fakulteti oz. v bližnji lokaciji
- d) Drugo navedite): _____

Za študente, ki so pustili študij:

46.) Zakaj ste pustili študij (lahko obkrožite več odgovorov)?

- a) Ker mi je bilo težko, nisem razumel/a snovi (nove besede)
- b) Fakulteta ni bila prava zame
- c) Ker sem delal/a in ni bilo časa za študija
- d) Nisem imela koga, ki bi mi pomagal
- e) Nisem imela tolmača (ki bi bil strokovno usposobljen za določeno področje)
- f) _____

47.) Če bi dobili še eno priložnost za študij, kaj bi storil/a?

48.) SPOL:

- a) Ž
- b) M

49.) STAROST: _____

PRILOGA 2 – zbirnik podatkov: gluhi anketiranci, ki imajo slišče starše

Vprašanja	a	b	c	d	e	f	VSOTA
1	0	23	0	/	/	/	23
2	0	0	23	/	/	/	23
3	21	2	0	/	/	/	23
4	8	1	14	/	/	/	23
4.I	1	9	0	5	8	/	23
5	8,5	8,5	6	/	/	/	23
6	9	11	3	0	/	/	23
7	17	2	7	5	/	/	31
8	4	15	4	/	/	/	23
9	12	10	1	/	/	/	23
10	3	17	3	/	/	/	23
11	14	9	/	/	/	/	23
12	0	23	/	/	/	/	23
13	11	11	20	7	3	/	52
14	7	16	/	/	/	/	23
15	5	18	/	/	/	/	23
16	10	7	0	6	/	/	23
17	10	13	/	/	/	/	23
17.I	14	9	/	/	/	/	23
18	3	20	/	/	/	/	23
19	20	9	6	5	2	7	49
20	13	9	1	0	/	/	23
21	7	8	4	7	/	/	26
22	18	5	/	/	/	/	23
23	15	5	3	0	0	/	23
24	3	20	/	/	/	/	23
25	18	5	/	/	/	/	23
26	3	20	/	/	/	/	23
27							
28	11	12	/	/	/	/	23
29	11	12	/	/	/	/	23
30	10	5	2	6	/	/	23
31	2	9	9	/	/	/	20
32	15	10	2	3	4	/	34
33	19	4	/	/	/	/	23
34	12	7	4	0	/	/	23
35							
36	4	6	1	2	4	6	23
37	14	9	/	/	/	/	23
38	4	8	6	7	4	/	29
39	8	5	15	6	/	/	34
40	12	11	/	/	/	/	23
41	18	10	14	7	/	/	49
42	0	6	4	10	2	/	22
43	8	13	/	/	/	/	21
44	16	6	/	/	/	/	22
45	13	19	14	5	/	/	51
46	2	2	0	1	1	2	8
47							
48	16	7	/	/	/	/	23

PRILOGA 3 - zbirnik podatkov: gluhi anketiranci, ki imajo gluhe starše

Vprašanja	a	b	c	d	e	f	VSOTA
1	0	5	0	/	/	/	5
2	0	5	0	0	/	/	5
3	5	0	/	/	/	/	5
4	0	0	5	/	/	/	5
4.I	5	0	0	0	0		5
5	4	0	1	/	/	/	5
6	0	1	3	1	/	/	5
7	3	0	2	1	/	/	6
8	1	4	/	/	/	/	5
9	1	1	3	0	0	/	5
10	1	3	1	/	/	/	5
11	1	4	/	/	/	/	5
12	3	2	/	/	/	/	5
13	3	3	5	0	0	/	11
14	1	4	/	/	/	/	5
15	0	5	/	/	/	/	5
16	2	1	0	2	/	/	5
17	3	2	/	/	/	/	5
17.I	3	2	/	/	/	/	5
18	3	2	/	/	/	/	
19	1	0	0	3	1	2	7
20	0	4	1	0	/	/	5
21	3	3	2	2	/	/	10
22	5	0	/	/	/	/	5
23	2	3	0	0	0	/	5
24	1	4	/	/	/	/	5
25	5	0	/	/	/	/	5
26	1	4	/	/	/	/	5
27							
28	2	3	/	/	/	/	5
29	3	2	/	/	/	/	5
30	4	0	1	0	/	/	5
31	3	1	1	/	/	/	5
32	4	0	1	0	1	/	6
33	4	1	/	/	/	/	5
34	3	2	0	0	/	/	5
35							
36	0	0	0	0	4	1	5
37	2	3	/	/	/	/	5

38	0	1	3	2	2	/	8
39	2	2	3	2	/	/	9
40	4	1	/	/	/	/	5
41	4	2	3	1	/	/	10
42	0	0	0	3	2	/	5
43	0	5	/	/	/	/	5
44	1	4	/	/	/	/	5
45	3	4	2	2	/	/	11
46	/	/	/	/	/	/	0
47	/	/	/	/	/	/	0
48	2	3	/	/	/	/	5
49							
Vsota							253

PRILOGA 4 - zbirnik podatkov: naglušni anketiranci, ki imajo slišče starše

Vprašanja	a	b	c	d	e	f	VSOTA
1	10	/	/	/	/	/	10
2	0	0	10	/	/	/	10
3	8	2	/	/	/	/	10
4	7	0	1	2	/	/	10
4.I	0	1	0	1	8	/	10
5	9,5	0,5	0	/	/	/	10
6	0	9	1	0	/	/	10
7	8	1	2	1	/	/	12
8	3	5	2	/	/	/	10
9	4	1	4	1	0	/	10
10	1	6	3	/	/	/	10
11	6	4	/	/	/	/	10
12	1	9	/	/	/	/	10
13	7	6	9	0	2	/	24
14	2	7	/	/	/	/	9
15	2	8	/	/	/	/	10
16	9	1	0	0	/	/	10
17	3	7	/	/	/	/	10
17.I	9	1	/	/	/	/	10
18	1	9	/	/	/	/	10
19	8	4	2	2	0	3	19
20	6	3	1	0	/	/	10
21	1	8	2	2	/	/	13
22	8	2	/	/	/	/	10
23	3	4	2	0	1	/	10
24	2	8	/	/	/	/	10
25	8	2	/	/	/	/	10

26	3	6	/	/	/	/	9
27							
28	4	6	/	/	/	/	10
29	7	3	/	/	/	/	10
30	9	1	0	0	/	/	10
31	5	4	1	/	/	/	10
32	4	2	2	4	3	/	15
33	8	2	/	/	/	/	10
34	7	1	2	0	/	/	10
35							
36	0	1	1	0	2	3	7
37	5	5	/	/	/	/	10
38	4	3	3	3	3	/	16
39	8	0	8	1	/	/	17
40	1	9	/	/	/	/	10
41	7	5	6	1	/	/	19
42	1	3	2	4	0	/	10
43	4	6	/	/	/	/	10
44	1	9	/	/	/	/	10
45	1	4	7	2	/	/	14
46	2	1	0	2	0	2	7
47	/	/	/	/	/	/	
48	4	6	/	/	/	/	10
49							
Vsota							521

PRILOGA 5 - zbirnik podatkov: C anketiranci, ki imajo slišče starše.

Vprašanja	a	b	c	d	e	f	VSOTA
1	0	0	3	/	/	/	3
2	0	0	3	0	/	/	3
3	2	1	/	/	/	/	3
4	2	0	1	/	/	/	3
4.I	0	1	0	0	2	/	3
5	0,5	2,5	0	/	/	/	3
6	1	2	0	0	/	/	3
7	3	0	0	0	/	/	3
8	1	2	/	/	/	/	3
9	1	0	2	0	0	/	3
10	0	2	1	/	/	/	3
11	2	1	/	/	/	/	3
12	1	2	/	/	/	/	3
13	3	2	3	0	0	/	8
14	1	2	/	/	/	/	3

15	1	2	/	/	/	/	3
16	1	1	0	1	/	/	3
17	2	1	/	/	/	/	3
17.I	2	1	/	/	/	/	3
18	1	2	/	/	/	/	3
19	2	1	1	0	0	0	4
20	2	1	0	0	/	/	3
21	0	2	0	1	/	/	3
22	2	1	/	/	/	/	3
23	0	3	0	0	0	/	3
24	1	2	/	/	/	/	3
25	3	0	/	/	/	/	3
26	0	3	/	/	/	/	3
27							
28	2	1	/	/	/	/	3
29	1	2	/	/	/	/	3
30	2	1	0	0	/	/	3
31	1	2	0	/	/	/	3
32	2	2	0	0	0	/	4
33	3	0	/	/	/	/	3
34	2	1	0	0	/	/	3
35							
36	0	1	0	0	0	1	2
37	2	1	/	/	/	/	3
38	0	0	1	2	0	/	3
39	3	0	3	0	/	/	6
40	1	2	/	/	/	/	3
41	3	2	1	0	/	/	6
42	0	3	0	0	0	/	3
43	0	3	/	/	/	/	3
44	2	1	/	/	/	/	3
45	1	2	2	1	/	/	6
46	/	/	/	/	/	/	0
47	/	/	/	/	/	/	0
48	1	2	/	/	/	/	3
49							
VSOTA							153

10. POVZETEK

V svoji diplomski nalogi sem raziskovala problematiko gluhih in naglušnih, kako so preživeli skozi šolsko obdobje, od vstopa v osnovno šolo, naj bo to integracija v redno šolo v svojem domačem okolju, ali pa šolanje v zavodu za gluhe in naglušne. Predvsem me je zanimalo, kakšna je razlika med njimi glede šolanja v različnih okoliščinah in seveda med gluhimi in naglušnimi. Največ slabih izkušenj je izhajalo iz integracije zaradi nesprejemanja drugačnosti s strani učiteljev in sošolcev. A pri tem so sodelovale zelo pomembne osebe, učitelji, prijatelji, logopedi in starši, ki so podpirali gluhega oz. naglušnega otroka. To je za njih bilo zelo pomembno, saj je pripomoglo k njihovi uspešnosti pri šolanju in prebijanju skozi težave, ki so jih imeli v osnovni šoli. Pomembno je, da ga domače okolje sprejema takšnega kot je, ne glede na pomanjkljivosti in ga spodbuja h komuniciranju, saj je v tem primeru motiviran za nadaljnje navezovanje stikov. Če tega nima, potem izgubi motivacijo in pogum za navezovanje novih stikov. Zato je zelo pomembno, da mu v času otroštva stojimo ob strani, ga spodbujamo in večkrat ponovimo stavke, če opazimo, da ni razumel navodil, ki naj bodo jasna. Kajti otrok čuti, da je sprejet v domačem okolju, zato mu je lažje pri nadaljnjem šolanju.

V obdobju srednje šole so imeli manj neprijetnosti (slabih izkušenj) kot jih je bilo v osnovni šoli. V srednji šoli več kot polovica gluhih in naglušnih dijakov ni imela statusa dijaka s posebnimi potrebami do mature. Šele tik pred maturo se jim je priznala pravica, da so lahko izkoristili status dijaka s posebnimi potrebami. Več kot polovica anketirancev je prejela pomoč tako v srednji šoli kot tudi v osnovni šoli. Ugotovila sem, da strokovna pomoč gluhim zelo koristi, da jim je lažje za naprej, kajti svet slišočih je prilagojen ljudem, ki se dobro govorno izražajo in po njih se merijo šolski in poklicni kriteriji. Takih zahtev ne zmorejo že ljudje, ki imajo slabše govorne sposobnosti ali pa so iz tujega jezikovnega okolja. Toliko težje so tem kriterijem kos gluhi otroci. Dejstvo, da jezika ne slišijo, otežuje njihov jezikovni napredek. Prav zaradi tega so gluhi in naglušni otroci pogosto slabše opismenjeni in imajo manj znanja kot njihovi slišoči vrstniki.

Status študenta s posebnimi potrebami prinese prednost pri vpisu na fakulteto, da lahko v obrazcu za vpis napišejo samo eno željo, na katero fakulteto želijo iti. V primeru, da ne doseže dovolj točk, ga bodo vseeno sprejeli, a preko komisije. Za te pravice je vedela samo ena četrтина anketirancev, ki so izkoristili navedene pravice. Tudi dijaki iz zavoda so se vpisali na fakulteto, skupaj jih je bilo šest. Izmed njih le trije uspešno študirajo in vztrajajo.

Med predavanji anketiranci težko sledijo predavanjem. Kajti tri četrtine anketirancev med predavanji pogleda v zapiske od sosednjih sošolcev. Ugotovila sem, da prisotnost na predavanjih ne prinese veliko koristnega za gluhega študenta in da samo tolmač ni dovolj, saj študent ne more istočasno gledati v tolmača ter zapisovati v zapiske. Raziskava je dokazala, da devet gluhih nima vavčerjev za tolmača, kar pomeni, da ne uporabljajo znakovnega jezika. Tri četrtine anketirancev zaprosijo sošolce za njihove zapiske in tudi starejše kolege iz višjih letnikov. Žal pa obstajajo primeri, da jim jih nekateri neradi posojajo. Na tem področju gluhi in naglušni zaostajajo pri snovi oziroma morajo v študij vlagati ogromno truda, časa in napora, da lahko dosežejo izobrazbo kakršno imajo njihovi sošolci.

Študenti, ki so opustili študij, so navedli razloge, da jim je bilo težko in niso nič razumeli snovi (zaradi novih besed). Nazadnje so omenili, da če bi imeli zapisnikarja in tolmača, bi šli še enkrat študirati. S tem se je strinjalo tri do pet anketirancev, ki so pustili študij. Vsi ostali anketiranci so se tudi strinjali s predlogom, da bi uporabljali storitve zapisnikarja, če bi ta obstajal. To je potrdilo tri četrtine anketirancev. Situacijo z zapisnikarjem bi bilo potrebno popraviti in spremeniti stvari, da bo gluhim in naglušnim študentom omogočen dostop do izobrazbe, kjer bi lahko bili enakopravni s slišječimi.

Življenje nikomur ne prizanaša.

A kaj zato?

Vztrajati moramo in predvsem moramo zaupati vase.

Verjeti moramo,

da smo nekaj nadarjeni

in

da moramo to uresničiti,

pa naj stane, kar hoče.

Marie Curie

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisan/a _____,
vpisana na Fakulteto za socialno delo v štud. leto _____
kot redni/a, izredni/a študent/ka, izjavljam da sem diplomsko delo z naslovom

napisala samostojno s konkretnim navajanje virov in ob pomoči _____
_____.

Datum:

Podpis: